T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

744990

ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ANNEANNELERİN ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
VİLDAN YILMAZ

ANKARA, 2004

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ANNEANNELERİN ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
VİLDAN YILMAZ

TEZ DANIŞMANI
YRD.DOÇ.DR. FATMA TEZEL ŞAHİN

ANKARA, 2004

Eğitim Bilimleri Enstitisü Müdürlüğüne

Vildan YILMAZ' a ait 'ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ANNEANNELERİN ETKİLERİNİN İNCELENMESİ'adlı çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:.....
Prof. Dr.Ali Fuat ERSOY

Üye:.....
Yrd. Doç. Dr. Fatma Tezel ŞAHİN (Danışman)

Üye:.....
Yrd. Doç. Dr. Melek Öztürk

ÖZET

Bu çalışma annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılmış, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden aileler araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmanın örneklemi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden çocukların anneleri ve anneannelerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamına alınan okullar Devlet İstatistik Enstitüsü (2002) verilerine göre üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Keçiören ilçelerindeki ilköğretim okulları arasından tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzeyden 80 anne ve 80 anneanne, alt sosyo-ekonomik düzeyden 80 anne ve 80 anneanne araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmada ailelere ilişkin bilgi elde edebilmek için Aile Bilgi Formu (Ek1); annelere ve anneannelere kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını tespit etmek için Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI - Parental Attitude Research Instrument) (Ek2) ; annelerin kendi yetiştiriliş tarzlarını değerlendirmek için Anne-Baba Tutum Envanteri (Ek3) kullanılmıştır.

PARI toplam puanlarına bakıldığında alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki anneannelerin annelere oranla daha olumlu tutum içinde oldukları ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeydeki anne ve anneannelerin üst sosyo-ekonomik düzeydekilere oranla daha olumlu tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Anne ve anneannelerin PARI puanları alt boyutlarına göre karşılaştırıldığında alt SED' deki anneannelerin Ev Kadınlığını Reddetme, Karı-Koca Geçimsizliği, Baskı ve Disiplin boyutlarında annelerden daha olumlu tutuma sahip oldukları, annelerin Koruyucu Annelik, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma boyutlarında daha olumlu tutuma sahip oldukları, üst SED' de ise Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma boyutu hariç tüm boyutlarda anneannelerin daha olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

PARI alt boyut puanlarında SED' ler arası karşılaştırma yapıldığında alt SED' deki annelerin Koruyucu Annelik, Ev Kadınlığını Reddetme, Çatışma, Disiplin alt boyutlarında daha olumlu tutuma sahip oldukları, üst SED' deki annelerin ise Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma alt boyutunu daha çok benimsedikleri bulunmuştur. Alt SED' deki anneannelerin tüm alt boyutlarda üst SED' den daha olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

Annelerin PARI puanları ile Anne-Baba Tutum envanteri puanlarında SED ve öğrenim durumuna göre anlamlı ilişki bulunmuştur.

Annelerin Anne-Baba Tutum Envanteri puanlarında SED' e göre anlamlı fark olduğu, alt SED' deki annelerin kendi annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını daha olumlu algıladıkları bulunmuştur.

Alt SED' de ilköğretim mezunu annelerin kendi ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını lise mezunu annelerden daha olumlu algıladıkları, üst SED' de ise lise mezunu annelerin kendi annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını üniversite mezunu annelerden daha olumlu algıladıkları bulunmuştur. Yani öğrenim düzeyi düştükçe annelerin kendi ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını daha çok benimsedikleri bulunmuştur.

SUMMARY

This study was planned to examine grandmothers' effects on child-raising attitudes of mothers regarding socio-economical status (SES) and education levels of parents. Families that represent both upper and lower socio-economical statuses in the society were included in the study.

Sample group used this study consisted of mothers and grandmothers whose children (grandchildren) were in kindergartens in primary education schools. Schools included in the research were chosen randomly from primary schools in Çankaya District and in Keçiören District, which respectively represent upper and lower socio-economical statuses according to data of State Statistics Institute (DİE) for the year 2002. A total of 320 subjects were included in the study, comprised of mothers and grandmothers with upper and lower socio-economical statuses, each group containing 80 subjects.

Family Information Form (Aile Bilgi Formu) was used in order to obtain information about families in the study, while PARI (Parental Attitude Research Instrument) was employed to determine mothers' and grandmothers' own child-raising attitudes, and Parental Attitude Inventory (Anne Baba Tutum Envanteri) was used in order to evaluate mothers' opinions about the way they were raised up.

When PARI total scores were examined, it was observed that grandmothers with upper and lower socio-economical status had more positive attitudes than mothers while mothers and grandmothers in lower socio-economical status had more positive attitudes compared with mothers and grandmothers in upper socio-economical status.

When PARI scores of mothers and grandmothers were compared with respect to sub-categories, it was found that grandmothers in lower SES had more positive attitudes than mothers in such aspects as Refusal of Being a Housewife,

Discord of Husband-Wife, and Oppression and Discipline while mothers in the same group had more positive attitude than grandmothers in the dimensions of Protector Motherhood, Democratic Attitude and Equality Recognition. In contrast, the grandmothers with upper SES had more positive attitude compared with the mother in the same group in all aspects expect Democratic Attitude and Equality Recognition.

Comparison of PARI sub-categories between SESs revealed that mothers with lower SES had more positive approaches class in such aspects as Protector Motherhood, Refusal of Being Housewife, Confliction and Discipline while mothers with upper SES gave more importance Democratic Attitude and Equality Recognition. Grandmothers with lower SES were were found to have positive approaches in all aspects compared with those with upper SES.

Significant relation was found between PARI scores and Parental Attitude Inventory points of mothers with respect to their SES and education levels.

It was observed that there was a significant difference in Parental Attitude Inventory scores of mothers in terms of SES, and that mothers in lower SES assessed child-raising attitude of their own mothers more positively.

Considering the education groups, it was found that mothers in lower SES with primary school graduation assessed their own mothers' child-raising attitude better than did mothers with high school graduation, and similar relation existed between mothers with high school and university graduations. In other words, the lower the education level of mothers is, the more they approve child-raising attitudes of their own parents.

ÖNSÖZ

Bu çalışma annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Tez; aile,anne-baba tutumları, ebeveynlerin tutumlarını etkileyen faktörler gibi konuları içeren literatür bölümü, konu ile ilgili yapılmış araştırmalar, araştırmanın amacı, önemi,varsayımlar, kapsam ve sınırlılıklar, yöntem, bulgular ve tartışma, sonuç ve öneriler bölümlerinden oluşmaktadır.

Tez konusunun seçiminden itibaren araştırmanın her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli danışmanım Yrd.Doç.Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN' e teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, desteğini ve sevgisini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
SUMMARY iii
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ vii
TANIMLAR vii
TABLOLAR DİZİNİ ix

1. GİRİŞ 1
1.1. Ailenin Tanımı 2
1.2. Ailenin İşlevleri 6
1.3. Ailenin Nitelikleri 9
1.4. Yapısal Özelliklerine Göre Aile 10
1.4.1. Geniş Aile 10
1.4.2. Çekirdek Aile 12
1.4.3. Geçiş Ailesi 12
1.5. Ana-Baba Tutumları 13
1.5.1. Otoriter Tutum 18
1.5.2. Aşırı Hoşgörülü Tutum 21
1.5.3. Tutarsız Tutum 22
1.5.4. Koruyucu Tutum 23
1.5.5. İlgisiz Tutum 24
1.5.6. Demokratik Tutum 24
1.6. Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler 27
1.6.1. Demografik Özelliklerin Etkisi 28
1.6.2. Aile Yapısının Etkisi 39
1.6.3. Anne Babanın Kendi Yetiştiriliş Tarzının Etkisi 40
1.6.4. Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Bilgi Düzeyinin Etkisi 42
1.6.5. Çocuğun Mizacının Etkisi 45

1.6.6. Anne-Babanın Mizacının Etkisi 51
1.6.7. Eşler Arasındaki İlişkinin Etkisi 52
1.6.8. Büyük Ebeveynlerin Etkisi 56
2. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR 58
3. ARAŞTIRMANIN AMACI 81
3.1. Temel Problem 82
3.2. Alt Problem 82
4. ÖNEM 82
5. VARSAYIMLAR 83
6. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR 84
7. YÖNTEM 85
7.1. Evren ve Örneklem 85
7.2. Veri Toplama Yöntemleri 86
7.3. Veri Toplama Araçları 87
7.4. Verilerin Analizi 92
8. BULGULAR VE TARTIŞMA 93
9. SONUÇ 118
10. ÖNERİLER 120
KAYNAKÇA. .....
EKLER.....

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Anne-Baba
AKT	: Aktaran
DİĞ	: Diğerleri
EBE	: Eğitim Bilimleri Enstitüsü
PARİ	: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği
SED	: Sosyo-Ekonomik Düzey
X	: Aritmetik Ortalama
P	: Önemlilik, Anlamlılık Değeri
N	: Örneklem Sayısı
SS	: Standart Sapma

TANIMLAR

AİLE: Evlenme kan yada evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbiri ile devamlı ilişki ve etkileşim içinde olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir (Ağdemir, 1991; 11).

Geniş Aile: Geniş aile tipi ataerkil geniş aile ve geçici geniş aile olmak üzere iki ayrı şekilde görülür. Birincisi; aile reisi, eşi, evli oğulları, oğullarının eşleri, aile reisinin evlenmemiş çocuklarından oluşur. İkinci tipi ise, aile reisinin kendisi, eşi, çocukları, anası, babası ve bekar kardeşleri oluşturur (Güneş, 1996:14).

Çekirdek Aile: Endüstrileşmeyle doğan, ana-baba ve çocuklardan oluşan bir aile tipidir. Çekirdek aileyi belirleyen sadece hane halkının ana-baba ve çocuklardan oluşan, küçülen sayısı değil aynı zamanda romantik aşk, özellik, yakınlık, çocuk bakımı, toplumla çizilen sınırlar gibi özelliklerdir (Budak, 1990: 195, Gülerce, 1996; 7).

Geçiş Ailesi: Kırsal kesimden kent kesimine göçmüş, biçim açısından çekirdek aile tipinde yaşamalarına rağmen düşünce ve duygularında, aile içi etkileşimlerinde, henüz tam bağımsızlaşamamış olup, geniş aile kavramı, inanç ve törelerini sürdüren aile tipidir.

ALGI: İnsanın çevresindeki uyarıcıları alması, bunları tanıması ve anlamlandırmasına algı denir (Duman, 1997;50).

DAVRANIŞ: Organizmanın belli durumda yaptığı tepki ve hareketlere davranış denir (Fidan,1996;34).

KİŞİLİK: Kişilik bireyin özel (characteristic) ve ayırıcı (distinictive) özelliklerini ifade eder (Yeşilyaprak,1989;105).

TUTUM: Tutum, yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve zihinsel hazırlık durumudur (Savran ve diğ., 1995; 171).

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Anne ve Anneannelerin SED 'e Göre Dağılımı 93
Tablo 2. Anne ve Babaların Yaşlarına Göre Dağılımı 94
Tablo 3. Anne ve Babaların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı 95
Tablo 4. Anne ve Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı 98
Tablo 5. Anneannelerin Yaşlarına Göre Dağılımı..... 100
Tablo 6. Ailedeki Çocuk Sayısının Dağılımı..... 101
Tablo 7 . Anne ve Anneannelerin PARI Puanlarının "t" Testi Sonuçları 102
Tablo 8 . Anne ve Anneannelerin PARI Toplam Puanlarının SED e Göre 't' Testi Göre Sonuçları..... 104
Tablo 9. Anne ve Anneannelerin PARI Alt Boyut Puanlarının SED 'e Göre 't' Testi Sonuçları..... 107
Tablo 10. Annelerin Ana-Baba Tutum Envanteri Puanlarının SED'e Göre "t" Testi Sonuçları 109
Tablo 11. Annelerin PARI Puanları ile Ana-Baba Tutum Envanteri Puanları Arasındaki Korelasyon 110
Tablo 12. Annelerin PARI ve Anne-Baba Tutum Envanteri Puanlarının Annenin Öğrenim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları.....113
Tablo 13 Annelerin Ana-Baba Tutum Envanteri Puanları ile Öğrenim Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları 116

1. GİRİŞ

Aile toplumsal normların ilk öğrenildiği yerdir. Toplumda var olan normlar, aile aracılığı ile toplumsal faktörlere aktarılır. Aile aynı zamanda toplumsal normların aile üyeleri tarafından uygulanıp uygulanmadığını denetler. Bazı düşüncelere göre toplum aile denen hücrelerden oluşmuştur. Hücredeki bozulmalar tüm toplumu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle toplum ailenin sağlıklı olup, olmadığını denetler. Böylece, toplum, aileyi ve o da bireyi denetler ve toplumsal bir denetim mekanizması oluşturur.

Genel anlamda aile, toplum ile kişi arasındaki bağı sağlama görevini yerine getiren ve toplumun devamını sağlayan sosyal bir kurumdur. Ailenin en önemli fonksiyonları arasında nesli devam ettirmek, çocuğun bakım, eğitim ve sosyalleştirilmesi görevleri gelmektedir. Bunların yanında koruyuculuk, çocuğa güven duygusu kazandırma ve topluma uyumlu bir kişilik geliştirme görevleri de ön plandadır. Çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişiminin bütünüyle sağlanması ailenin çok önemli görevlerindedir (Şendoğdu, 2000; 2).

Toplumların gelişmesinde ilk ve çok önemli bir adım olan çocuk yetiştirme konusu uzun zamandır insanların ilgisini çekmiş ve bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Günümüzde hala devam eden bu araştırmalara göre çocuğun yetişmesindeki en önemli etken ailedir.

Çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde anne ve babaların doğrudan doğruya etkili oldukları görülür. Anne ve babalar çocukları için en büyük uyarı kaynağıdır ve çocukların taklit edebilecekleri ilk modellerdir. Çocuklar hayatla başa çıkma yollarını ailede öğrenirler. Ailenin durumu ve tutumu çocuğun ruh sağlığının gelişmesinde çok etkilidir. Çocuğun çoğu davranışı ana-baba davranışının doğrudan doğruya sonucudur. Ana-baba ve aile çocuğun dünyasının çekirdeğidir. İletişim evdeki ilişkiyi ve buna bağlı olarak da dünyadaki olayları belirleyen tek faktördür (Çıkrıkçı, 1999; 18).

Toplumun yapısı, sağlığı, bireyin gelişimi gibi konularda büyük önem taşıyan aile pek çok araştırmaya konu olmuştur.Çocukların gelişimi ve eğitiminde ebeveyn tutumlarının önemi büyüktür. Ancak geleneksel anlayışın baskın olduğu toplumlarda büyük ebeveynlerde torunlarının eğitim ve gelişiminde söz hakkına sahiptir.

Bu araştırma, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerini sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelemek amacıyla yapılmıştır.

1.1. Ailenin Tanımı

Aile insanlık tarihi boyunca var olan ve değişmeler karşısında sürekliliğini her zaman koruyan bir kurumdur. Bugüne kadar kurulmuş olan bütün medeniyetlerde, bütün hukuk sistemlerinde ve dinlerde aileye ilişkin hükümler en önemli yeri tutmuş ve her çağda dinle içiçe olmuş, en laik sistemlerde bile yerini korumuştur (Haktanır ve diğ, 1999; 331).

Aile her kurum gibi toplumsal düzen bütününün bir parçasıdır. Bir bütün olarak toplum düzeni tarihsel süreç içinde nasıl köklü değişikliklerden geçmişse aile de ona bağlı olarak köklü nitelik ve yapı değişikliklerinden geçmiştir.

Aile kurumu toplum içinde, hem kendi içinde yaşamını sürdürürken hem de toplum içinde bir sistem olarak ve de bireysel ilişkilerle yaşamını şekillendirmektedir. Aile yapısı içinde bireyler etkileşirken aynı zamanda toplumun diğer üyeleri ile de etkileşim içine girmektedirler. İşte toplumsal değişme bu etkileşimler sonucunda bir olgu olarak gerçekleşmektedir. İhtiyaçlar nedeniyle insanlar diğerleriyle fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik ilişkilere girmektedir. Bu arada ailenin ve toplumun normları uygulanmaktadır. Ancak bu normlar zaman içinde yeni boyutlar kazanmaktadır.

Aile bir yandan kendi amaç ve ihtiyaçlarıyla toplumdaki kuralları etkilerken diğer yandan da çeşitli sosyal kurumların devamlı etkisi altında bulunur. Ayrıca

toplumsal değişmelerin olumlu ya da olumsuz etkilerinin en çabuk ve açık görüldüğü birim ailedir (Ök, 1996;46).

Zamana ve mekana göre değişiklik gösterebilen aile, yıprandığı dönemler olsa da, yapısı gereği direnmiş, tekrar güçlenmiş ve asla yok olmamıştır. Toplumların sanayileşme ve hızlı değişme sürecine girdikleri dönemlerde toplum değerlerinin en çok korunduğu geleneksel kurum olarak aile dengeyi sağlayıcı roller üstlenmiştir (Haktanır ve diğ. , 1990; 331).

Aile toplumun çekirdeği ve temelidir. Her toplum kendini oluşturan ailelere dayanır. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Aileye sağlam bir düzen vermek aynı zamanda toplumu düzenlemek demektir. Bu yüzdendir ki Anayasamızın 'Ailenin Korunması' başlığını taşıyan 41. maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretilmesiyle uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükmü yer almıştır Türk Aile Yapısı İhtisas Komisyonu Raporu (1989) ise aileyi bireylerin cinsel, psikolojik, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılama, topluma uyum ve katılımlarını sağlama işlevleri ile tanımlar ve sorumlu görür (Ağdemir,1991;11; Akt, Gülerce, 1996; 9).

Geniş anlamda aile; evlenme kan ya da evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbiri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kızkardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir (Ağdemir, 1991; 11).

Aileyi sistem olarak ele alan yaklaşımlardan yola çıkan araştırmacılar aile sistemini birbiriyle etkileşim içinde olan üyelerden ve eş, anne-baba, anne-çocuk vb. alt sistemlerden oluşmuş bir ünite olarak tanımlamaktadırlar (Tınaz, 1999; 32).

Hall ve Fogan, aile sisteminin, kendisiyle karşılıklı etkileşimde olduğu, sistemi değiştirme ve sistemin etkileriyle değişme özelliği, taşıdığı bir çevre içinde varolduğunu ifade etmiştir. Sistemin bu çevreden ayrılmasını sağlayan dış sistemlerle alışverişini düzenleyen ve diğer sistemler içindeki hiyerarşik konumunu belirleyen

sınırları vardır. Sistemin içinde bulunduğu durumu koruyabilme yeteneği olarak tanımlanan "denge durumu" sistemin sürekliliğinin sağlanmasında önem taşır. Bu durum sistemin işleyişine ilişkin çevreden ve sistemin üyelerinden gelen geribildirimler ile üyelerin sistemdeki ihtiyaçlarının karşılanması ve sistemde kurulan kontrol mekanizmaları sayesinde oluşur. Olumsuz geribildirimler veya yeni durumlar karşısında sistemin uyum sağlayabilme yeteneği ve sürekliliğini koruma adına değişime açık olması da ailelerin sistem yapısını tanımlayıcı diğer özellikler arasında sayılabilir (Akt. Tınaz, 1999; 32).

Aile idealize edilen bir sosyo-kültürel yapıdır. Öte yandan gerçek süreçler ideal aileden hep farklıdır. Her kültürün çeşitli aile imgeleri, her toplumun aile düzenleyici mekanizmaları, her ailenin kendi mitleri (felsefesi), sırları, kuralları vardır. (Akt. Gülerce, 1996; 4).

Bugün aile toplumsal yapının temel elementidir. Ailenin bu açıdan önemi, onun üstlendiği arabuluculuk fonksiyonundan kaynaklanmaktadır. Bu fonksiyon bireyin toplumla ilişkisini düzenler ve bireyin topluma uyum göstermesini sağlar. Gerçektende toplumsal kontrolü sağlamak üzere, resmi kontrol gruplarının ve toplumsallaşmanın yaptığı baskı ancak aile kurumunun aracılığıyla bir iç disiplin haline gelir ve aile kurumunun kontrolü daha güçlü hale gelir (Anar, 1990; 30).

Küçükkurt'a göre; Bireyin psikolojik yapısını etkileyen önemli sosyolizasyon faktörü ailedir. Çünkü aile, sosyal ve kültürel, okul, iş gibi ikinci gruplar kitle iletişim araçları ve olağanüstü durumlar (savaş, yıkım, afet vb.) gibi faktörlerin etkilerine göğüs germede, onlara karşı koymada veya onlara adapte olmada birey için rehber, bir sığınma yeri veya ortaktır (Ök, 1996; 47).

Adler'e göre ailenin çocuğa vereceği şey, çocuğun doğarken birlikte getirdiği bütün içgüdülere, tepkilere, yeteneklere, biçim ve renk verebilmesidir (Öğretir, 1999; 21).

Aile çocukların büyüdükleri bakım ve eğitim aldıkları en yakın çevre olarak yaşam boyu önemini koruyan bir kurumdur. Çocuk fiziksel, zihinsel, sosyal ve

duygusal yönlerden gelişirken doğanın kurallarını toplumsal yapıyı doğru ve yanlışları, rolleri, görev ve sorumlulukları öğrenir (Haktanır, Doğan,1996;33).

Rene Konig, aileyi "kişinin ikinci doğumu sosyo-kültürel doğumunu yaptığı yer" olarak görmektedir (Güçlü, 1997; 32).

Aile çocuğun toplumsallaşmasına ortam hazırlayan ve çocuğa model olan ilk kurumdur. Yani aile başlı başına bir toplumsallaştırma kurumudur. Ancak toplumsal değişme ve gelişme sırasında toplumsal yapı değişiklikleri ile birlikte kurumların fonksiyonlarındaki gelişmeler, kurumların fonksiyonlarında değişikliklere neden olmuştur. Örneğin daha önceleri ailenin üstlendiği çocukların yetiştirilmesi görevi ailenin büyükleri tarafından yerine getirilirken bugün anaokulları, hatta kreşler bu görev yerine getirmektedir. Bu bir bakıma da günümüzde ailenin şekil değiştirmesinden, çekirdek aile durumuna gelmesinden kaynaklanmaktadır. (Anar, 1990; 31).Ancak fonksiyonlarındaki tüm değişikliklere rağmen aile önemini korumaktadır.

Sosyal değişimlerin süratle yaşandığı çağımızda insanların ruh sağlığı ve mutluluğu ailenin varlığını korumaya bağlıdır. Çünkü, insan ilişkilerinin kazanıldığı ve sürdürüldüğü, mutluluk zincirinin ilk halkası ailedir. Toplumun temel taşı olan aile, sosyal değerler, gelenek-görenek ve kanunların öngördüğü biçimde kadın ve erkeğin hayatlarını birleştirerek oluşturdukları evrensel ve sosyal bir kurum olarak ifade edilmektedirler.

Aile, insan neslinin devamlılığının sağlandığı, topluma hazırlama sürecinin ilk cereyan ettiği, eşler ve çocuklar arasında sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu ve ekonomik etkinliklerin yer aldığı sosyal bir kurumdur (Ersanlı, 1990; 47).

Aile toplumun bütünlüğünü, sürekliliğini sağlayan uyum ve gelişme düzeyini belirleyen en önemli en küçük toplumsal kurumdur. Aile içinde bulunduğu toplumun bir biçimi olarak onun gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, önyargılarını, inançlarını kısaca kültürünü yansıtır (Akt, Öğretir, 1999; 21).

Ailenin tanımı işlevleri toplumdan topluma farklılaşabilir. Örneğin; İngiliz kültüründe aile terimi farklı biçimlerde kullanılmakta ve hane halkıyla ilgili kavramları içermektedir. İngiliz kültüründe hane halkı genellikle çekirdektir; evlenmiş ya da birlikte yaşayan bir çiftin kendi hane halkını oluşturmaları beklenmekte ve bu onların sahip olmaları gereken çocuklarını da içermektedir. Tarihsel çalışmalarda üç nesilli hane halkının İngiltere'de nadir olduğu görülmüştür (Richards, 1996; 37).

Türkiye'de köysel, kentsel ve sosyo-ekonomik duruma göre büyük farklılıklar olmasına karşın genelde sevgi veren kısıtlayıcı bir aile yapısı vardır. Çocukta bağımsızlığın desteklenmesi düşük düzeyde önemli, ana-babaya saygı ve itaat ise çok önemlidir. Ancak bu niteliklerde, modernleşme süreci içinde değişmektedir (Karadayı, 1997; 90).

Sosyologlar aileyi "aralarında gerçek ya da uzlaşma akrabalık bağı olan çoğunlukla aynı çatı altında yaşayan fertlerin biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı en küçük yapısal kurum şeklinde tanımlanmışlardır.

Aile kavramı çok farklı şekillerde tanımlanmış olmakla beraber 1968 yılında Birleşmiş Milletlerde kabul edilen aile tanımı "kan, yasa, evlilik yoluyla birbirleriyle belirli derecelerde akrabalık edinen hane üyelerinden meydana gelen topluluk" şeklindedir (Tortumoğlu, 1999; 1).

1.2. Ailenin İşlevleri

Bireyin olgun ve sağlıklı bir yetişkin olmasında çocukluktaki yaşam deneyimlerinin önemli etkisi olduğu bilinmektedir. Gelişim süreci boyunca kişiliğin biçimlenmesinde çocuğun yakın toplumsal ve ruhsal ortamını oluşturan ailenin katkısı büyüktür. Aile çocuğun yakın toplumsal ve ruhsal ortamını sağlayan sosyal bir kurumdur. Bir yandan çocuğun en temel psikolojik ihtiyacı olan sevgi ihtiyacını karşılarken diğer yandan bir gruba ait olma, sosyal güvenlik içinde olma, bağımsız olma gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Akt, Haktanır ve diğ. , 1999;331)

Aile, birey ve toplumun en yoğun etkileşimlerle kesiştiği noktanın adıdır. Bu kesişme noktası sanılandan çok daha önemlidir ve ciddiye alınmalıdır. Aile hiç kuşkusuz genel çerçevesi ile evrensel bir kurumdur ancak her toplum bu kuruma farklı işlevler yüklemektedir. 1960'lı yıllarda ABD başta olmak üzere sanayileşmiş batı ülkelerinin toplum bilimcilerinin endüstri toplumunun doğal bir sonucu olarak sunmaya çalıştıkları "Atamize Çekirdek Aile Modeli" büyük bir başarısızlığa uğramış, 1980'li yıllarda ağır faturalar ödenerek bu hatalı yoldan vazgeçilmiştir. Böylece evrensel bir aile yaratma çabası başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Her kültür kendi kimliğini açığa vuran aile yapılarıyla yeryüzü maceralarını yasamaya devam etmektedir. Ailenin "ulusallık" niteliği etrafında kuşkular uyandırmaya gerek yoktur. Çünkü aileler, toplumların gelişme amaçlarına göre yapı ve işlev bakımından farklılıklar gösterirler, bu yüzden de bütün toplumlar için geçerli işlevler sıralaması yapılamaz (Recepov, 2000; 2)

Çocuk ve Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporunda ailenin işlevleri mikro ve makro olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Ailenin makro boyutunu; üreme işlevi yoluyla (neslinin devamının sağlanması dolayısıyla) toplumun devamının sağlanması ve kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması oluşturur. Mikro boyutta ise ailenin varlığını ve devamını sağlayan üreme işlevi, çocuğun sosyalizasyonunu (toplumsallaşmasını) sağlayan eğitim işlevi, aile üyelerini her türlü tehlikelere karşı siperleyen koruyuculuk işlevi, aile üyelerinin duygusal doyumu ve dengesinin oluşmasına olanak veren psikolojik işlevi, üyelerin bakımının ve geçiminin sağlandığı ekonomik işlevi bulunur.

Ailenin bu işlevleri endüstrileşme ve kentleşme süreçlerinde yaşanan toplumsal değişmeler nedeniyle modern öncesi döneme göre azalmış ve farklılaşmıştır. Sanayileşme, kırdan kente göç ailenin yapısından çok işlevlerine yönelik değişiklikleri ortaya çıkarmıştır (Çocuk ve Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2002).

Yapılan bir araştırmada sokaktaki insanın aileye nasıl baktığı incelenmiştir (Gülerce, Topaç, 1994; Topaç, 1994). Araştırmada aileye yüklenen anlamın son derece olumlu ve güçlü olduğu ancak oldukça benzeşik (kentlilik, eğitim, gelir açısından) ve küçük sayılabilecek (220 kişilik) bir grup arasında bile aileye yüklenen işlevler açısından çeşitlilik olduğu görülmüştür.

Bireyler kendileri için ailenin işlevini (sunulan 23 alan içinden) en sıklıkla bireylere düzenli bir yaşam sağlamak, bireylerin sevgi ve şefkat gereksinimlerini giderebilecekleri bir ortam sağlamak, neslin devamını sağlamak ve çocukların ruh sağlığını gözetmek olarak sıralamışlardır. Bunların yanı sıra gelenek ve göreneklerin aktarımı, çocukların eğitimi, yaşlılıkta güvence, cinselliğin meşrulaştırılması, sağlık gibi konular ise daha alt sıralarda yer almışlardır (Gülerce, 1996; 11).

Psikolojinin gerek kuramsal. gerek uygulamalı olarak ele aldığı konular içinde aile, kültürden en fazla etkilenen konulardan biridir. Aile kurumu kişiler arası ilişkiler açısından kültürden kültüre farklılık gösterir. Kültürel ve ekonomik koşullardaki farklılıklar, aile birliğinin varolmasını ve devamını sağlayan unsurlarda farklılık yaratmakla birlikte ailenin kendine özgü birtakım özellikleri de söz konusudur. Ailenin evrenselliği, devamlılığı ve sosyal yapıda çekirdek özelliği taşımasının yanında, aile üyelerinin sorumlulukları, üyeler arası ilişkilerin duygusal bir temele dayanıyor olması, şekillendirme özelliği ve kurallarla çevrili olması gibi özellikler her türlü ailede görülen yaygın özelliklerdir. Aynı şekilde ailenin biyolojik ekonomik, koruyuculuk, sosyalleşme ve eğitme gibi fonksiyonları her toplum ve her kültür için geçerli olan ortak görevlerdir (Haktanır ve diğ, 1999;331)

Yavuzer'e göre ailenin çocuğun gelişiminde etkin yardımları şöyle sıralanabilir.

- Grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Toplumsallaşmayı öğrenebilmesi için kabul edilen uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur.

- Okul ve sosyal hayatta başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir.

- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun arzularının gelişimine yardım eder (Akt, Berber, 1990; 15).

Tezcan ise Türkiye''de ailenin işlevlerini şöyle sıralar.

- Biyolojik (yasal ve sosyal yollarla cinsel gereksinimlerini giderme, üreme gereksinimi)

- Ekonomik (en az üyelerinin gereksinimlerini giderecek kadar üretme)

- Duygusala (özellikle küçük çocuklara sevgi ve bakım)

- Koruma (güvenlik, sağlık)

- Toplumsallaşma (kültürel değerleri ve kodları çocuklara aktarma)

- Eğitim (yeni kuşakları eğitme)

- Rekreasyon

Sosyal değişim doğrultusunda bu işlevlerin bazılarında değişiklikler olması beklenir. Örneğin ailenin artık üretimden çok bir tüketim birimi olduğunu söyler.

Özbay'a göre modernleşme ile ailenin üretim işlevi yok olmamış sadece başka kurumlarla birlikte yürütülür olmuştur. Öte yandan eğitim ve koruma işlevlerinin büyük çapta devlet ve özel kurumlarca üstlenildiği tartışmasızdır. Ailede işgücünün gerekliliği ile üretme işlevi önem kazınır. Okulun, kısmen toplumsallaşma işlevini üstlendiği düşünülse de aile hem bu işlevi hem de duygusal işlevleri ile birincil önemini korumaktadır. Dolayısıyla her türlü sosyal değişime rağmen veya yerini tutacak daha uygun bir kurum bulunsa da aileye yine de çok önemli işler ve sorumluluklar düştüğü ortadadır (Akt, Gülerce, 1996; 10).

1.3. Ailenin Nitelikleri

Aile toplumun temel birimidir. Toplumda meydana gelebilecek sosyal, psikolojik, ekonomik olan tüm durumlardan etkilenir, etkilenme sonunda yapısında bir takım değişiklikler olmasına karşın kendine özgü olan ve devamlılığını koruyan

önemli nitelikleri vardır. Bu nitelikler

- Aile toplumu oluşturan diğer sistemlerden en yaygın ve en evrensel olanıdır.

- Aile çeşitli ve karmaşık duyuları bir arada tutar.

- Aile, aile bireylerinin kişiliğini şekillendirir, geliştirir ve sosyalleştirir.

- Ailenin yapısı ve büyüklüğü sınırlıdır.

- Aile, toplumu oluşturan en küçük sosyal birimdir.

- Aile üyelerinin belirli rolleri ve sorumlulukları vardır.

- Aile sosyal ve yasal kurallara dayanır.

- Aile kendi gibi toplumu oluşturan diğer birimlerle sürekli olarak etkileşim içindedir (Özgüven, 2001; 4).

1.4. Yapısal Özelliklerine Göre Aile

Aile geçmişten günümüze süregelen en temel sosyal birimdir. Aile toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi, aynı toplum içinde kendi aralarında da farklılık gösterir. Örneğin; aileleri büyüklüğüne (Ör. Nimkoff, 1965), evlilik bağlarına (Ör: Niye ve Berando, 1973), güç ilişkilerine ve işlevlerine (Ör. Murdack, 1949) vb. göre sınıflamak en yaygın olanlardır.

Bu araştırmada yalnızca yapısına (Hane sayısına göre) aile çeşitleri üzerinde durulacaktır. Bunlar;

- Geniş aile
- Çekirdek aile
- Geçiş ailesi 'dir.

1.4.1. Geniş Aile

Geniş aile tipi ataerkil geniş aile ve geçici geniş aile olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi; aile reisi, eşi, evli oğulları, oğullarının eşleri, aile reisinin evlenmemiş çocuklarından oluşur. İkinci tipi ise, aile reisinin kendisi, eşi, çocukları, anası, babası ve bekar kardeşleri oluşturur (Güneş, 1996:14).

Kırsal kesimde görülen geniş ailede, aile içi hiyerarşinin en üst noktasında yaşlılar bulunur. Bunlar üretim başta olmak üzere ailenin tüm işlevlerinin yürütülmesinde kilit rolü üstlenirler. Diğer üyeler yönetici olan aile başkanının denetiminde konumlarının gerektirdiği işleri yaparlar. Ekonomik bağımsızlıkları yoktur. Üst konumda bulunanlar diğer üyelerin emeğinin sahibidir (Güneş, 1996;15).

Ancak Türk ailesinde aile reisinin adeta mülkü sayılan diğer aile üyeleri üzerinde kesin söz hakkının bulunmadığı görülmektedir. Bu bakımdan bu aile yapısının eski Yunandaki "Genosa" ve Roma da ki "Gens" geniş ailelerinden çok farklı olduğu ifade edilebilir. Türklerdeki geniş aile yapısı, Islavlar'daki aile büyüğünün bütün aile halkına köleleri gibi hükmettiği, kollektif mülkiyete dayalı bir geniş aile örneği olan "Zaduga" ya benzememektedir. Bu tip ailelerde evlatlar mülk ve söz hakkından mahrum olmanın baskısı altındadır. Ziya Gökalp Türk ailesinin pederi aile yapısına sahip olduğu ancak bu durumun aile reisinin sulta (yaptırım, yasaklama gücü) hakkına sahip olduğu anlamına gelmemesi gerektiğinden söz eder. Türk ailesinde velayet hakkı geçerli olup çocuklarla kadınlar ve bilhassa ana ve baba soyundan gelen akrabalar birbirine göre eşittir. Gökalp'e göre bu durum Germenlerle Türklere mahsustur (Akt, Büyükkaragöz, 1992-1993; 143).

Ülkemizde genel olarak çekirdek ailenin yaygınlığına karşın geniş aileyi yeğleyen yaygın bir sosyal değer vardır. Böyle bir geleneksellik içinde yetişen çocuk sadece bir aile içinde değil, akrabalık, hısımlık, komşuluk sistemi içinde büyümektedir. Karşılıklı sorumluluklar oldukca geniş bir sosyal çevreye yayılmıştır.

müdahale olarak görmektedirler (George, 1988; 14).

1.4.2. Çekirdek Aile

Endüstrileşmeyle doğan bu aile türü, ana-baba ve çocuklardan oluşur. Çekirdek aileyi belirleyen sadece hane halkının ana-baba ve çocuklardan oluşan, küçülen sayısı değil aynı zamanda romantik aşk, özellik, yakınlık, çocuk bakımı, toplumla çizilen sınırlar gibi özelliklerdir (Budak, 1990; 195; Gülerce, 1996; 7).

Çekirdek aile tipinde ana-baba ve çocuklar adeta birbirine kenetlenmiş çelik bir üçgeni andırırlar. Aileyi bir bütün olarak kabul edersek aile üyeleri de bu bütünün vazgeçilmez parçalarıdır. Parçalarla bütün arasında ahenkli bir ilişki olabilmesi için ana-baba ve çocukların karşılıklı olarak sevgi ve saygı çemberi içinde bütünleşmeleri gerekir (Elmacıoğlu, 1998; 60).

Genellikle sosyal bilim araştırmalarında sanki tarihsiz ve evrenselmiş gibi ele alınan temel model çekirdek ailedir. İngiliz demograf Lauslet'in 1965'de son dört yüz yıllık kayıtları incelemesinde Avrupa da hiç geniş aileye rastlanmaması adeta bu varsayımı destekleyen oldukça çarpıcı bir bulgu olarak bilinir. Ancak bu araştırmanın modernlik öncesi soylu aileleri atladığı da tartışılmıştır.

Sosyal değişimin son derece hızlandığı günümüzde, aileye bakış açısı ve aile olgusunun tanımı da hızla genişlemektedir. Örneğin ABD'de ve daha 20. yüzyılın son 10 yılına girmeden ailelerin sadece % 7'sinin geleneksel anlamda aile tipine uyduğu rapor edilmiştir. Postmodern anlayışa göre aile, ortak bir geçmişi, şimdiki zamanı olan ve gelecekten beklentileri paylaşan bir grup insanın karşılıklı ilişkiler sistemini temsil eder. Bu anlayış sadece kan bağı, hane, paylaşma ya da yasal sözleşmeler yerine üyeler arasındaki daha kişisel psikolojik bağları vurgular. (Gülerce, 1996; 6-8).

1.4.3. Geçiş Ailesi

Toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş üretime doğru geçişin yeni başladığı, hızla geliştiği ve buna bağlı olarak toplumsal yapısı ve yaşam biçimi

kavramlarının değişmekte olduğu toplumlarda rastlanan aile tipidir. Kırsal kesimden kent kesimine göçmüş, biçim açısından çekirdek aile tipinde yaşamalarına rağmen düşünce ve duygularında, aile içi etkileşimlerinde, henüz tam bağımsızlaşamamış olup, geniş aile kavramı, inanç ve törelerini sürdüren aile tipidir.

Türkiye sosyo-ekonomik düzey bakımından gelişmekte olan bir ülke konumunda bulunduğundan sosyo-kültürel değişmeleri hızlı bir şekilde yaşamaktadır. Bu değişmelerden aile yapısı önemli ölçüde etkilenmektedir. Dolayısıyla çekirdek aile oranı geleneksel geniş aile oranına göre yüksek olmakla birlikte çekirdek ailede de geleneksel aile ilişkilerinin yoğun olarak yaşanmakta olduğu gözlenmektedir. İki aile tipinin özelliklerinin bir arada bulunması yaşanan hızlı değişmelere ayak uydurmak bakımından olumlu karşılanabilir. Buna "geçiş ailesi" denebilir. Ancak geçiş ailesi, çekirdek aile özelliklerine ulaşma düşüncesini taşımaktadır (Çocuk ve Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2002).

1.5. Ana-Baba Tutumları

Tutum, yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve zihinsel hazırlık durumudur. Belirli bir olaya veya kişilere karşı geliştirilen tutum, bilişsel ve duygusal öğeleri bulunan ve davranışsal bir eğitim içeren oldukça kalıcı bir sistemdir. Şüphesiz buradaki duygusal ölçüler, bireyin sahip olduğu kişiliğin temel özellikleridir. Bu açıdan kişilik ile tutumlar arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır (Savran ve diğ., 1995; 171).

İnsanoğlunun dünyaya gözünü açtığı ve ilişkiye geçtiği, ilk toplum birimi aile olup, kişinin topluma kazandırılmasında en önemli görevi görür. Çocuk sağlıklı bir şekilde ancak ailesinin ilgi, sevgi ve klavuzluğuyla büyür, kişiliğinin temelini atar. Ana babanın tutumları, değerleri, davranışları, sözleri çocuk için çok önemli birer bilgi kaynağıdır. Çünkü aile içindeki etkinlik ve her türlü etkileşim doğrudan bilinçaltına seslenir. Çocuğun kazanacağı olumlu veya olumsuz kişilik yapısı ailenin toplumsallaştırıcı rolüne bağlı olup anne ve babanın elindedir

(Akt,Tortumoğlu,1996;5).

Yaşamına ilk altı yılını kapsayan, okulöncesi dönem çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin hızlı olduğu kişilik yapısının biçimlendiği dönemdir. Bu dönemde çocuğun her yönüyle en iyi şekilde yetiştirilmesine özen göstermek ana-babaların en büyük sorumluluğudur.

Ana-babaların bu sorumluluğu yerine getirebilmeleri, büyük ölçüde çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine bağlıdır. Anne-baba ve çocuk ilişkileri aslında oldukça karmaşık bir yapı sergiler. Bu konuda yapılmış sayısız araştırma belirli ana-baba tutumlarının çocukta bazı davranışlarla sonuçlandığını ortaya koymuştur.

Anne-baba etkisi tutumların oluşumunda rol oynayan önemli bir etkendir. Özellikle ilkokul çağına kadarki dönemde çocuk anne-babasını kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görür. Böylece bu dönemde anne-baba ve çocuğun neyle ilgili ne türde tutumlar geliştireceğini tayin eden tek faktör olmaktadır. Bu durum anne ve babaların çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarının gelişmesi için de geçerlidir (Savran, 1995;181).

Aile ilişkileri ile çocuğun ruh sağlığı ve uyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkileri sağlıklı kişilerin oluşmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler çocuğun mevcut davranışlarını etkilemenin yanı sıra gelecekteki davranışlarının belirlenmesinde de önemli bir etkendir. Anne-baba-çocuk ilişkisi temelde anne ve babanın çocuğa yönelik tutumlarına bağlıdır. Bu tutumlar aileden aileye ya da kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte çocuk üzerindeki etkileri bakımından tüm toplumlarda benzerlik göstermektedir (Haktanır ve diğ. 1999; 331).

Çoğu kez ana-babalar belli nedenlerden dolayı çocuklarına olabilecekleri değil, kendi istedikleri birşeyi olmaları için baskı yaparlar. Böylece çocukların gelişimine yardımcı olabileceklerini sanırken gelişimlerini engellerler. Çocuğun kendi kişiliğini bulma çabaları, kendi davranışları ile çevresindeki insanların yaptığı

davranışları karşılaştırması ile başlar. Çocuğun yeteneklerinin mümkün olduğu kadar gelişmesi için çocuğu içtenlikle kabul eden, olgun ve bencil olmayan ana-babalar gerekir. (Çiftçi, 1991; 20).

Adler'e göre, ailenin çocuğa vereceği şey; "Çocuğun doğarken birlikte getirdiği bütün iç güdülere, tepkilere, yeteneklere vs. biçim ve renk vermektir" (Akt,Çiftçi, 1991; 20).

Baumrind'in 1968 de okulöncesi dönemdeki çocuklarla ev ortamında yaptığı gözlemlerinde ve laboratuar çalışmalarında ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşimi incelemiş ve çocuk yetiştirme konusunda ana-baba stili ile ilişkili 4 boyut belirlemiştir. Bunlar ebeveyn kontrolü, ebeveyn-çocuk iletişiminde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım/destek boyutlarıdır. Ebeveyn kontrolü boyutu, ebeveynler tarafından konulan kurallara çocukların ne oranda uymak zorunda olduklarını gösterir. Ebeveyn-çocuk iletişiminde açıklık boyutu anne ve babaların verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne derece saygı gösterdiklerini bu konuda çocuklarını ne derece teşvik ettiklerini ve çocuklarının davranışlarına sınırlar getiriliyorsa bunun nedenlerini ne oranda açıkladıklarını gösterir. Olgunluk beklentisi boyutu, anne ve babaların çocuklarını zihinsel, sosyal ve duygusal alanda başarılı olmaları için ne derece teşvik ettiklerini gösterir.

Baumrind bu dört boyutun kombinasyonlarına bağlı olarak 3 temel ana-baba stili ortaya atmıştır (Akt, Yılmaz, 1999; 99). Bunlar;

1. Yetkeci-mesafeli ana-babalık tutumu; sıkı kontrol, az sevgi

2. Hoşgörülü ana-babalık tutumu; çok az kontrol, biraz sevgi

3. Yetkeci-sevecen ana-babalık tutumu; sıkı kontrol, çok sevgi (Akt, Recepov, 2000; 22).

Maccoby ve Martin ise 1983 yılında ana-baba stilini duyarlılık ve talepkarlık/kontrol olmak üzere iki boyut açısından ele almışlar ve bu iki boyutun kesiştiği noktada dört tür ana-baba stili tanımlamışlardır. Maccoby ve Martin,

Baumrind'in çalışmalarında sınıfladığı tutumlardan izin verici ana-baba stilini ikiye ayırmışlardır. Bunlar izinci verici-müsamahakar (hoşgörülü) ve izin verici/ihmalkar ana-baba stilidir. İzin verici/müsamahakar ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranırlar, çocuklarına karşı davranışlarını çok az kontrol ederler ya da hiç etmezler ve onların tek başlarına verdikleri kararları uygulamalarına izin veren bir tutum sergilerler. Genel olarak müsamahakar ebeveynlerin çocukları saldırgandırlar, sorumluluk almaktan yoksundurlar. İzin verici/ihmalkar ebeveynler ise çocukları ile aralarına bir mesafe koyma eğilimindedirler. Onlara ayıracak zaman ve enerjileri yok gibidir. İlgisizdirler ve çocuklarını hiçbir şekilde denetlemezler. Bu ebeveynler çocuklarının sadece giyecek, yiyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılarlar fakat duygusal açıdan yakınlık gösteremezler ve onların okulla ilgili ya da okul dışı faaliyetleri ile ilgilenmezler. Bu alanda yapılan çalışmalar ebeveyn ilgisi ile çocukların kişilik gelişimi arasında ilişki olduğunu göstermiş ve çocuğuyla ilgilenmeyen, uzak ebeveynlerin çocuklarının saldırganlık eğilimi yüksek, okulda başarısız, içki ve sigara içmeye erken yaşta başlayan, duygusal kontrolü zayıf, uzun süreli amaçları pek olmayan çocuklar olduğu görülmüştür (Akt, Yılmaz, 1999; 99).

Literatürde anne-baba tutumları farklı şekillerde gruplanmıştır.

Çağdaş, ana-baba tutumlarını;

1) Olumsuz ana-baba tutumları
   - İtici tutum (Çocuğu kabullenmeme, dışlama)
   - Yetkinci tutum (aşırı beklenti içinde olma)
   - Aşırı koruyucu tutum
   - Aşırı hoşgörülü ve şımartıcı tutum
   - Tutarsız tutum
   - Otoriter (baskıcı) tutum
2) Olumlu ana-baba tutumları
   - Demokratik tutum şeklinde sınıflamıştır.

Onur tarafından yapılan araştırmada, ana-baba tutumları, benimseyici-itici, demokratik-baskıcı, bağımsızlığı geliştirici-ket vurucu olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır. Araştırma sonucunda kendine güvenin gelişmesindeki en önemli etkenin benimseyici tutum olduğu bulunmuştur (Akt, Akbaba, 1988; 11).

Kuzgun 1972'de ana-baba tutumlarını, demokratik tutum, ilgisiz tutum ve otoriter tutum olarak üç boyutta ele almış ve incelemiştir (Akt, Demiriz, 1997; 11).

Jersen ise ana-baba tutumlarını şöyle gruplamıştır:

1) Düşük sevgi desteği gösteren ana-babalar
   - İhmal eden
   - Endişeli ve sinirli
   - Katı kontrolü
   - Aşırı otoriter
2) Yüksek sevgi desteği gösteren ana-babalar
   - Aşırı koruyucu
   - Toleranslı
   - Demokratik

Ekşi, ana-baba tutumlarını; aşırı koruyucu tutum, aşırı denetleyici-baskılı tutum, aşırı otoriter tutum, aşırı hoşgörülü tutum boyutlarında ele almıştır.

Yavuzer ise ana-baba tutumlarını altı başlık altında toplamıştır.

1) Baskılı ve otoriter tutum
2) Gevşek tutum (Çocuk merkezli)
3) Dengesiz ve kararsız tutum
4) Koruyucu tutum
5) İlgisiz ve kayıtsız tutum
6) Güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutum (Akt, Demiriz, 1997; 12).

Whirter, çocuk yetiştirme biçimlerine göre ana-babaları şu şekilde gruplandırmıştır.

1) Etkili-düzenli ana babalar

2) Demokratik ana babalar

3) Katı kontrollü ana babalar

4) İhmalkar ana babalar

5) Hoşgörülü ana babalar

6) Otoriter-saldırgan-nörotik ana babalar

7) Kaygılı-nörotik ana babalar.

Baldwin de ana-baba tutum ve davranışlarını reddeden, kabul eden ve kayıtsız aile olarak gruplandırmıştır (Akt, Çıkrıkçı, 1999; 21,22).

Çeşitli otoriteler ana-baba tutumlarını değişik yönlerden ele alarak açıklamışlardır. Ancak hepsinde ortak olan üç ana-baba tutumu bulunmaktadır. Bunlar demokratik, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarıdır (Savran ve diğ.,1995;171).

Bu görüşler doğrultusunda ana-baba tutumlarını aşağıdaki başlıklar altında inceleyebiliriz.

1) Otoriter tutum

2) Aşırı hoşgörülü tutum

3) Tutarsız tutum

4) Koruyucu tutum

5) İlgisiz tutum

6) Demokratik tutum

1.5.1. Otoriter Tutum

Otoriter ana-babalar çocuklarıyla tartışmayan, anlaşmayan, onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeyen, katı, sert ve cezalandırıcı olan, anne-babalardır. Otoriter tutum ise kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır. Bu tutumda olan ebeveynler kontrol ve güce sahiptir ve fazla sıcak kanlı değildirler. Çocuk bu otoriteye saygı duymayı öğrenmelidir. Öğretimde ceza ön plandadır ve çocuğun yaşantısına bir çok sınırlamalar getirmektedir. Anne-baba katı bir disiplin uygular ve

çocuk her kurala uymak zorundadır. Bu ebeveynler ailede emirler yağdırır ve bu emirlere harfiyen uyulmasını isterler. Otoriter tutum içinde olan ailelerin istediği şey kontrol ve kayıtsız şartsız itaattir. Çocuklar yaramazlık yaptığı zaman ebeveynler büyük bir olasılıkla fiziksel ceza uygularlar. Bu düşüncenin temelinde "iyi çocuk" yetiştirme olgusu vardır. Çocuklar yaramazlık yaptığı zaman ceza verilmekte ve nedenleri açıklanmamaktadır. Otoriter aileler çocuklarını görmek istedikleri şekilde görürler. Çocuk hata yapmamalıdır. Yapılan en küçük hatanın üzerinde önemle durulur ve düzeltme yoluna gidilir. Çocuğun yaşantısı düzenli ve planlıdır. Çocukla ilgili her kararı ebeveyn verir (Akt, Öğretir, 1999; 23).

Çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan aşırı baskılı ve otoriter tutumu benimseyen anne-babalar çocuğu kendi tasarladıkları bir kalıba göre yoğurmak amacındadırlar. Katılık, değişik düşüncelere karşı hoşgörüsüzlük, aşırı bağımlılık ve kuralcılık gibi niteliklerle tanımlanabilir. Otoriter bir disiplinle büyüyen çocuk uyumsuz bir kişilik geliştirebilmekte, silik, çekingen, aşırı hassas ve başkalarının etkisinde kolay kalabilen bir yapıya sahip olabilmektedir (Haktanır ve diğ., 1999; 331).

Otoriter tutumda çocuk sürekli bir denetim ve baskı altındadır. Anne-baba çocuktan kurallara sıkı sıkıya uymasını bekler. Bu tutumda ceza ön planda yer alır. Ana-baba çocuğun ne pahasına olursa olsun yola getirilmesi gerektiğini düşünür. Bu nedenle ceza çoğunlukla suçla orantılı değildir. Bazı ana-babalar dayak, ayıplama, suçlama ve korkutmayı tercih ederken, kimisi sert bakışlarla istediğini sağlar. Çocuğun haklarının en aza indirgendiği dikkat çeker. Çocuk her yaptığı şeyde yanlış yapma korkusu duyar, davranış esnekliği yoktur, yaşının üzerinde olgunluk beklenir. Tüm bunlar da ana-baba ve çocuk ilişkisinde gerginliğe neden olur (Arı ve diğ., 1995; 23).

Otoriter aile ortamı çocuğun kendine güven duymasını engelleyici bir ortamdır. Devamlı otoriter davranan ebeveynler ve çocuklar ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar, bu tutumun çocuğun kendisine saygısını azalttığını, mutsuzluğa ve içe

kapanıklığa yol açabileceğini göstermektedir. Böyle ortamda yetişen çocuk, genellikle uslu, nazik, sesiz dürüst dikkatli olmasının yanısıra küskün, silik, çekingen, hassas ve etkide kalabilen bir yapıya sahip olur. Dıştan denetimli bir kişilik oluşturur ayrıca baskı altında büyüyen bu çocuklarda genellikle isyankar tavırla birlikte aşağılık duygusu da gelişebilir (Akt, Demiriz, 1997; 13).

Türkiye'de yapılan pek çok araştırma çocuklara karşı güç kullanmaya dayanan sıkı düzen türünün, başka bir deyişle dayağın çok yaygın olduğunu göstermektedir. Dış denetim fiziksel cezaya dönüştükçe, çocuk kendi iç denetim sistemini geliştirememektedir. Böylece dıştan gelen değerlendirme ve direktiflere dönük kendi davranışının sorumluluğunu başkasında arayan bir kişilik türü ortaya çıkabilir. Yörükoğlu' nun belirttiği gibi aşırı denetim ve baskı, çocukta öz denetim ve değer benimsemesinin gelişimini engellemekte, çocuğun dışa bağımlılıktan kurtularak kendi kendine karar verebilen ve kararının sorumluluğunu taşıyabilen bir olgunluğa erişmesini önlemektedir (Ulusavaş, 1991; 143).

Goleman, ebeveyn tarafından çocuğun ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, ihmal ya da kötü muamele görmesi sonucunda çocuğun duygusal açıdan zedelendiğini ve hayatı boyunca kalacak izler taşıyacağını belirtmiştir.

Ana-baba tutumunun çocukların gelişimindeki etkileri açısından üzerinde çok durulan araştırmalardan biri Parker tarafından yapılmıştır. Parker, çocuklukta aşırı koruyuculuk ile yetişkin yaşamdaki psikiyatrik bozukluk arasındaki ilişkiyi sistematik olarak araştırmıştır. Parker'ın bu araştırması aşırı denetim veya sınırlamadan çok, sevgi ve ilgi azlığının ruhsal sorunlara yol açtığı, aşırı denetim ve baskının sevgi azlığı ile birlikte bulunduğu çocukları olumsuz etkilediğini göstermiştir. Sevgi azlığı çocuğun kendine saygı duygusunun gelişimini bozar, aşırı sınırlama ise çocuğun bağımsızlık ve toplumsal yeterlilik duygularını engeller.

Lafore 1979 yılında yaptığı çalışmada otoriter tutum içindeki ana-babaların çocuklarından kesinlikle boyun eğmelerini istediğini belirtmektedir. Fişek (1998) ise bu tutum içindeki ana-babaların sert bir disiplin uyguladığını anne-babanın her

tartışmadan baskın çıktığını belirtmektedir. Ayrıca bu tavırla yetiştirilen çocuğun ya sessiz, küskün ya da isyankar, saldırgan ve korku dolu olduğunu, verilen sorumlulukları yerine getirdiğini ancak otokontrolünün gelişmediğini ifade etmektedir. White da bu tip ana-babaların çocuklarıyla iletişimde genellikle sert ve bazen de soğuk olduklarını ve bu tavırlarıyla çocuklarını pek çok kurala uymaya zorladıklarını belirtmektedir. Bu tip ebeveynler çocukları bu kurallara uymadıkları takdirde de öfke, bağırma ve fiziksel cezayla kurallara uymalarını sağlamaya çalışırlar (Akt, Çıkrıkçı, 1999; 21).

Bilal, lise öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada; demokratik aile ortamında büyüyen çocukların uyum düzeylerinin, otoriter aile ortamında büyüyen çocuklarınkinden daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Yavuzer suç işlemiş çocuklarla yaptığı araştırmasında, bu çocukların büyük çoğunluğunun ana-baba baskısına dayalı otoriter aile ortamında yetiştiklerini bulmuştur.

Kagan'ın 1971 yılında yaptığı araştırmada, otoriter ailelerin çocuklarının, psikotik sapmaları olan, olumsuz benlik tasarımı geliştirmiş olan ve duygusal açıdan dengesiz çocuklar oldukları görülmüştür. (Akt, Akbaba, 1988; 15).

1.5.2. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Aşırı hoşgörülü tutumda çocuğa sayısız haklar tanınmıştır. Çocuğun davranışlarına sınır çekilmez. Çocuk da, kurallara uymaz ve kurallara yalan, yanlış gözü ile bakar. Çocuk ana-babadan çekineceği yerde, ana-baba çocuktan çekinir. Bu tutumun çocuk merkezli olduğu görülür. Bu tutumla yetişen çocuklar itaatkar değil, sorumsuz, bencil ve şımarıktırlar. Okula karşı ilgisiz, inatçı ve saldırgan oldukları görülür (Arı ve diğ., 1995; 23).

Bu tip ailelerde çocuk insiyatif sahibi tek kişidir. Ana-babalar çocuğun isteklerini hiçbir denetim ve sınırlama getirmeksizin kabul ederler. Çocuk anne-babaya hükmeder, çok az saygı duyar. Böyle bir ortamda abartılmış sevgiyle

büyüyen çocuk doyumsuz bir birey olur. Aşırı hoşgörülü tutumun sürekliliği, çocuğun istek ve dürtülerini denetleyebilme yeteneğinin gelişimini olumsuz etkiler ve vurucu, kırıcı, agresif davranışlarının artmasına neden olur (Akt,Demiriz, 1997;13).

Montessori'ye göre bu tip ana-babalar hoşgörü ile boşvermeyi birbirine karıştırmaktadırlar. Bu tutumla çocuk bencil ve şımarık olur. Bu tip ana-babaların çocukları şımarttıkları görülmektedir. Adler'de, şımartılmış çocuk kavramı üzerinde durmuştur. Ona göre bu çocuklar yaşamın ilk günlerinde her türlü ihtiyacının karşılanacağı beklentisini geliştirmekte ve isteklerinin buyruk niteliği taşıdığına inanmaktadırlar. Adler suç işleyen insanların çoğunun, çocukluklarında şımartılmış kişiler olduğuna dikkat çekmektedir. Toplumun vermediği hakları, kendilerine tanımaya kalkışmaktadırlar. Ana-babalarından gördükleri hayranlık sonucu kendilerini büyük görmektedirler (Akt, Çıkrıkçı, 1999; 24).

Baumrind'in çocuk yetiştirme tutumlarının sonuncusu izin verici tutumdur. Bu tutum özellikleri itibariyle aşırı hoşgörülü tutumu ifade eder. Yani izin verici tutuma göre ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol edemezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler (Akt, Yılmaz, 1999; 99).

Aşırı hoşgörülü tutum, arzu edilen bir tutum olmamakla beraber Arı ve diğerleri, farklı ana-baba tutumlarının çocuklardaki problem durumuna etkileri ile ilgili araştırmalarında çocukta probleme neden olma açısından otoriter tutumdan daha sağlıklı bir tutum olduğunu görmüşlerdir (Arı ve diğ., 1995; 23).

1.5.3. Tutarsız Tutum

Lafore'un "kararsızlar" diye adlandırdığı bu tutum içindeki ana-babalar tutumlarını çocuğun durumuna göre değiştiren ana-babalardır. Bu ebeveynlerin belli davranışları yoktur. Her durumda yeni tavır takınırlar. Durum iyiyse sorun olmaz. durum kötüyse ne yapmaları gerektiğini bilmezler. Bu disiplin anlayışı aşırı

hoşgörülü tutum ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Anne babaların bu tutarsızlığı çocuğa yansır. Çocuk da aynı şekilde nerede ne zaman ne yapacağını bilemez. Bu kez çocuk "ne zaman ne yaparsam cezadan kurtulabilirim" sorusuna kafa yormaya başlar. Anne babanın birbirine uymayan eğitim anlayışı çocukta çatışmalara, neden olabilmektedir (Akt, Çıkrıkçı, 1999; 21).

Tutarsızlık ve kararsızlık ana-baba arasındaki görüş ayrılığından olabileceği gibi, anne veya babanın şahsında gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir. Eğer çocuklar aileleri tarafından hangi davranışlarının kabul edilebilir olduğu konusunda emin değillerse kendi kişiliklerinden şüphe etmeye başlarlar ve endişeli olurlar. Sevgi ve güven kaynağı olması gereken aileleriyle ilgili güvensizlik hissederler (Akt, Demiriz, 1997; 14).

1.5.4. Koruyucu Tutum

Anne-babaların çocuklarını aşırı koruması ve gereğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelen aşırı koruyucu tutumda anne-baba körü körüne bir kaygı içindedir. Çocuğun her türlü ihtiyacı ebeveynler tarafından karşılanarak çocuğun kendi kendisine yetmesine fırsat verilmez. Çocuğun gereksinme duymadığı durumlarda bile ebeveyn müdahale eder. Anne-baba, çocuk üzerinde o kadar aşırı koruyucu ve kollayıcı olabilir ki onun kendi başına araştırma yapmasını engelleyebilir. Böyle bir engelleme çocuğun özerkleşmesini ve kendine güven kazanmasını zorlaştırır. Aynı zamanda çocuk başkalarına aşırı bağımlı, duygusal kırıklıkları olan bir kişi durumuna da gelebilir. Ebeveynler çocuğunu korumak için çocuğun her türlü hareketine ve ilişkisine kısıtlamalar getirerek çocuk adına her türlü kararı kendileri verir. Sürekli korunan kendini korumayı öğrenemediği için savunmasız, çabuk uyum gösteren, utangaç bir kimlik geliştirmeye yönelirler veya sorumsuz, şımarık kişilikler geliştirebilirler. Bu tarz tutum içinde yetişen çocuklar problem çözmede de oldukça başarısızdırlar (Akt, Şendoğdu, 2000; 13; Öğretir, 1999; 25).

1.5.5. İlgisiz Tutum

Bu tür aileler çocuklarının beslenme ve giyim ihtiyaçları için gerekli olan çabanın çok az üzerinde çaba harcarlar. İlgisiz çocuk yetiştirme tutumunu benimseyen ebeveynlerin yaşamları stres ve baskı doludur. Çocuklarına harcayacak çok az zaman ve enerjileri vardır. Çocukların isteklerine en kolay erişebilecekleri şeyler için cevap verebilirler, fakat kabul edilebilir sosyal davranış ve ev ödevi gibi konularda kural koymak ve uygulamak gibi uzun vadeli hedefleri gerektiren çabaları zayıf ve geçici olmaktadır. İlgisiz ana-babalar çocuğunu görmezlikten gelme şeklindeki bir uygulama ile yalnız bırakırlar ve dışlarlar. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarından habersizdirler. Çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayanlar ilgisiz ana-babalardır. Disiplinde belirgin tutarsızlıklar görülür. Çok çocuklu kalabalık ailelerde ve yoksul mahallelerde sık rastlanan bu tutumla büyüyen çocuklarda saldırganlık eğilimi fazladır. Uç noktada ilgisiz çocuk yetiştirme "ihmal" diye adlandırılan yanlış çocuk yetiştirme şeklidir (Şendoğdu, 2000;10; Demiriz, 1997; 13; Şendoğdu, 2000;10).

Yaşamın özellikle ilk yıllarında anne sevgisinden yoksun kalan çocukların ömür boyunca duygusal yönden bir gerilik gösterdiği bilinmektedir. Bu nedenle annenin çocuğunu bağrına basması, çocukta anneye karşı bir güven duygusu oluşmasına yardım eder. Bu aynı zamanda, anne ile çocuk arasındaki iletişimi arttırıcı da bir rol oynar (Binbaşıoğlu, 1997; 14).

1.5.6. Demokratik Tutum

Demokratik tutum çocuğun kendine özgü davranışlarını pekiştirici, bağımsızlığını destekleyici, ancak denetim içeren en iyi aile tutumudur. Bu tutumda ailenin tutumu sevgi ve bağımsızlık temelleri üzerine kurulmuştur. Anne-baba çocuğa söz hakkı tanır, kararlarına saygı duyar, onunla işbirliğine girer. Çocuğun yaşı ne olursa olsun ayrı bir kişilik olduğunun bilincindedir. Çocuğuna doğruları öğretirken otoritesini sevgi ile ortaya koyar. Bu ailelerin çocuklarının daha bağımsız, dışa dönük, yaratıcı oldukları gözlenir. Evde genelde dostluk havası hakimdir.

Demokratik ebeveynler çocuklarından olgun davranış beklerler ve aynı zamanda gerekli olduğunda kurallara uymalarını isterler. Öncelikle sıcak ve ilgilidirler. Sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Bu tür ailelerde çocuk yetiştirmede akılcı ve demokratik bir yaklaşım izlenir. Hem ebeveynin hem de çocuğun hakları dikkate alınır (Arı ve diğ., 1995; 24; Yılmaz, 1999; 103).

Demokratik aileler bağımsızlığı teşvik eder fakat aynı zamanda talep ve sınırlamalar koyarak çocuğun davranışlarını kontrol ederler. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Söz hakkı vardır. Sevgi, teşvik ve destek görür. Ebeveynlerin çocuğuyla olan ilişkisi sıcaktır. Kurallar vardır ama ebeveynler kuralların nedenlerini anlamları ile çocuğuna açıklar. Çocukların soruları ebeveynler tarafından cevaplanır. Sonuç olarak çocuk yaptığı olumlu veya olumsuz davranış karşısında neler alabileceğini bilir ve ebeveynlerin kendilerine söylediklerini kabul ederler. Demokratik aileler çocuklarının zaman zaman karşıt fikirler ile kendilerini eleştirilerde bulunmasını sabırla dinleyerek onlara esnek davranırlar (Akt, Öğretir, 1999; 24).

Erikson'a göre annenin kendisini hep seveceği ve terk etmeyeceğinden emin olma hissi, çocukta temel güven duygusunun çekirdeğini oluşturmaktadır. Çocukluğunda ilgi ve şefkat ortamında yetişen ve buna bağlı olarak temel güven duygusu sağlıklı gelişen bireyler hem kendilerine, hem de çevrelerindeki insanlara güvenmekte ve karşılaştıkları güçlüklerle baş edebilme konusunda kendilerini yeterli hissetmektedirler. Buna karşılık ilgi ve şefkatten yoksun büyüyen çocukların kendilerine ilişkin olumsuz duygular geliştirerek kendilerini değersiz hissettikleri ve genellikle de çevrenin ilgisini çekmek amacıyla saldırgan ve düşmanca tutumlar geliştirdikleri bildirilmektedir (Akbağ, Erturan, 1995; 1).

Kılıççı'nın yaptığı araştırma, demokratik aile ortamında büyüyen gençlerin kendilerini kabul seviyeleri, otoriter ortamda büyüyen gençlerin kendilerini kabul seviyelerinden daha yüksek olduğunu görmüştür. Kızıltan'da üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, demokratik ana-babaların çocuklarının uyum

düzeylerinin; koruyucu, ilgisiz ve otoriter ana-babaların çocuklarınınkinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (Akbaba, 1988; 15).

Gerek Türkiye'de gerekse batı ülkelerinde gerçekleştirilmiş araştırmaların çoğunda açıklayıcı/otorite (ya da buna en yakın tarz olan demokratik çocuk yetiştirme stiline) ebeveyne sahip çocuk ve gençler psikolojik uyum açısından en avantajlı grubu oluşturmaktadırlar. Bu kişilerin otoriter ve izin verici (gevşek) ana-babaya sahip olanlara oranla daha yüksek düzeyde özsaygı, atılganlık, sosyal gelişim ve akademik başarı gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca bu grubun diğer gruplara oranla daha yüksek düzeyde kendine yetme ve özdenetim yeteneğine sahip olduğu saptanmıştır (Sümer, Güngör, 1999; 38).

Bireyin kendine güvenen, kararlı, bağımsız, girişimci, benlik tasarımı olumlu bir insan olabilmesi, duygusal yönden sağlıklı bir gelişim göstermesi onun gelişim alanlarına aşırı engeller koymayan, karar verme kendini ifade etme özgürlüğü tanıyan, disiplin yönünden ılımlı, esnek, sözel alışverişe önem veren bir ilişki içinde bulunan, koşulsuz içten sevgi ve saygı gösterebilen, demokratik aile şeklinde ifade edilen ortamda gerçekleşir (Demiriz, 1997;12).

Grusec ve Goodnow, ebeveynlerin kendilerine özgü çocuk yetiştirme tutumlarının çocukları farklı şekillerde etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre çocuğun disiplini özümsemesi ebeveyninin vermek istediği mesajı doğru olarak almasına ya da reddetmesine bağlıdır. Çocukların doğru kavrama ya da disiplini reddetmeleri ebeveynlerin tutumlarının doğru ve yanlış olmasına bağlıdır (Grusec, Goodnow, 1991; 4; 1994; 23).

Hoffman; Grusec ve Goodnow'un bu fikirlerinin yalnızca teori olduğunu, onların bu konudaki düşüncelerinin sınırlı ve aşırı derecede bilişçi olduğunu öne sürmüştür ve Hoffman'a göre disiplin ile ilgili teoriler üretirken çocukların kendilerine müdahale edildiği zaman duydukları endişe, korku, nefret gibi duyguları da dikkate alınmalıdır (Hoffman, 1994; 26).

1.6. Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler

Ailede çocuk anne ve babanın biyolojik varlıklarının bir bileşkesi olarak doğar, onların besleme ve korumaları ile toplumun bir üyesi durumuna gelir. Çocuğun zihinsel, duygusal, toplumsal ve ahlaki yönleri de vardır. Çocuğun bu yönleri aile, anne ve babadan değişik şekillerde etkilenir. Çocuğun eğitimiyle daha fazla ilgilenmesi nedeni ile annenin etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun içindir ki A. Huxley, "Bana iyi bir anne verin, size daha iyi bir dünya kurayım" der (Binbaşıoğlu, 1997; 14).

Yörükoğlu, bir toplumun yaşam biçiminin, o toplumdaki çocuk yetiştirme anlayışını ve yöntemlerini belirlediğini ifade etmiştir (Çıkrıkçı, 1999; 20).

Anne-baba tutumlarının tarihine baktığımızda, zaman zaman ileri, zaman zaman da tutucu görüşlerden etkilendiği belirlenmiştir. Günümüzde de çocukların yaşantısındaki önemli değişiklikler anne-baba tutumlarını etkilemektedir. Ancak ebeveynlerin çoğu çocukları büyüse de, onları yetiştirmeye yönelik tutumlarını değiştirmemektedirler.

Anne-babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli yöntem ve metodlar kullanmaktadırlar. Bu metodlar duruma, çocuğa ve çocuğun o anda sergilediği davranışa göre değişim göstermektedir. Ebeveynler genellikle çocuğun kendi başına karar vermesini kısıtlarlar. Diğer taraftan da çocukların kendi kendini kontrol etme becerisini geliştirmesini amaçlarlar. Bu çelişki içinde kalan ebeveynler çeşitli davranışlar sergilerler (Akt, Öğretir, 1999; 22).

Anne ve babaların çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Bu ortamı etkileyen pekçok unsur vardır.

Bunlar;

- Anne-babanın doğumdan önce oluşturdukları hayali çocuk beklentilerine doğan çocuğun uygun olup olmayışı.

- Toplumun kültürel değerleri (Bir toplumda en geç ve en güç değişen öğeler toplumsal değer yargıları, inançlar ve tutumlardır).

- Üstlenilen ebeveynlik rolünden haz duyup duymama.

- Çocukların sahip oldukları kişilik özelliklerinin aileyi memnun edip etmeyişi.

- Anne babanın çocukluk yıllarında kendi anne-babasıyla olan ilişkisi.

- Aile içinde eşler arasındaki ilişkinin sağlıklı olup olmaması.

- Çocukların sayısı.

- Ailenin ekonomik durumu.

- Anne ve babanın kişilik yapısı.

- Aile bireylerinin birbiriyle olan ilişkisinin olumlu ya da olumsuz olma durumu (Akt, Öğretir, 1999; 29).

1.6.1. Demografik Özelliklerin Etkisi

a) Kültürel Farklar ve Sosyo-Ekonomik Düzey: Toplumumuzda mikro boyuttaki hızlı sosyo-ekonomik değişmeler, daha küçük boyutta aile içi ilişkileri, işleyişleri, değer verilen kişilik özelliklerini büyük ölçüde etkilemektedir (Karadayı, 1997; 90).

Ambert 1992'de çocukların aile üzerindeki etkilerine değindiği kitabında, bu konuda yapılan araştırmaları şöyle özetlemiştir: Parke ve Tinsley 1987 yılında yaptıkları araştırmalarında, olanakların kısıtlı olduğu çevrelerde, çocukların aileye olumsuz etkilerinin arttığı ve bunun karşılığında ailelerin de çocuklarına karşı daha olumsuz yaklaştığını gözlemişlerdir. Fried ve Holt 1980'de yaptıkları araştırmalarında, ailelerin stresli veya zor şartlar altında yaşamalarının çocuk istismarlarını arttırdığı sonucuna varmışlardır. Telleen ve arkadaşları 1989'da, olanakların yüksek olduğu ailelerde, ana-babaların çocuklarına daha tahammüllü olduğu, daha olumlu yaklaştığı ve çocukların gereksinmelerine cevap verdiklerini belirtmişlerdir. Lempers ve arkadaşlarının 1989'da tamamladıkları araştırmalarının

bulguları da, ekonomik zorlukların evlilik ilişkisini, ana-babaların çocuklara davranış ve disiplin şeklini kötü etkilediği yönündedir.

Gürkaynak'ın 1979 yılında gerçekleştirdiği, yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen aileler ve çocuklarını karşılaştırdığı araştırmasında, yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin diğerlerine oranla daha sık olumlu değerlendirme ve ödül kullandıklarını belirlemiştir. Araştırmacı ayrıca, batıda yapılan araştırmalar sonucu üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarını eğitirken övgü, ödül ve sevgi kısıtlaması yöntemlerin kullandıklarının, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ise daha çok fiziksel ceza kullandıklarının belirlendiğini ifade etmiştir.

Kozacıoğlu 1982 yılında ergenlerin endişe (anksiyete) düzeyleri ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmasında farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen annelerin tutumları arasında ilişki saptamıştır.

Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarına karşı daha sert davranmalarının bir nedeni, ellerindeki olanakların kısıtlılığı nedeniyle psikolojik olarak daha çok yıpranmaları ve stres yaşamaları olabilir. Seitz ve arkadaşlarının 1985 yılında sonuçlandırdıkları boylamsal araştırma bu varsayımı doğrular niteliktedir. Araştırmada örneklem olarak düşük sosyo ekonomik düzeydeki anneler seçilmiş ve bir grup anneye toplumsal destek (sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler) sağlanmıştır. Bu grupta annelerin çocuklarından olumsuz etkilenmeleri azalmış, başlangıçta katı tutum içinde olan annelerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında olumlu gelişmeler gözlenmiştir. Araştırmalarda genel olarak ortaya çıkan bir olgu, sosyal desteğin daha çok çocukları ile problem yaşayan ailelerde etkili olduğudur. Koeske ve Koeske 1990'daki gözlemlerine dayanarak, engelli veya zor çocuğa sahip ailelerin sosyal desteğe daha çok ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma bulguları farklı çevrelerde farklı çocuk yetiştirme tutumları görüldüğünü belirtmektedir ancak asıl önemlisi, bu farkların nedenlerini ortaya

koyabilmektir. Cass ve Wessen, sosyo ekonomik düzeyleri farklı ailelerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlardaki farklılığın nedenlerini eğitim eksikliği, işsizlik veya düşük gelirin yarattığı stres, kalabalık ve sağlıksız evler, plansız ve istenmeyen hamilelik ve doğumlarla açıklamaktadırlar. Kohn'un bu konudaki varsayımı da iyi bir açıklama olabilir, şöyle ki, farklı sosyal sınıflara mensup ailelerin çocuk yetiştirme yöntemleri arasındaki farklar, gelecekte çocukların dünyaya adaptasyonunu kolaylaştırmak amaçlıdır. Örneğin orta sınıf aile çocuğuna özgürlük aşılar çünkü ilerde kararlarını doğru ve çabuk verebilmesi için özgür iradeye gereksinimi vardır ve bu onu başarıya götürecektir. İşçi ana-babalar ise özgürlükten çok itaati aşılarlar, çünkü bir işçinin başarısı bir ölçüde buna bağlıdır ve aile çocuğunun bu özelliklere sahip olması gerektiğini düşünür (Akt, Mızrakçı, 1994; 53-54).

Ebeveyn tutumları ile ilgili son yıllarda yapılan araştırmalarda, ebeveyn tutumunun içinde bulunan kültürel bağlama göre değiştiği belirtilmiştir. Örneğin bazı araştırmalar Avrupa-Amerikalı ergenlerde demokratik ebeveyn tutumu ile akademik başarı arasında çok güçlü bir ilişki bulurken, Asyalı ve Afrikalı-Amerikalı ergenlerin ebeveynlerinin tutumu ile akademik başarıları arasında çok düşük bir ilişki bulmuşlardır. Araştırmacılar bu farklılığın belki de ebeveynin sosyalleştirme hedeflerindeki farklılıktan kaynaklandığını belirtmektedirler. Yapılan kültürler arası bir çalışmada ebeveyn otoritesinin ya da bireysel özerkliğin vurgulandığı ailelerde, ergenlik dönemindeki ebeveyn-çocuk çatışması ve aile içi bağlılığın değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla çocuklarıyla ilişkilerinde otoriteyi özerklikten daha çok vurguladıklarına inanılan Meksika, Çin ve Filipin kökenli Amerikalı aileler ile Avrupa kökenli Amerikalı ailelerin ergen çocuklarına ebeveynleri ile olan ilişkileri hakkında sorular sorulmuştur. Beklenilen yönde Meksikalı, Çinli ve Filipinli ergenler Avrupa kökenli Amerikalı ergenlere göre ebeveynlerinin otoriteyi daha fazla, özerkliği ise daha az vurguladıklarını ifade etmişlerdir. Çocuk yetiştirme tutumları ve bunun çocukların bazı psikolojik sonuç değişkenleriyle olan ilişkisi kültürden kültüre değişmektedir (Akt, Yılmaz, 2001; 4).

Çocuk-anne-baba ilişkileri her kültürde, kültürel özelliklerin şekline göre değişmektedir. Endüstri toplumlarında bilindiği gibi kadında çalışmaktadır. Bu yüzden anneler çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramamaktadırlar. Çocukların gereksinme duydukları sıcak anne-çocuk ilişkileri yaşanmamakta, çocuğun bu gereksinimi okulöncesi eğitim kurumlarında bakıcılar ve öğretmenler tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır (Ök, 1996; 47).

Ana-baba ilişkileri son elli yıldan beri davranış bilimlerindeki hemen tüm disiplinlerin ilgilendiği ve önemle üzerinde durduğu bir araştırma alanı olmuştur. Kültür ve kişilik ilişkileri çerçevesinde sosyal antropologlar çeşitli kültürlerde çocuk yetiştirme uygulamaları incelemişler ve her bir kültürün kullandığı kendine özgü çocuk yetiştirme yöntemlerinin farklı kişilik yapıları oluşturacağı sonucuna varmışlardır. Sosyologlar ana-babaların çocuklarına gösterdikleri davranışlar açısından toplumsal sınıflar arasında büyük farklar görmüşler ve bu farkların nedenleri konusunda araştırma yapma gereği duymuşlar. Psikolojide ise ana-baba çocuk ilişkileri ilk zamanlar kuramsal bir temele dayanmayan, sadece ana-babalara eğitim vermek için üzerinde durulan bir araştırma alanı olmuştur. Bugün ana-baba çocuk ilişkilerinin psikolojide çeşitli açılardan ele alındığı ve üzerinde devamlı araştırmaların yapıldığı alanların biri olduğu görülmektedir (Recepov, 2000; 36).

Kağıtçıbaşı'nın 1989'da değindiği gibi, sosyal sınıf, kültür ve etnik açıdan farklı ailelerin, çocuk yetiştirme konusundaki inanç ve tutumlarında farklılık görüldüğü bilinmektedir. Sutherland, ailelerin çocuk yetiştirme konusunda inançları olduğunu savunurken bu inançlara ana-baba modeli teorisi adını vermiştir. Bu teori "American Testing Service" tarafından yapılan bir araştırmada ele alınmış ve inançların etnik gruplar arası olduğu kadar, aynı gruba mensup farklı gelir düzeyinden aileler arasında da farklılıklar gösterdiği sonucuna varılmıştır. Goodnow 1988 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına dayanarak, bu farklılıkların grup içinde, gruplar arasında olduğu kadar belirginleşmediğini ifade etmiştir.

Farklı toplumlarda ailelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında görülen farklılıkların kaynağı daha çok toplum gelenekleri ve ailelerin ileriki yıllarda çocuklarından beklentileridir. Örneğin Amerika toplumunda, çocuk ergenlik yaşına gelene kadar bakım ve sevgi verilir, çocuk eğitim yaşamını tamamladığında ise kendi ayakları üzerinde durması beklenir. İleriki yıllarda çocuktan beklenti çok düşük düzeydedir. Japon toplumunda ise ana-baba yaşam boyu çocuğundan sorumludur. Her türlü bakımını üstlendiği çocuğunu ilerde aileye bağlı, saygılı ve işbirliği içinde yaşamasını bilen bir yetişkin haline getirme görevini de üstlenmiştir.

Nüfusunun büyük çoğunluğunu kırsal kesimde yaşayan kişilerin oluşturduğu Türkiye'de de genel anlamda çocuk, yaşlılık sigortası olarak görülmektedir. Ancak Kağıtçıbaşı'nın, 'Çocuğun Değeri' adlı araştırmasında kırsal kesim ve kentte yaşayan ana-babaların, çocuklarına yaklaşım şekillerinin farklılaştığı gözlenmiştir. Kırsal kesimde halen çocuğun yaşlılık sigortası olarak görüldüğü ve buna bağlı olarak aileye bağlı kişiler yetiştirmenin amaç edinildiği, büyük kentlerde ise çocukların yaşlılık güvencesi olarak görülme sıklığının azalmasıyla çocuklara verilen bağımsızlık eğitiminin arttığı bulunmuştur.

Toplumların ideal çocuk yetiştirme tutum ve davranışları konusundaki inançları, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir. Rohner'in 1984 yılında başlattığı ana-babaların kabul ve red davranışlarının ergen çocukları tarafından değerlendirilmesine ilişkin araştırması, bu konuya açıklık getirmiştir. Amerika'da Pettengill ve Rohner, Almanya'da Trommsdorf tarafından 1985'de yapılan araştırmada, çocuk ve ergenlerden, ana-babalarının tutum ve davranışlarına kabul ve red boyutunda yorum getirmeleri istenmiştir. Her iki ülkede de katı disiplin (yüksek düzeyde kontrol) kullanan ailelerin çocukları, durumu ana-babaları tarafından reddedildikleri şeklinde yorumlamışlardır. Çünkü bu toplumlarda müsamahakar özgürlükçü yaklaşımlar norm olarak benimsenmiştir ve çocuklar katı disiplin ile sevgisizliği eşit olarak değerlendirmektedirler. Aynı yıl Rohner ve Pettengill Kore'de, Trommsdorf Japonya'da araştırmayı tekrarladıklarında tam tersi yorumlarla karşılaşmışlardır. Aynı düzeydeki kontrol çocuklar tarafından ana-

babalarının kendilerine duyduğu sevgi ve onları kabul davranışının bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Çünkü bu toplumlarda otoritenin azlığı çocuklara karşı ilgisizlik anlamına gelmektedir. Hatta Trommsdorf, Japon çocukların kontrolün az olduğu durumlarda ana-babalarından şikayetçi olduklarını onların kendilerini reddettikleri duygusuna kapıldıklarını ifade ettiklerini kaydetmiştir.

Toplum normlarından kaymalar sosyal çevre ve çocuklar tarafından anormal olarak nitelenmektedir ve bunun doğal sonucu olarak aileler de toplum normlarının dışına fazla çıkmamaktadırlar. Bu durum göçler sırasında yeni topluma ayak uydurmada problem olarak yaşanmaktadır. Vassaf, Almanya'ya göç eden Türk işçi ailelerinin çocuklarını Türk normları ve gelenekleri çerçevesinde yetiştirme çabalarının çocuklarıyla aralarında çatışmalara ve hatta kopmalara neden olduğunu gözlemiştir. Aynı şekilde Pettengill ve Rohner de, Amerika'da yaşayan Koreli ailelerin çocuklarını kendi normları çerçevesinde yetiştirme çabalarının, çocukları tarafından Amerikalı çocuklar gibi algılandığını ve Koreli çocukların ana-baba kontrolünü sevgisizlikle eşdeğer tuttuklarını belirlemişlerdir.

Ailelerin çocuk yetiştirme şekillerinin, belirli bir toplum içindeki ailelerde benzerlikler gösterdiği gözlenmiştir. Rohner' e göre karışık kültürlerin iç içe yaşadığı Amerikan toplumunda dahi, komşu ailelerin, diğer ailelere kıyasla benzer yetiştirme yöntemleri kullandıkları belirtilmiştir. Komşu ailelerde gözlenen benzerliklerin, hem sosyal çevreye uyum sonucu, hem de aynı çevrede yaşayan kişilerin yaşam koşullarının birbirine benzemesi sonucu olabileceği düşünülmektedir. Yaşam koşulları derken genel olarak kişilerin barınma şartları, eğitim (kendi aldıkları ve çocuklarına sunabilecekleri) ve sağlık hizmetlerinden yararlanma olanakları, okul öncesi çocuklarını güvenli gönderebilecekleri kurumların varlığı, sağlıklı ve güvenli bir çevre ve komşuluk ilişkisi yaşayıp yaşayamadıkları, spor, eğlence ve dinlence yerlerinden yararlanıp yararlanamadıkları kastedilmektedir. Yaşam koşulları kişilerin yaşamdan duyacakları tatmini ve doğal olarak birlikte yaşadıkları kişilerle kuracakları ilişkileri etkilemektedir (Akt, Mızrakçı, 1994; 53-55).

Oskay'ın 1981 yılında yaptığı çalışmada değer yargıları yönünden ana-baba, ergen çatışması konulu araştırmasında ise değişen ve gelişen toplumsal yapıya karşı ana-babaların direndiğini ve bununda çocukların kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Uluğtekin 1977 de yaptığı araştırmada, ana-babaların çocuklarının yetişmesinde, saldırgan ve bağımsız davranış geliştirmelerinde ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik faktörlerin etkili olduğunu vurgulamıştır (Akt,Berber,1990; 37).

b) Eğitim Düzeyi: Korkmazlar 1980'de, Öner 1983'te, Boğaziçi Üniversitesi kreşinde çocukları olan toplam 50, Kozacıoğlu 1982'de, İstanbul'da gelir düzeyleri farklı kişilerin bulunduğu üç liseden toplam 150, Le Compte ve Le Compte 1983'te, Hollanda'da yaşayan Türk aileleri ve onlarla aynı kökenden gelen ve Türkiye'de yaşayan toplam 200 kişiyle çalışmışlardır.

Araştırmalardan elde edilen ortak bulgulardan biri eğitim ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan annelerde koruyucu annelik ve otoriter annelik tutumlarına dikkat çekici düzeyde az rastlanmasıdır. Hollanda'da yaşayan işçi ailelerin hem üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelere hem de Türkiye'de yaşayan ve onlarla aynı kökenden gelen kişilere kıyasla bu tutumlara daha çok eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarına daha demokratik yaklaştıkları, ancak grup ortalamalarının ciddi bir fark yaratmadığı gözlenmiştir. Araştırmacılar bu konuya, eğitim düzeyi yüksek kişilerin otoriter ve koruyucu tutumu benimsemedikleri, demokratik yaklaşımdan yana oldukları ancak kendi yetiştiriliş tarzlarının etkisinden henüz kurtulamamış olabilecekleri şeklinde bir yorum getirmektedirler. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin otoriter ve koruyucu tutumları ise geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarına bağlı kaldıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Eğitim düzeyi ile sosyo-ekonomik düzeyin araştırmalarda temel alınmasının fark yaratıp yaratmayacağı konusuna açıklık getirmek üzere Öner (eğitim) ve Kozancıoğlu'nun (sosyo ekonomik düzey) grup ortalamaları kıyaslanmış ve eğitimin sosyo ekonomik düzeyden daha belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır (Mızrakçı, 1994; 63-64).

c) Çocuğun Cinsiyeti: Sears, Maccoby, Levin, kız ve erkek çocukların yetiştirilmesinde annelerin en kesin olarak ayırımı saldırganlık alanında yaptıkları saptanmıştır. Erkek çocuklara saldırganlık ifadesinde büyük özgürlük tanınmaktadır. Bu bakımdan erkek çocuklara diğer çocuklar ile olan ilişkilerinde saldırgan olmalarına izin verilmektedir. Kızlara ise bu hak fazla tanınmamaktadır. Tam tersine kızlar iyi davranılırsa daha çok ödüllendirilmektedirler. Kötü davranırlarsa da daha çok yoksun bırakılma cezasına çarptırılmaktadırlar. Araştırmaların sonuçları kızlarda sözlü ya da prososyal, yani toplumsal açıdan onaylanabilecek saldırganlık daha çok görülmektedir. Erkeklerde ise antisosyal saldırganlık daha fazla görülmektedir ve bu türden saldırganlıkları ödüllendirilmektedir.

Kız çocukları saldırganlık açısından kısıtlanmış olmalarına karşılık tersine bağımlılık konusunda erkek çocuklara nazaran daha fazla desteklenmektedirler. Kız çocukların bağımlılık davranışı genel olarak kısıtlanmamaktadır, buna karşılık erkek çocukların daha bağımsız davranmaları beklenmektedir.

Sears, Rau ve Alpert tarafından yapılan bir araştırmanın bulgu ve sonuçları yukarıdaki bilgileri desteklemektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, genel olarak anne ya da babanın veya her ikisinin birden kısıtlayıcı bir tutuma sahip olması veya çocuğun saldırganlığını katı bir şekilde kontrol edip fiziksel ceza kullanması, çocuğun cinsiyetine bakmaksızın onda kadına özgü davranışların en belli başlısı olan bağımlılık özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu araştırma sonuçlarına benzer sonuçlar başka araştırmacılar tarafından da desteklenmektedir. Bu araştırmalardan çıkarılacak olan sonuç: Red-kabul ve serbestlik tanıma-kısıtlama gibi ana-baba davranışları gerek kız, gerek erkek çocuklarda birbirine benzer sonuçlar doğurabilir.

Farklı kültürlerde ana-baba tutumlarına ilişkin anne ya da babanın kız ve erkekler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların sonuçları da kültürel farklılığı göstermek açısından dikkat çekicidir. Genel olarak batı literatüründe yapılan çalışmalarda anne-çocuk ilişkisi ile baba-çocuk ilişkisinin sevecenlik ve ilgi

açısından birbirinden çok farklı olduğu bulunmuştur. Türk kültürü gibi daha geleneksel kültürlerde ise anne ile olan ilişkiler daha ön plana çıkmakta ve annenin önemi vurgulanmaktadır. Örneğin, Çinli ergenlerin ana-baba tutumuna ilişkin algılarını incelemek üzere yapılan bir çalışmada, genel olarak algılanan anne tutumunun algılanan baba tutumundan daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Türkiye'de 1991 yılında yapılan bir çalışmada da Türk gençlerinde anneyle olan ilişkinin önemi vurgulanmış ve annelerin her iki cinsle de ilişkilerinin yüksek olduğu belirtilirken, babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre, daha yakın ilişki kurdukları görülmüştür (Recepov, 2000; 38- 49).

Ekonomik, kültürel ve toplumsal değişim geçiren bütün ülkelerde, çocuğun duygusal gelişiminde geleneksel kavramlara yeniden şekil verilmesiyle babalar da çocuğun yaşamında çok daha büyük etkinlik kazanmışlardır. Babanın, özellikle erkek çocuğunun erkeksi davranışlar kazanması açısından, öneminin büyük olduğu görülmektedir. Yalnız erkeklerin değil kız çocuklarının da etkileşimde bulunacakları bir baba figürüne gereksinimleri vardır. Kız çocukları babalarını gözleyerek erkeklere karşı nasıl tepkide bulunacaklarını ve erkeklerin kendi cinsiyetlerine nasıl tepkide bulunduğunu öğrenirler.

Yapılan araştırmalar da babanın çocuğa bakan asıl kişi olduğu zaman, tipik babalardan çok anne gibi davrandığı bulunmuştur (Akt, Öğretir, 1999; 31).

Ana-babaların gerek kız ve erkek çocuklar için farklı beklentiler içinde olmaları, gerekse kız ve erkek çocukların doğuştan getirdikleri farklı yapılar çocukların cinsiyetlerine göre farklı yetiştirme tutumlarına maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Rothbart ve Maccoby 1983 yılında ana-babaların karşı cinsten olan çocuklarına daha yumuşak ve sevecen davrandıklarını bulmuşlardır. Gözlemlerinde annelerin kız, babaların ise erkek çocuklarının konfor taleplerini daha çok reddettiklerini fark etmişlerdir. Aynı şekilde Lambert, Jackley ve Hein da, ana-babaların karşı cinsten olan çocuklarının şımarık ve aşırı davranışlarını daha

hoşgörüyle karşıladıklarını ve çocuklarının bir yabancıyla tartıştığı veya kavga ettiği durumda karşı cinsten olan çocuklarını savunurken, aynı cinsten olan çocuklarına müdahale etmediklerini gözlemişlerdir.

Thoman, Liederman ve Olson, annelerin bebeklerini emzirirken, kız çocukları ile daha çok konuştukları ve onlara güldüklerini saptamışlardır. Moss ve Robson da annelerin erkek bebeklerle daha çok fiziksel temas kurarken kızlarıyla daha çok konuştuklarını belirtmişlerdir. Lewis de annelerin erkek çocukları ile daha çok fiziksel temas kurduklarını belirtmiştir. Sonuç olarak annelerin doğuştan itibaren kız ve erkek çocuklara farklı davranış içinde oldukları belirlenmiştir (Mızrakçı, 1994; 64, 65).

d) Annenin Yaşı: Regozin, Basham, Crnic, Greenberg ve Robinson 1980'de yaptıkları açıklamalarında, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına, yaşlarından çok olgunluk düzeyleri ve kişiliklerinin etkili olduğunu belirtmekte, aynı zamanda küçük yaşta anne olmanın olgunluk düzeyi ile ilişkisine dikkat çekmektedirler.

Field, Widmayer, Stringer ve Ignatoff 1980'de yapılan araştırmalarında, genç annelerin (ergenlik dönemindeki anneler kastedilmektedir) çocuk yetiştirme konusunda daha isteksiz olduklarını ve çocuklarından aşırı beklentilerinin olduğunu bulmuşlardır. Jones, Green ve Krauss aynı yıl genç annelerin bebeklerine doğuştan itibaren daha az tepki verdiğini (less responsive), Osofsky ve Osofsky ise bebekleriyle daha az sözel iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Mondel ve Tyler da 1981 yılında gerçekleştirdikleri araştırmalarında genç annelerin, iç kontrollerinin, çocuğu kabul davranışlarının, sıcaklık ve sevecenlik düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Parke ve Tinsley 1987'de, genç, özellikle de ergenlik çağındaki annelerin çocuklarına karşı ilgisiz davrandıklarını, çocukların gereksinimlerine yeterli düzeyde cevap veremediklerini ve çocuğuna karşı ilgili olan annelerin dahi, çocuklarına yeterli düzeyde sözel ve entelektüel uyarım veremediklerini saptamışlardır. Bunun

nedenleri konusunda, Ambert genç annelerin eğitimlerinin ve ekonomik durumlarının düşük, yaşam tecrübelerinin az olmasını göstermektedir (Mızrakçı, 1994, 65,66).

e) Çocuk Sayısı: Aile içi etkileşimde kardeşler arası ilişkiler de çok önemlidir. Uzun bir süre tek çocukların problemli ve kendi kendine yetmeyen bir yapıda oldukları düşünülmüş olmasına rağmen son yıllarda yapılan pek çok araştırma sonuçları tek çocukların, kardeşli çocuklardan farklı özelliklere sahip olmadıklarını, bu çocukların dengeli bir şekilde büyüyüp gelişebilmelerinin her zaman olduğu gibi yine anne ve babanın tutumlarına bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Yani ilişkinin niteliği önemlidir.

Kidwell 1981, Peterson ve Kunz 1975, Richardson ve arkadaşları 1986 ve Scheck ve Emerick 1976 yılında yaptıkları araştırmaları sonucu bazı ortak bulgular elde etmişlerdir. Araştırmalarda çok çocuklu ailelerin çocuk yetiştirme yöntemlerinin farklılaştığı, bu ailelerin daha otoriter oldukları ve diğer ailelere kıyasla esnek olmadıkları belirlenmiştir.

Blake 1989'da, çok çocuklu ailelerin çocuklarına zaman ayıramadıklarını belirlemiş ve kalabalık ailelerden gelen çocukların okul başarılarının diğer çocuklardan düşük olmasını bu nedene bağlamıştır. Powel ve Steelman 1990'da yaptıkları araştırmaları sonucu kalabalık ailelerde çocukların, ana-babalarından çok birbirlerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ana-babaların daha otoriter davranmalarının bir nedeninin de evde kendi etkilerini arttırma çabası olabileceği düşünülmektedir (Mızrakçı, 1994; 66).

f) Çocuğun Yaşı ve Doğum Sırası: Altus ailelerin ilk çocuklarını, beklentilerinin yüksek düzeyde olmasından ötürü, daha olgun yetiştirdiklerini, onlara yetişkinmiş gibi davrandıklarını, aile genişledikçe, kontrolün arttığını, çocuklara verilen otonominin azaldığını ve küçük çocuklara daha az sorumluluk verildiğini gözlemiştir. Hilton, 4 yaş çocuklarını ve annelerini, çocukların bulmaca çözdüğü bir ortamda gözlemiş ve annelerin ilk çocuklarına daha çok dikkat ettiği ve onları

yönlendirdiğini belirtmiştir. Annelerin ilk ve tek çocuklara daha fazla karışmasının yanı sıra, bu çocukların da annelerinden daha fazla yardım beklediği kaydedilmiştir. Ailelerin küçük çocuklarda bağımlılık, büyük çocuklarında saldırgan davranışlara daha çok ve daha sert tepki verdiğini belirlemiştir (Mızrakçı, 1994; 67, 68).

1.6.2. Aile Yapısının Etkisi

Toplumumuz genç nüfusun yoğun olarak yaşadığı, yaş ortalaması genç bir toplumdur. Her sene nüfusumuza fazla sayıda gençler ordusu katılmakta, genç sayısı giderek artmaktadır. Artan genç nüfusumuzun yanında toplumumuzun yapısı 1950'li yıllardan bu yana köy ve kazalardan büyük şehirlere yapılan göçlerle hızla değişmektedir. Bu göçlerle çoğalan nüfus sonucu büyük şehirlerin çevrelerinde oluşan gecekondular, şehirde birbirinden farklı sosyal ve kültürel ortamların doğmasına yol açmıştır (Kulaksızoğlu, 1989; 72).

Toplumumuzun hala önemli bir çoğunluğunu oluşturan kırsal kesimde yaşayanlar geleneksel değer yargılarını sürdürmektedir. Geleneksel değer yargıları, tutumların sosyo-ekonomik şartların gereklerine göre değil, geleneklere göre belirlendiğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Geleneksel değerlerin etkisinin sürdürüldüğü çevrelerde geliştirilen tutumların değişmeye karşı direnç gösterdiği ifade edilmektedir (Akt, Kulaksızoğlu, 1989; 72).

Aile hiçbir zaman durağan değildir, sürekli değişim içindedir. Aile büyüklüğünde meydana gelen değişiklikler, aile bireylerinin sayısında artma veya azalmalar aile-içi iletişimi etkilemektedir. Çekirdek aile ile geniş ailede ortaya çıkan iletişim sorunları sadece sayıca değil, nitelikçe de birbirinden farklı sorunlardır. İletişimin niteliği çocuğu doğrudan etkilemektedir. Anne babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan iletişimi, çocuğun aile içindeki yerini de belirleyecektir (Akt, Öğretir, 1999; 21).

Ailenin geniş veya dar aile biçiminde oluşu çocuğun eğitimi bakımından önem taşımaktadır. Geniş ailedeki fazla çocuk sayısı, eğitimde başarı seviyesini düşürecektir. Az çocukta ise ana-babanın ilgisi çocuk üzerinde daha fazladır. Ana-

babanın ve aile içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirler. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır.

Çocuğun yetiştiği ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir.

Yapılan araştırmalarda, çocuk üzerindeki denetimin kırsal kesimden kente doğru gittikçe azaldığı, kentteki ailelerin çocuk isteğinin ve gelecekte çocuklardan beklentilerinin de kırsal kesime göre daha az olduğu gözlenmektedir. Ayrıca kırsal kesimden kente geçişte anneler ve kızlar cinsel rollerle ilgili değişkenlerde farklılık göstermemektedirler. Bu hem kızların anneleriyle özdeşleşmelerini hem de daha önemli olarak cinsel rollerin kuşaktan kuşağa sürüp gitmekte olduğunu göstermektedir. Aynı bulgu kızları erkeklerden daha gelenekçi olmaya iten aile ve toplum baskısını da yansıtmaktadır (Ulusavaş, 1990; 137-141).

1.6.3 Anne Babanın Kendi Yetiştiriliş Tarzının Etkisi

Babalık ve annelik niteliklerine sahip kişi büyük bir olasılıkla bu nitelikleri kendi çocukluğunda şefkat ve sevginin ne olduğunu öğrendikleri o ilk yıllarda kazanmışlardır. Şüphesiz bu dönemde çocuk, anne ve babasıyla özdeşleşmekte ve onların çocuk yetiştirme konusundaki davranışlarını kendine model almaktadırlar. Sevgi, şefkat ve saygıya dayalı eğitimden geçen çocuklar, aksi bir durum olmadığı taktirde, anne-baba olduklarında, bu nitelikleri olumlu yönde daha fazla gelişecektir. Ancak diğer taraftan çoğunlukla kötü ve sabit alışkanlıklara sahip olan ana-babalar, çocukları bir problemle karşı karşıya kaldığında, kendi ana-babalarının takınmış oldukları geleneksel tutumları sergilerler. Bundan daha iyi bir yolu öğrenmeye fırsatları olmadığı içindir ki kendi ana-babalarının yapmış oldukları hataları tekrarlar (Akt, Savran, Kuşin ,1995;181,182).

Anne-babalarından öğütler dinlemiş olanlar kendi çocuklarına da ayrı şekilde öğüt vermeye ve onların problemlerini çözmede bu şekilde yardımcı olmaya eğilimlidirler. Akıldan çıkarılmaması gereken bir gerçek güvenli ve sevgi dolu

demokratik ortamda büyüyen çocukların ileride sevecen ve güven veren ana-babalar olacakları, buna karşılık sorunları daima ana-babaları tarafından çözülen çocuklarınsa ana-baba olduklarında aynı şekilde davranacaklarıdır.

Demokratik ortamda yetişen genç ana-babalar için büyük bir sorun yoktur ancak bu şansı elde edememiş, baskıcı bir ortamda daima korunarak büyütülmüş genç ana-babalar, yetiştirecekleri çocuklar için büyük tehlike oluştururlar. Eskiden edinilmiş tutumlar ancak bir öğrenme sürecinin sonucunda değişiklikten geçebilir. Bu doğrultuda sağlıklı ve mutlu yeni nesiller yetiştirebilmek için her ana-babanın sistematik olarak gerekli bilgileri edinmeleri vazgeçilmez bir koşuldur (Akt, Savran, Kusin, 1995;182).

Çocuğun aile içindeki eğitimden gereği gibi yararlanabilmesi ana-babaların çocuklarına yönelttikleri sağlıklı tutuma bağlıdır. Ana-babaların tutumlarının sağlıklı olması ise büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık dengeli, huzurlu olmaları ve birbirine karşı sevgi ve saygı göstermelerinden kaynaklanır.

Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları her zaman sağlıklı olmayabilir. Bazı ana-babaların kendi çocukluk yıllarında baskılı ya da aşırı gevşek bir eğitim içinde büyümeleri, parçalanmış ailelerden gelmeleri, eşlerinde aradıkları mutluluğu bulamamaları, çok genç yaşta planlamadıkları bir zamanda ya da ekonomik yönden sıkıntı içinde bulundukları bir dönemde anne-baba olmaları v.b nedenler çocuklarına karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olabilir (Çağdaş, 2002;142).

Ebeveynlerin kendi ana-babalarından gördükleri tutumları, onların çocuklarını yetiştirmelerinde etkili olmaktadır. Ülkemizde çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili kültürel ve geleneksel bazı görüşler bulunmaktadır. Geleneksel Türk ailesinde çocuktan uysallık, söz dinleme, usluluk, mahcubiyet gibi özellikler beklenir Türk aile yapısı ileriki yıllarda ise kuvvetli aile bağları ve dayanışma ile önemli bir sosyal destek sistemi oluşturur ve bu şekilde yaşamı kolaylaştırır (Arı ve diğ., 1995;23).

Parke ve Collmer ve Belsky (1984) çocuk istismarına yol açan en önemli

faktörlerden birinin, kişilerin çocukluklarında ana-babalarından gördükleri yaklaşım şekli olduğunu savunurlar. Araştırma sonuçları ilgi ve sevginin az olduğu ortamlardan gelen ve istismar edilen kişilerin, yetişkin olduklarında, çocuklarına benzer şekilde davrandıklarını göstermiştir. Belsky, Lerner ve Spanier, bebeklikten itibaren sağlıklı bilişsel-motivasyonel ve duygusal gelişimin, bakıcının sıcak, ilgili, yumuşak davranışı, çocuğa tepki ve uyarım vermesi ile ilişkisini vurgulayarak, istismara uğrayan çocukların, yetişkinlikte benzer davranışlar göstermelerinin ana-babayla identifikasyon kadar, sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmemelerinden kaynaklanabileceğini savunurlar (Mızrakçı, 1994; 68,69).

1.6.4 Çocuğu Yetiştirmeye İlişkin Bilgi Düzeyinin Etkisi

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında, çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi düzeylerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynler bilgisiz ve yetersiz oldukları, çocuklarına karşı yanlış tutumlar sergiledikleri sürece çocuklarının özbakım becerileri gibi en temel becerilerden bile yoksun olabildikleri ve kardeşleri arasında çatışmalar yaşandığı görülmektedir. Ebeveynler aile içindeki bireylere rol ve sorumluluklarını öğretmekle yükümlüdürler. Aile içinde işbölümü ne kadar iyi yapılırsa, kişiler o kadar becerikli, kendi kendine yetebilen bir yapıda olacaklardır. Böylece karşılıklı ilişkilerde çatışma yaşanmayacaktır (Haktanır, Doğan, 1996; 34).

Minton ve arkadaşları, 2 yaşındaki çocuklar ve anneleriyle 1971 yılında yaptıkları araştırmada, anne-çocuk ilişkisinin, anne çocuk arasında daha önce yaşanan deneyimlerden etkilendiğini ve başlangıçtaki aşırı beklentilerin sonraki ilişkilere de yansıdığını göstermişlerdir. Çocuğun bilişsel gelişim düzeyinin üstündeki talepler, çocuğun bu taleplere cevap verememesine, bu durum annenin ısrarcı ve zorlayıcı davranışına neden olmaktadır. Başlangıçta bu tür deneyimlerin yaşanması anne ve çocuğun birbirlerinden beklentilerini etkileyerek, çocuğun yaşı büyüdükçe de paralel ilişkilerin yaşanmasına yol açmaktadır. Örneğin, bir çocuğun bilişsel gelişim düzeyi, annenin emir cümlesi kullanıldığını algılayacak düzeyde

değilse ve anne bunu, çocuğun isteneni yerine getirmemesi ve uyum eksikliği olarak nitelerse, çocuğa karşı yanlış bir yargı geliştirmesine ve bu tür yargıların birikimini annenin çocuğun kişiliğini yanlış yorumlamasına ve daha sonra da çocuğa yanlış yaklaşmasına neden olabileceği belirtilmiştir.

Ailelerin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeylerinin yetersizliği, aşırı beklentiler kadar eksik sunumlara da neden olmakta ve çocuklara kimi zaman, bilgisizlik nedeniyle gereksinim duydukları uyarımlar verilememektedir.

Tayland'da, Kotehabhakdi, Winichagoon, Smitasiri, Dhanamitta ve Valyasevi, tarafından 1987 yılında gerçekleştirilen araştırmada ana-babaların, bebeklerin sağlık ve psikososyal gelişimleri üzerine bilgilendirilmelerinin ana-baba tutumları ve bebekler üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Tayland'ın kuzeybatısında bulunan 48 köy araştırmanın örneklemini oluşturmuş, bunlardan 24'ünde yaşayan anne babalara çocuk gelişimi ve sağlığına ilişkin video kasetler gösterilmiş, diğer 24 köyde yaşayanları ise araştırmanın kontrol grubunu oluşturmuştur. Video kasetler 4 ay boyunca muhtelif zamanlarda toplam 930 kadın, 478 erkek ve 3225 çocuğa seyrettirilmiş ve programdan yararlananlarda gelişmeler gözlenmiştir. Bu araştırma kapsamına ayrıca, köylerden üçünde yaşayan, çocukları 2 yaşından küçük veya hamile olan genç annelere, kasetler dışında evlerinde ve gruplar halinde eğitim verilmiş ve anneler eğitimde önce ve sonra incelenmiştir. Köylerden, 322, 279 ve 273'er kişi olmak üzere toplam 874 anne bu incelemede yer almıştır. Eğitim verilmeden önce çocuklarda yetersiz beslenme, annelerin çocuk gelişimine ilişkin bilgilerinde büyük eksiklik ve çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında problemler kaydedilmiştir. Anne-çocuk ilişkisinin psikolojik yönüne ve bebeklerin ilk aylardan itibaren gelişimine ilişkin verilen eğitimde, bebeklerin görme, duyma, ilişki kurma kapasiteleri, ilk aylarda uyaranlara ve anne ile iletişim kurma konusunda duydukları gereksinim gibi konulara yer verilmiştir. Eğitim verilen annelerin, eğitimden önceki durumları ve kontrol grupları ile kıyaslandığında, hem çocuklarını besleme hem de çocuklarıyla kurdukları ilişkiler konusunda büyük gelişmeler gösterdikleri kaydedilmiştir. Örneğin, bu annelerin %53'ü çocuklarının refleksif olarak dil çıkarma

ve başlarını diğer tarafa çevirme durumunda çocuklarını beslemeyi sürdürmüşlerdir (kontrol grubunda bu oran %27'dir). Bu annelerden %73'ü bebek doğduğu anda onları beslemişlerdir (kontrol grubunda bu oran %43'tür). Eğitim gören anneler, bebeklerine ilk aydan itibaren uyarım vermenin gerekliliğini öğrenerek beşiklerin üzerindeki örtüleri kaldırmış, çocuğun dış dünyayla ilişki kurmasına olanak sağlamışlardır. Ayrıca eğitim programında gösterildiği ve önerildiği gibi çocuklarına kendi imkanlarıyla oyuncaklar yapmışlardır. Bu eğitim her şeyden önce anne ve babaların çocuğun büyüme ve sağlıklı gelişmesinde kendi potansiyellerini harekete geçirerek aktif rol oynayabileceklerini fark etmelerine yaramış ve aileler çocukları için imkanlarını sonuna kadar kullanmayı öğrenmişlerdir.

Ana-babaların çocuk gelişimi ve çocukla sağlıklı iletişim kurma konusundaki bilgileri nasıl edindikleri, hangi kaynaklardan edinilen bilgilere güvendikleri de bazı araştırmacıların ilgi alanına girmiştir. Araştırma sonuçları babaların daha çok gördükleri, bildikleri, varolan inançları doğrultusunda çocuklara yaklaştıkları, annelerin ise bu konuda daha çok okuduğu, yenilikleri izlediği ve bunları uygulamaya çalıştığı şeklindedir.

Örneğin Littman, ana-babaların % 25'inin kitle iletişim araçlarından yararlandığını ifade ederken, Stolz, bu oranın kadınlarda %95 erkeklerde %82 olduğunu belirlemiştir (Araştırma sonuçları Amerikan orta sınıf aileler için geçerlidir). Stolz'un araştırmasına katılan kadınlardan %95'i, erkeklerden %82'si çocuk gelişimine ilişkin en az bir kitap, okuduklarını belirtmişlerdir. Kadınların %92'si, erkeklerin %74'ü magazinlerde; kadınların %56, erkeklerin %54'ü gazetelerde çocuklara ilişkin yazıları okuduklarını ifade etmişlerdir. Aynı araştırmada kadınların %85.5'i erkeklerin %68.5'i, akraba, arkadaş veya komşularından bilgi alma ve nasihat şeklinde yardım gördüklerini belirtmişlerdir. Hoeflin ve Ohio'da kırsal kesimde yaptığı incelemede, annelerin %37'sinin akraba ve arkadaşlarından, % 25.5'inin yazılı basından %9'unun profesyonel yardımdan etkilendiklerini belirlemiştir. Araştırmalarda ailelerin sosyo ekonomik düzeyleri ile çocuk yetiştirmede dış kaynaklardan etkilenmeleri arasında farklılık olmadığı

kaydedilmiştir (Mızrakçı, 1994; 70-73).

1.6.5 Çocuğun Mizacının Etkisi

Kişilik kavramından, bir insanı başkalarından ayıran ve duyuş, tutum ve davranış örüntülerini içeren tüm ruhsal özellikler anlaşılmaktadır. Belli bir kişilik yapısında olan kişi, belli durumlarda tutarlı ve önceden az çok kestirilebilen tepkiler gösterir. (Akt, Savran ve diğ., 1995;171)

Psikologlara göre kişilik bireyin özel (characteristic) ve ayırıcı (distinctive) davranışlarını ifade etmektedir. Kişilik nitelikleri bireyin sıklıkla yaptığı veya onun en tipik davranışları olduğu için "özel" dir. Bu davranışlar bireyi başkalarından ayırdığı ve farklılaştırdığı için de ayırt edicidir. (Yasılyaprak, 1989;105)

Psikolojide kişilik kapsamı en geniş olan bir kavramdır. Kişilik bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Bununla birlikte kişilik kendine özgü ve ahenkli bir bütündür.

Bir insanın herhangi bir olaya veya bireye karşı geliştirdiği tutumlar onun kişiliği doğrultusunda şekillenmektedir. (Savran ve diğ., 1995;171)

Çocuğun kişiliği öncelikle aile içinde anne-babası ile etkileşimi sonucu gelişir. Çocuğun içinde bulunduğu toplumun beklentilerine, değer yargılarına uygun, uyumlu bir birey olarak yetişmesinde aile önemli rol oynar. (Çağdaş, 2002;141)

Kişilik yapısının oluşumunda ve gelişiminde kalıtsal etmenlerin mi yoksa çevresel etmenlerin mi daha etkin rol oynadığı ve bu etkinin nasıl olduğu çok sayıda araştırma ve incelemelere konu olmasına karşın bugün de güncelliğini sürdüren bir soru olmaya devam etmektedir (Yeşilyaprak, 1989;105). Ancak toplumsal etmenlerin kişilik üzerindeki etkilerini ilk ve en yoğun biçimde aile ortamında görmek mümkündür. Diğer bir deyişle kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile içinde anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin özünü oluşturan çocuk yetiştirme yöntemleri, bu etkeni belirler. Çocuk yetiştirme yöntemleri anne-baba ile

çocuklar arasındaki tüm etkileşimleri kapsamaktadır (Savran, Kusin, 1995;181).

Kişiliğin temelleri ilk altı yıl içinde atılmaktadır. Bir başka deyişle ilk altı yılda çocuğun kişiliği biçimlenir, kişiliğin temel yapısı belirlenir. Anne-babayla ilişkisinin niteliği, etkileşim biçimi çocuğun kişiliği üzerinde etkili olmaktadır. Bebeğin kişiliğinin nasıl gelişeceği anne-babayla (çevresiyle) olan ilişkilerine bağlıdır. Güven verici ortamda büyüyen çocuk zamanla sorumluluk duygusu kazanır, tam tersi tutumda çocuk güvensiz, geçimsiz içine kapanık olur (Nas, 1986;173).

Canlılar içinde en yoğun bakımla, himayeyle en uzun sürede olgunlaşan varlık insandır. Bu yüzden çocukların, uzun yıllar korunup kollanması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir (Büyükkaragöz, 1992-1993;145). Çocuk bazı kalıtımsal özelliklerle dünyaya gelir. Çevre etkisiyle değişime uğramayan çok az kalıtımsal özellik vardır. Aslında doğa vergisi olan zeka bile çevre etkileriyle sıkı bir ilişki içinde ya gelişir ya da körelir. Ancak zeka gelişmesine oranla kişiliğin oluşmasında çevre etkileri çok daha ağır basar (Nas, 1986;173).

Burke ve William (1990) ana-baba ve ergen ilişkilerini bir başka boyuttan ele almış ve ergenleri, davranışlarına göre problemli ve problemsiz olarak ayırarak ana-babalarıyla olan ilişkilerini incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, problemsiz ergenlerin aileleriyle ilişkilerinde daha fazla doyum sağladıkları, iletişimlerinin daha açık olduğu ve ailenin maddi kaynaklarından daha çok faydalandıkları görülmüştür. Ayrıca, problemsiz ailelerdeki ergenlerin daha dengeli ve uyumlu oldukları belirtilmiştir. Problemli ergenlerin ise aileleriyle iletişimlerinin yetersiz olduğu ya da hiç olmadığı; ilişkilerinin ise doyurucu olmaktan uzak olduğu belirlenmiştir (Eldeklioğlu, 1996;25).

1980' lerde feminist dalgalanmalardan etkilenen araştırmacılardan Thomass ve Chess ile Caplan ve Hall Mc Corquodale, çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin klinik literatürü eleştirmişlerdir. Çünkü klinik literatürde, çocuğun tüm duygusal ve uyum problemleri ana-babayı suçlar niteliktedir. Chodorow, Konstantareas ve arkadaşları. Chodorow ve Contratto da Friday ve Dinnerstein gibi kadın yazarları,

problemlerinde annelerinin kendi üzerlerindeki sonsuz gücü vurgulamalarından ötürü eleştirmişlerdir. Araştırmacılar, kuşkusuz bu eleştirileri getirirken ana-babanın çocuk üzerindeki etkisini göz ardı etmeden, ilişkilere tek yönlü bakmanın araştırmaları yanlış yargılara yönlendireceğini belirtmeye çalışarak, ana-baba çocuk ilişkilerinde etkileşimi vurgulamayı amaçlamışlardır. Roskies de tüm toplumların normal bir çocuğun nasıl davranması gerektiğine ilişkin değer yargıları ve beklentilerinin olduğunu ve ana-babaların daha çocuk doğmadan bu beklentileri paylaştığını belirterek, çocuğun mizaç itibarıyla bu beklentilerden sapması ile ana-babanın çocuğa karşı sert tavır almaları arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

Belsky 1980'deki araştırma sonuçlarına dayanarak, yatıştırılamayan, çok ağlayan bebeklerin, uslu ve sakin bebeklere oranla istismara uğrama risklerinin daha çok olduğunu belirtmiştir. Rutter'da 1982 yıllarında aynı konuya değinmiş ve aynı evde yaşayan farklı mizaçtaki çocukların annelerinden farklı tepkiler aldığını ortaya koymuştur. Patterson, normal ve zor olarak nitelenen erkek çocuklar ve anneleriyle 1982'de yaptığı çalışmada, zor çocukların zamanının %75'inde anneye problem çıkardığını, bu oranın normal çocuklarda %31 olduğunu gözlemiştir. Problem olarak nitelenen davranışlar, ağlama, tutturma, bağırma, mızmızlanma, şımarma, yok farzetme, söz dinlememe, olumsuzluk ve bağımlı davranmadır. Annelerin de bu çocuklara karşı farklı tutum içinde oldukları gözlenmiştir. Loeber ve Stouthamer'in 1986'da, Madden ve Harbin'in 1983'de gerçekleştirdikleri çalışmalardan benzer sonuçlar elde edilmiş ve araştırmalarda, çocukta davranış problemleri ne kadar erken yaşta başlarsa ve ne kadar güçlüyse ana-babanın problemle başa çıkma şansının o kadar zayıf olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca araştırmalarından elde ettikleri ilginç bir bulgu da problemli ve normal çocukların annelerine, problem davranışları kaydetmeleri söylendiğinde, problemli çocuğa sahip anneler, büyük olasılıkla bu davranış biçimine alışmış olmalarından ötürü, problemli davranışların bir çoğunu normal olarak nitelemişlerdir. Araştırmalara genel olarak bakıldığında, annelerin yalnız davranış bazında değil, değer yargıları konusunda da çocuklarından etkilendikleri görülmektedir.

Thomas ve Chess'in, çocuğun mizaç özelliklerini inceledikleri, 10 yıl süren boylamsal araştırmalarının (New York Boylamsal Çalışması) sonuçları da çocuğun mizacının ana-babanın çocuğa karşı tutum ve davranışlarını etkilediği yönündedir. Araştırmacılar çocukların doğuştan getirdikleri davranış repertuarlarının hem çevreye verecekleri tepkiyi, hem de ailelerine verecekleri uyarımları ve dolayısıyla ailenin onlara karşı tepkisini belirlediğini ortaya koymuşlardır. Hatta ailelerin yaşam biçimlerinin de çocuğun mizacından etkilenebileceği görüşünü benimsemektedirler. Thomas ve Chess yaptıkları boylamsal araştırma sonucu 3 tip mizaç özelliği olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu özelliklerin oluşturduğu kategoriler, "kolay", "zor" ve "yavaş ısınan" çocuk şeklinde adlandırılmaktadır. Araştırmacılar her bir kategoriye giren çocukların, ana-babalarını farklı şekillerde etkilediklerini belirlemişlerdir. Şöyle ki: "Kolay" çocuğun ana-babasının, çocuğun kolay ve çabuk uyum sağlama özelliğinden dolayı çocuk eğitiminde zorlanmadıklarını ancak çocuğun bazı gereksinimlerini gözden kaçırma ve dikkatlerini problemli bir diğer çocuğa yöneltme olasılıklarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. "Zor" çocukların ihmal edilme olasılıkları ise çok düşüktür, çünkü ailelerini sürekli uyarırlar. Yeni durumlara kolay uyum sağlayamadıkları için ana-babanın sabırlı olması, çocuğun aynı durumla bir kaç kez karşı karşıya kalmasını sağlamaları gerekmektedir. Ancak genellikle "zor" çocuğun, ailenin sabrını zorladığı için, ailesinin daha olumsuz duygular içinde olduğu ve çocuğu zorladığı belirlenmiştir. "Zor" çocukların daha çok baskı ve cezaya maruz kaldığı da gözlenmiştir. "Yavaş ısınan" çocuğa sahip aileler, çocuğun yeni durumlara sessizce karşı çıkması nedeniyle çocuklarının davranışlarını daha rahat kabullenirler. Ancak çocukların yaşı ilerleyip, yeni bir yiyeceğe gösterdikleri inkar davranışını, okula başlarken de gösterdiklerinde, ana-babaların yine zorlayıcı oldukları belirtilmiştir. Uyum güçlüğü çeken çocukların uyum için zorlanması, onlardaki çekingenliği daha da arttıracaktır. Bu nedenle, çocukların sağlıklı psikolojik gelişim göstermeleri için, ana-babaların çocuklarının mizaç özelliklerini tanımaları, buna uygun tutumlar geliştirmeleri önerilmiştir.

Martin 1981 yılında, 10 ve 42 aylık çocukları incelediği araştırmasında,

çocukların uyum davranışları ve buna bağlı olarak ana-babaların çocuklarına karşı davranışları arasında fark olduğunu kaydetmiştir. Ana-babaların taleplerine cevap veren çocukların ailelerinin diğer gruba oranla daha ilgili olduğu, uyumsuz çocukların ailelerinin çocuklarını daha çok ihmal ettiklerini belirtmiştir.

Bates de 1980 yılında çocuğun mizacının çocuk aile ilişkilerine yansımasını araştırmıştır. Araştırmasında 168 anne çocuk çifti kullanmış ve gözlemler çocuklar 6,13,24 ve 36 aylıkken yapılmıştır. Bundan başka, hem annelere çocuğun mizacını değerlendirebilecekleri Infant Characteristic Scale (ICS) adlı ölçek uygulanmış hem de çocuklar diğer annelerce değerlendirilmişlerdir. Bates'in zor çocuk tanımı, sık ağlayan, huysuzlanan, zor yatıştırılabilen, rutin bakım işlemlerine karşı çıkan (alt değiştirme, beslenme, banyo vs.) istenmeyen davranışlarından kolay vazgeçirilmeyen çocuk şeklindedir. Gözlem, anket ve diğer annelerin yorumlarının genellikle birbirine paralel olduğu belirtilmektedir. Araştırmadan elde edilen ilk önemli bulgu, çocukların mizaç özelliklerinin fazla değişmemesidir. Ailenin etkisiyle davranışlarda küçük farklılaşmalar olsa da ilk ölçüm ve gözlemlerde zor olarak nitelenen çocuklar sonrakilerde de zor, kolay çocuklar ise hep kolay olarak nitelenmişlerdir. 6. ve 13. aylarda çocuğun mizacı ile anenin tepkiselliği, çocuğa eğitim verme çabası, duygusal vericilik ve anne ile çocuğun karakteri ile anne-çocuk ilişkisi arasında belirgin bir korelasyon olduğu gözlenmiştir. İlişkilerin yönü diğer araştırmalarla paralellik göstermektedir. Zor çocukların daha çok kontrole maruz kaldığı ve kontrol durumlarında anne-çocuk arasında çatışmaların yaşandığı kaydedilmiştir. Zor çocukların annelerinin daha çok sınırlamalar koydukları belirlenmiştir. Zor çocuk olarak nitelenen çocuklar arasında anneye diğerlerinden fazla problem çıkarmayanlarda çıkan problemin üzerinde daha çok durdukları, tutturup ısrar ettikleri ve annenin girişimlerini hiçe saydıkları için diğer çocuklara oranla üzerlerine daha sert tepkiler çekmişlerdir.

Maccoby ve Jacklin 1984 yılında Bates'in araştırmasını tekrarlayarak, 6, 12 ve 18 aylık iken bebekleri inceledikleri araştırmalarında ilk incelemede, bir davranış dışında annelerde fark kaydetmemişlerdir. Fark yalnızca zor çocukların yatıştırılmak

üzere daha çok kucağa alınması şeklinde belirlenmiştir. 12. ayda fark daha belirginleşmiş ve zor çocukların annelerinin, çocuklarına sosyalizasyon için daha az zaman ve çaba harcadıkları ortaya konmuştur. Araştırmacılar bunun kısır bir döngü yarattığı ve 18. ayda zor çocukların daha sosyal ve zor, dolayısıyla annelerinin de daha ilgisiz olduklarını saptamışlardır.

Stevenson, Hinde ve Simpson 1982'de yaptıkları araştırmalarda, 3 yaşında zor çocuğu olan annelerin anksiyete ve sinirlilik testlerinden yüksek puan aldıklarını belirterek, araştırmanın sonucunu, otoriter annenin çocuğu etkilemesinden çok, çocuğun mizacı anneyi etkiler ve otoriter davranmasına neden olur şeklinde yorumlamışlardır. Aynı şekilde Kochanska ve arkadaşları da, 1989 yılındaki araştırmalarında, annelerin, annelik rolünden tatmin olmaları ile çocuğun uyum davranışı arasında korelasyon olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Araştırmacılar uyumsuz çocukların annelerinin otoriter olabileceği gibi, çocukla baş edemeyeceği duygusuna kapılan pek çok annenin de çocuğu disipline etmekten vazgeçerek, ilgisiz anne kategorisine girebileceği fikrini savunurlar. Uç noktalarda sayılan, ağladığı zaman katılan, nefessiz kalan çocukların ise aileleri tarafından hiç bir şekilde disipline edilmediği, ailelerin bu tür çocuklara karşı çok müsamahakar davrandıkları belirlenmiştir (Mızrakçı, 1994;73-79).

Çocuğun tutum ve davranışlarının ebeveyn tarafından nasıl algılandığı da ebeveynin çocuğun mesajını doğru veya yanlış olması da ebeveynlerin tutumlarını etkilemektedir (Miller, 1995; 1557).

Ayrıca çocuğun sağlık problemlerinden kaynaklanan olumsuz davranışları da ebeveyn tutumlarını etkileyebilir. Örneğin Raiha, Lehtomen, Huhtala, Saleuç, Korvenranta aşırı ağlayan bebekler (sağlık problemi nedeniyle) ile anne-baba, bebek-anne-baba etkileşimlerini araştırmalar sonuç olarak bu durumun aile içi huzuru tehdit edip ebeveyn tutumlarını olumsuz etkileyebileceklerini ifade etmişlerdir. (Raiha ve diğ., 2002;419)

Ebeveynler zor çocuklara karşı çeşitli tepki gösterirler ebeveynlerin bazı

yöntemleri çocuklarda davranış bozukluklarının artmasına yol açabilir. Güce dayalı yöntemlerin fazla kullanılması çocukta dış denetimli bir kişilik yapısının gelişmesine yol açabilir. Özellikle ödülün olmaması ve olumsuz tutumların fazla olması bu durumu daha da artırır. (Thampson ve diğ., 2002;149)

Özetle anne-baba tutumları çocuğun mizacından çocuğun mizacı da anne-baba tutumlarından etkilenmektedir.

1.6.6. Anne-Babanın Mizacının Etkisi

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi bebeklikten itibaren olumlu tutarlı sevgi dolu bir aile içinde serpilip gelişmesine bağlıdır. Bebek ailesine yepyeni bir kişilik olarak katılır ve doğduğu andan itibaren ailesiyle de özellikle de anne-babasıyla etkileşim içindedir. Bebeğin kişilik özellikleri, anne-babanın tutumunu anne-babanın tutumu ise çocuğun gelişimini etkileyerek onun kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturur. Bu temeller onun kişilik gelişimini sağlamlaştırmasına yardımcı olur. Bu temellerin yalnız çocukluk değil, gençlik ve yetişkinlik çağında da ne denli önemli olduğu unutulmamalıdır.

Yetişecek tüm nesiller ana-babaların eseridir. Onun için anne-babaların çocuğa karşı tutumları ve bu arada kullandıkları disiplin yöntemleri çok önemlidir. Ana-babaların çocuklarına karşı benimsedikleri disiplin yöntemleri onların kendi kişilik özelliklerinden, aile yaşantılarından, çocuğun kendi özelliklerinden ve içinde bulundukları toplumun geleneksel çocuk yetiştirme inançlarından etkilenmektedir (Arı ve diğ., 1995,23).

Birey yaşamı öğrenirken ilk bilgilerini ve algılarını ailesinden özellikle de annesinden alır. Anne çocuğun ilk öğreticisidir. Onun aracılığıyla çocuk dünyayı kavramaya çalışır. Anne çocuğun yol göstericisi ona ışık tutandır. Bunu da karşılık beklemeden doğal sevgisiyle yapar. Annenin çocuğu üzerinde olan büyük etkisi de bundan kaynaklanır. Babanın sevgisini ise ilkeler ve umutlar belirler. Bu nedenle baba sevgisi, korkutan bir sevgi değil, sabırlı ve hoşgörülü bir sevgi olmalıdır (Çiftçi,1991;19).

George Herbent'in de belirttiği gibi "iyi bir anne yüz öğretmene bedeldir. Çünkü çocuk sürekli olarak annesinin yaptıklarını yapar. Bu da canlı bir öğretim şeklidir. Bu tür öğretimde sözlerin büyük rolü yoktur. Çoğu zaman verilen örnekler, dilin öğretebileceğinden daha çok şey öğretirler. Çocuğa bir şey göstermeyip sadece anlayışına hitap etmek yararsızdır. Babanın, çocuğun dünyasındaki yerini ise Josaph Nuttin, şöyle belirtmektedir. "Baba ile çocuklar özellikle de yetişkin oğullar arasındaki sempati ilişkileri ileride insanın sosyal ve moral davranışlarına hükmeden kişiliğin gelişmesi bakımından son derece önemlidir. (Akt, Çiftçi, 1991; 21).

Aile içindeki otoriteyi aşırı derecede kötüye kullanan baba kadar aksine bunu çeşitli şekillerde ihmal eden baba da çocuğun bunalımlarına bir kaynak teşkil edebilir (Çiftçi, 1991; 21).

1.6.7. Eşler Arasındaki İlişkinin Etkisi

Ailede bireylerin birbirinden farkları yoktur. Ailede baba ne ise anne de odur. Birini diğerine tercih etmek; ailenin sağlıklı bir şekilde devamına kastetmek ve yuvanın kutsiyetini görmezlikten gelmektir. Eşler bir elmanın iki yarısı gibidir. Birbirlerinin eksiklerini tamamlayan ve bütünlük arzeden sosyal yapının en temel iki elemanıdır. Biri anne, diğeri baba olma özelliğini ve varlığını birbirlerine borçludurlar. Kısacası birbirlerinin varlık sebebidirler (Ersanlı, 1996; 48).

Anne-babanın toplumun hatta insanlığın güvencesi, geleceğin teminatı çocuktur. Anne-babanın tüm menfaatlerinin ötesinde karşılık beklemeden, her şeyini vermede tereddüt etmediği tek varlık çocuk, insan egoizmini parçalayan bir varlıktır. Çocuk dünyaya geldiğinde kendini anne-baba arasında kurulu olan ilişkiler ağı içinde bulur. Çocuk bu etkileşim sürecini etkilediği gibi ondan da etkilenir. Karşılıklı etkileşim sonunda çocuk, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi değer yargılarının yanında çeşitli bilgileri ve varlığını sürdürmesi için gerekli olan alışkanlıkları da kazanır. Böylece kişiliğin temellerini hayatının ilk yıllarında atar. İşte anne-baba ne ölçüde birbirlerini anlar ve kabul ederler, kısacası iyi ilişkiler kurabilirse o ölçüde ruh sağlığı yerinde ve kendi kendine yeten, gerçek gücünü görebilen, çevresiyle iyi

ilişkiler kurabilen çocuklar yetiştirebilirler (Ersanlı, 1990; 49).

Anne ve babanın çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması, onların kendi içinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirine karşı sevgili ve saygılı olmalarına bağlı olup böyle ortam oluşturan ebeveynlerin çocuklarının sağlam kişilik yapısına sahip olması ve geleceği için olumlu kararlar vermesi beklenmektedir (Tortumoğlu, 1999; 6).

Son dönemde yapılan araştırmalar evlilik uyumu ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocuklara davranışlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Evlilik kalitesi ile ebeveyn çocuk ilişkisi arasında kritik bir mekanizma vardır. Yani aile içindeki her bir fert ve her ilişki karşılıklı etkileşim yoluyla diğer tüm bireyleri ve ilişkileri etkiler. Evlilik ilişkilerinin çocuklar üzerindeki etkileri ile ilgili endişeler giderek artmaktadır. Çünkü uyumsuz evlilikler ile çocukların psikolojik problemleri arasındaki bağlantılar çeşitli yazarlar tarafından ortaya konmaktadır. (Yılmaz, 2001;21)

Eşler arasındaki uyum ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların bazılarında anne-baba arasındaki ilişkiyi çocuklar, bazılarında ise anne-babalar kendileri değerlendirmişlerdir. Yapılan çalışmaların birinde eşler tarafından değerlendirilen çatışma ile 11-15 (ort.yaş:13) yaşlarındaki ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliliği arasındaki ilişkilerin anlamlı olmadığı bulunurken eşler arasındaki çatışmanın yüksek olduğu durumda, öğretmenler tarafından değerlendirilen bilişsel ve sosyal yeterliliğin düşük olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada hem ergenlerin ebeveynlerin arasındaki çatışmayı algılamaları hem de ebeveynlerin bilişsel ve sosyal yeterliliği arasındaki ilişkiler incelenmiş ve hem ergenlerin hem de ebeveynlerin algıladıkları çatışma arttıkça ergenlerin bilişsel ve sosyal yeterliliğinin düştüğü görülmüştür (Yılmaz, 2001; 2).

Cox ve arkadaşları, Howes ve Markham, Deal ve arkadaşları, Owen ve arkadaşları, 1989 yılında yaptıkları çalışmalar sonucu, mutlu evlilik ilişkilerinde hem ana-babaların çocuklarına daha olumlu yaklaştıklarını hem de çocukları tarafından bu

davranışları ödüllendirilerek, ilişkilerini pekiştirdiklerini belirtmişlerdir. Çocukların problemli oldukları durumlarda da uyumlu aile yaşamı süren ebeveynlerin sorunla başa çıkmakta daha başarılı olduklarını gözlemişlerdir. Dickie ve Gerber'in 1980, Belsky ve arkadaşlarının 1984, Lamb ve Elster'in 1985'te, evlilik ilişkisi ve ana-babanın çocukla ilgili aktivitelere katılımını inceledikleri araştırmalarda, ilişkinin niteliğinin babanın katılımına etkisi olduğu, evlilik ilişkisi ile annenin katılımı arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Johnson ve Lobitz 1982'de 2-12 yaş arasında 31 erkek çocuğu ve annelerini inceledikleri araştırmalarında, evlilik ilişkisinden tatmin olmayan annelerin, çocuklarına olumsuz yaklaştıklarını belirlemişlerdir. Olweus, bu olguyu eşiyle problem yaşayan annelerin, bu problemi ergenlik çağındaki erkek çocuklarına yansıtmaları şeklinde açıklamaktadır. Aslında annenin kişiliği, beklenti düzeyi, kendinden ve kendi yaşamından tatmini, ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre gibi evlilik ilişkisini belirleyen faktörlerle, annelik davranışını belirleyen faktörlerin çoğu zaman içiçe olduğu gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır.

Evlilik ilişkisinin dışında sosyal ilişkiler de annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına yansımaktadır. Fried ve Holt çocuk istismarı konusundaki çalışmalarda, izole yaşayan kişilerin çocuklarıyla ilişkilerinin problemli olduğunun ortaya konduğunu belirtmektedirler. Evlilik yaşamında ve çocukla ilişkilerde görülen paralellik gibi, bu konuda da sorunun iç içe olduğu düşünülmektedir. Annenin yalnızlığı çocuğuyla kuracağı ilişkiyi etkileyebilir ama bu ilişkideki problemle kadının izole yaşamasının altında yatan problemin kaynağı da aynı olabilir.

Bu olgu arkadaş komşu veya akraba ilişkilerinin çok yoğun yaşandığı durumlarda annenin çocuğuna karşı tutumunda olumlu yaklaşım içinde olacağını öngörmez. Hatta ilişkilerin aşırıya kaçtığı durumlarda tam tersi sonuçlara da neden olabilir. French, Rodgers ve Cobb bu olguyu 'uyumun iyiliği' prensibi ile açıklayarak, annelerin gereksinim duydukları düzeyde destek almaları halinde annelik fonksiyonlarını geliştirebileceklerini, çocuklarına karşı daha olumlu

yaklaşabileceklerini belirtmişlerdir (Mızrakçı, 1994; 59-61).

Amato ise 1986'da eşler tarafından algılanan çatışma ile yaşları 8-9 ve 15-16 arasında değişen ergenlerin algıladıkları benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiş, küçük yaş grubunda eşler arasındaki çatışma arttıkça benlik saygısının düştüğü bulunurken, ergenlerde eşler arasındaki çatışma ile benlik saygısı arasında ilişkinin anlamlı olmadığını görmüştür. Bu alanla ilgili üniversite öğrencilerine yapılan bir çalışmada gençlerin ailelerindeki çatışmalar arttıkça evliliğe karşı olumsuz tutumların arttığı tespit edilmiştir.

Eşler arasındaki uyum ile çocuğun davranışları arasındaki ilişkide ebeveyn-çocuk etkileşimi aracı bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla evlilikte doyumun düşmesi çatışmanın artmasına ve ebeveyn çocuk ilişkisinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir (Akt, Yılmaz, 2001; 2).

Baumrid'e göre, aile çocuğun gelişim ihtiyaçlarını ne zaman ve nasıl karşılayacağını bilmeli, tartışmalara ve etkileşimlere sakin ve rahat bir atmosfer getirebilmelidir. Ayrıca aile geçimsizliklerinin çocuğun toplumsal ilişkiler geliştirmesinde olumsuz etkisi olduğu kabul edilmelidir (Berber, 1990;14).

Pardeck ve Pardeck 1990'da ergen özerkliğinin gelişmesini aile tutumları, ailesel etkileşim ve aile içindeki ilişki alışverişleri açısından incelemişlerdir. Baumrind'in kavramsal çerçevesine göre otoriter, izin verici ve otoriteye dönük aile yapıları ele alınarak bu tür ailelerin adölesan çocuklarıyla olan ilişkileri araştırılmış ve otoriter aile yapısında çocukların bağımlı kişilik yapısı ve anti sosyal davranışlar geliştirdiği gözlenmiştir (Eldeleklioğlu, 1996; 23).

Powell 1980 yılında gerçekleştirdikleri araştırmalarında, sosyal ilişkileri güçlü annelerin çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler içinde olduklarını, haftada en az bir kez arkadaşları ile olan annelerin çocuklarına karşı sözel ve duygusal tepkilerinin diğerlerinden daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemiştir.

Evlilik ilişkisi ve sosyal ilişkilerin dışında annelerin iş yaşamı da

çocuklarına karşı tutumlarında farklılık yaratmaktadır. Yapılan bazı araştırmalar anne ve babanın işsiz olduğu durumda çocuklara olumsuz yaklaşılması hatta çocuk istismarlarının görülebilmesi dışında annelerin çalışmasının da bazı durumlarda ilişkileri aksattığını ortaya koymaktadır. Stuckey, Mc Ghee ve Bell 1982 yılında, annelerin işlerinden tatmin olmadıkları ve işyerinde stres yaşadıkları durumlarda, iş yaşamının çocuklarıyla ilişkilerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir (Mızrakçı, 1994; 61,62).

1.6.8. Büyük Ebeveynlerin Etkisi

Kuşaklar arası ebeveynlik tarzları ile ilgili birçok araştırma yapılmışsa da şaşılacak derecede az şey bilinmektedir. Araştırmacılar çocukluk dönemindeki bazı uyuşmazlıkların ilerideki kişilik yapılarını ve kişiler arası ilişkileri etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Kuşaklar arasındaki ebeveynlik tarzları birbiri ile tam anlamıyla, doğrudan ilişkili değildir. Ancak çocukluk döneminde ebeveynleri ile stres yaşayan bireylerin kendileri ebeveyn olduğunda çocukları ile sorun yaşamaları diğer ebeveynlere oranla daha muhtemeldir ki pekçok araştırma bulgusu da bu doğrultudadır. Buna rağmen çelişkili sonuçlara varılan diğer etmenlerin daha etkili olduğuna dair (Ör: dış etkenler akran grubu gibi) araştırmalar mevcuttur. Bunun nedeni ebeveynlerin tutumlarını araştırmacıya doğru aksettirip aksettirmediği olabilir (Martin ve diğ., 1991;195).

Kız çocuğunun ilk bebeğinin doğması ile anne-kız ilişkilerinin arttığı gözlenmektedir. Büyük anneler, anneler için duygusal destek, mali sıkıntılar ve çocuk bakımı konusunda yardım kaynağıdır. Clarke-Stevert 1978 yılında yaptığı araştırmada Chicagolu (Şikago) ebeveynlerin % 43'nün, Geboy ise araştırmasında ebeveynlerin %33'ünün çocuk bakımı konusunda kendi annelerinde yardım aldıklarını tespit etmiştir (Sistler, Gotfried, 1990, 92).

Wilson 1984'de siyah ırktaki ailelerle yaptığı araştırmada, kendi kızları ile birlikte yaşayan büyükannelerin, ayrı yaşayan büyük annelere oranla çocuk bakımı konusunda daha fazla müdahaleci olduklarını tespit etmiştir. Birçok araştırma aile

ilişkilerinin büyükanneler yaşadıkça sürdüğünü ve en az haftada bir görüşüldüğünü belirlemiştir. Ayrıca birçok çalışmada çocukluk döneminde yaşanan olumsuz sosyalleşme deneyimlerinin, ebeveynlik tutumu ile ilgili kişilik problemlerine yol açabildiği, evlilik hayatı ile ilgili sorunlara neden olabildiği ve bu problemlerin nesilden nesil'e aktarılabildiği, kişiliğin aracılık edebilen bir değişken olduğu konusunda bulgulara rastlanmıştır (Sistler, Gotfried, 1990; 92; Martin ve diğ., 1991;95).

Ebeveynler ve büyük ebeveynler benzeri tavırları paylaşmakta ve anneler ile kızları birbirine benzer çocuk bakımı yaklaşımları gösterse de Troll ve Bergston kuşaklar arasında bu konuda neyin aktarıldığı konusunda ve orta yaş ve daha yaşlı erişkin nesiller arasında benzerlik derecesi hakkında çok az bilgi olduğunu bildirmişlerdir (Sistler, Gotfried, 1990; 92).

2. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.

Ritchie, yaptığı araştırmada 4 yaşında çocuğu olan, tam ve yarım zamanlı çalışan annelerin çocuk bakımı uygulamalarını ve tutumlarını karşılaştırmıştır. Çalışma üç yıllık bir proje olarak yürütülmüştür. Konuyla ilgili bilgilendirilen öğrenciler tarafından annelerle görüşme yapılmış ve 180 soruluk anket uygulanmıştır. Sonuçta, annelerin çocuk bakımları ve tutumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yarı zamanlı çalışan anneler, çocuğunun bakımından daha çok zevk aldığını, çocuğuyla ilişkisinin daha iyi olduğunu ve çocuğunun daha mutlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu annelerin çocuğun bakımıyla ilgili daha az endişeli, özsaygısı daha yüksek ve daha gayretli oldukları görülmüştür. Yarı zamanlı çalışan kadınların eşlerinin çocuk bakımını paylaşma konusunda daha istekli oldukları ve çocuklarıyla daha iyi ilişkiye sahip oldukları bulunmuştur. (Ritchie, 1982;419)

Kulaksızoğlu, ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemlerini araştırmıştır. Araştırmayı; büyük şehirlerde yaşayan, üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden, 17 yaşındaki lise son sınıfa giden 75 kız ve 75 erkek öğrenci ve onların anne-babaları üzerinde yürütmüştür. Veri toplama aracı olarak; annelerin tutumlarını tespit için PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği), ergen-aile çatışmalarını tespit etmek amacıyla, Öğrenci-Aile Çatışması Anketi, Anne-Çocuk Çatışması Anketi, Baba-Çocuk Çatışması Anketi ve ergenlerin genel problemlerini tespit için Mooney Problem Tarama Listesi kullanmıştır Araştırma sonucunda, üst SED 'deki annelerin, alt SED ve orta SED' deki anneler kadar, "aşırı koruyucu annelik" boyutunu desteklemedikleri, "demokratik davranma ve eşitlik tanıma" tutumu ile ilgili boyutta ise üst SED 'deki annelerin alt SED ve orta SED 'deki annelere göre daha demokratik davrandıkları ve çocuklarının daha çok eşitlik tanıdıkları; orta SED ve üst SED 'deki annelerin "baskın disiplin" boyutunu alt SED 'deki anneler kadar desteklemedikleri tespit edilmiştir. (Kulaksızoğlu, 1989; 71).

Hazzard ve arkadaşları 1983 yılında çocukların ana-baba davranışlarını

algılamalarını incelemişlerdir.Çocukların ana-babalarının pozitif ve negatif tavırlarını algılamalarını Ana-Baba Algılama Envanteri (PPI) kullanarak belirlemişlerdir, Çalışma yaşları 5 ile 13 arasında olan 32 kız ve 43 erkek olmak üzere 75 çocuk ve onların ebeveynleri ile yürütülmüştür. Çocukların yaşı etkili bir faktör olarak görülmemiştir. Ancak hem anne-babanın hem de çocukların cinsiyetini etkili faktör olarak saptamışlardır.. Erkek çocukların, özellikle babaları olmak üzere ebeveynleri hakkında kız çocuklara göre daha fazla olumlu algılama belirttiklerini, buna karşılık tüm çocukların anneleri için babalarına göre daha negatif algılama belirttiklerini bulmuşlardır.(Akt, Eldeleklioğlu,1996;34)

Fischer ve Lazerson 1984'de farklı toplumsal sınıflardan ebeveyn davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisinin farklı olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzey ve orta sosyo-ekonomik düzey ele alınmış, alt düzeydeki ebeveynlerin çocuklarından, orta düzeydeki ebeveynlere göre daha az bağımsız davranış ve başarı bekler görünümde oldukları görülmüştür. Alt düzeydeki ebeveynler çocuklarına itaat etme, otoriteye saygı, temizlik ve düzen gibi değerlere yönelik baskı yaparlarken orta düzeydeki ebeveynlerin merak, öğrenmeye istekli olma ve kendini kontrol etme gibi konulara önem verme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Akt, Öğretir, 1999; 39).

Güneysu 1985 yılında Ankara ili merkezinde 229 ilkokul dört ve beşinci sınıf öğrencisi üzerinde üç farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ana-babaların çocuklarına karşı tutumlarına etki eden faktörleri incelemiştir, Araştırma sonunda: Alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların anne ve babaları tarafından daha az sevildikleri ve daha fazla cezalandırıldıklarını algıladıkları görülmüştür. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babaların cezaya üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babalardan daha fazla başvurdukları bulunmuştur. Erkek çocukların ana-babaları tarafından daha çok cezalandırıldıkları bulunmuştur. Ana-babaların erkek çocuklardan beklentilerinin daha fazla olduğu, ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuğa karşı sevgi göstermenin azaldığı, cezalandırmanın ise arttığı, ailedeki ortanca çocukların ana-babalarının kendilerini diğer kardeşlerinden az sevdiğini

düşündükleri, babaların ortanca çocuklardan beklentilerinin daha fazla olduğu ve. babaların yaşları ilerledikçe çocuklarına karşı daha az sevgi gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca babaların öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocuklarına karşı sevgi göstermenin arttığı, cezalandırmanın ise azaldığı bulunmuştur. (Akt, Ulusavaş, 1990;142).

Güngörmüş, 60 babasız, 60 babası olan öğrenciyi örneklem olarak aldığı çalışmasında öğrencilere soru cetveli, Piers Haris Benlik Kavramı Ölçeği ve Problem Tarama Listesi uygulamıştır. Orta birinci sınıfta okuyan çocukların benlik kavramları üzerinde baba yoksunluğunun etkilerini belirlemek ve bu öğrencilerin sorunlarının hangi alanlarda yoğunlaştığının saptamak amacıyla yaptığı çalışmada, babası olan çocukların babası olmayanlara oranla daha olumlu bir benlik kavramına sahip oldukları bulunmuştur. Babasız grupta problem sayısının daha fazla olduğu saptanmıştır (Güngörmüş, 1986).

Buz, araştırmasında ebeveynlerin 5-6 yaş gurubu çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerini incelemiştir. Anasınıfına devam eden 300 çocuğun ebeveynleri örneklem olarak alınmış ve ölçme aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin ekonomik yönden alt, orta veya üst sosyo-ekonomik düzeyden olmalarının ve çocukların cinsiyetlerinin, çocuklarını ödüllendirme yöntemlerinde az da olsa etkili olduğu, ebeveynlerin eğitim durumlarının çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinde farklılığa neden olduğu, öğrenim durumu yüksek ebeveynlerin çocuklarını daha çok sözel ödüllendirme yöntemleri ile ödüllendirdikleri bulunmuştur. Ebeveynlerin çocuklarını cezalandırma yöntemlerinde öğrenim durumu yüksek olanların yüz ifadesi veya sözel cezalar kullandıkları, öğrenim durumu orta olanların sözel ceza verdikleri, öğrenim durumu düşük olanların ise dayak gibi fiziksel ceza yöntemlerini kullandıkları kısacası ebeveynlerin çocuklarını ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerinde öğrenim durumunun önemli derecede etkili olduğu, bunu ikinci derecede ekonomik durumun, çok az da olsa çocuğun cinsiyetinin etkilediği bulunmuştur. (Buz, 1987)

Akbaba, demokratik, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarıyla benlik tasarımı, zamanı kullanma ve başkalarıyla yakınlık kurma diye adlandırılan ilişkileri ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada 112 üniversite 3. sınıf öğrencisini örneklem olarak almıştır. Ana-babaların çocuklarına karşı tutumlarını ölçmek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Ana-Baba Tutum Envanteri ile Baymur (1968) tarafından geliştirilen Benlik Tasarımı Envanteri kullanılmıştır. Araştırmada deneklerin zamanı kullanma ve başkaları ile yakın ilişki kurabilme seviyelerini tespit için, Shostrom tarafından geliştirilmiş ve Kuzgun tarafından Türk toplumuna uyarlanmış olan Kişisel Yönelim Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının birbiri ile yakından ilişkili olduğu, buna karşılık demokratik ana-baba tutumlarının bu iki tutumdan farklı olduğu bulunmuştur. Demokratik ana-baba tutumu ile olumlu benlik tasarımı arasında pozitif bir ilişkinin bulunmasına karşılık, aynı benlik tasarımı ile ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Demokratik ana-baba tutumunun bir çok kişilik özellikleri üzerinde olumlu etkileri olmasına rağmen bazı kişilik özellikleri üzerinde de olumsuz etkiler yaptığı, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının bazı kişilik özellikleri üzerindeki olumsuz etkileri açık bir şekilde ortaya konmuştur. Fakat bu tür tutumların her zaman kötü tutumlar olduğunun söylenemeyeceği vurgulanmıştır. (Akbaba, 1988).

Yeşilyaprak, ana-baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ankara da yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerden tesadüfi yöntemle seçilen 665 genç araştırmanın örneklemini oluşturmuştur Çalışmada içsel ve dışsal denetimliliği ölçmek için Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği kullanılmıştır.Sonuçta çocukluk döneminde gerek annenin gerekse babanın çocuğa karşı ilgi ve şefkat gösterme derecesinin artmasının onlarda içsel denetimin oluşmasına etki ettiği, çocukluk dönemlerinde anne ve babalarının amaçlarına ulaşmada kendilerine yardımcı olduklarını ifade eden gençlerin diğerlerine göre daha içsel denetimli olduğu, anne-babaların uyguladıkları disiplin yönteminde tutarlı olmalarının gençlerde içsel denetimin oluşmasında etkili olduğun, anne-babaların

aşırı koruyucu tutumda olmasının, gencin denetim odağının oluşmasını etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırmaya göre gerek anne gerekse babasından fiziksel/duygusal cezalar aldıklarını söyleyen gençler daha dışsal denetimli bulunmuştur (Yeşilyaprak, 1989;105).

Vaughn ve arkadaşları 1988'de 3-7 yaşları arasındaki çocukların kişilik gelişimleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma başlatmış ve araştırmalarını çocuklar ergenlik çağına gelene kadar devam ettirmişlerdir. Araştırma sonucunda bu süreç içinde çocukların kişilik gelişimlerine ilişkin elde ettikleri verileri değerlendirilmiştir. Sonuçta erken çocukluk dönemlerinde ailelerdeki sosyalleşme deneyimlerinin çocukların psikolojik gelişimleri için önemli olduğunu belirtmişlerdir.(Akt, Demiriz,1997;18)

Kanigsberg ve Ronald 1988 yılında ana-baba eğitim gruplarına katılan ana-babaların, eğitimi takiben tutumlarında meydana gelen değişiklikler ve bunun çocuklarının benlik kavramına katkısı konulu çalışmalarında, davranış becerileri ve iletişim becerileri konularını içeren iki farklı eğitim grubuna katılan ailelerde meydana gelen değişiklikleri incelemişlerdir. İletişim gruplarındaki ana-babaların çocukla aralarındaki ilişkilerde daha fazla karşılıklı anlaşma sağladıkları gözlenmiştir. Her iki eğitim grubuna katılan ana-babaların çocuklarında da benlik kavramı açısından, kısa dönemde pozitif, değişiklikler gözlenmiştir. Ancak uzun dönemde iletişim becerileri grubundaki ana-babaların, çocuklarını daha az saldırgan olarak algıladıkları, oyunun çocuklarının davranışını belirlemede büyük rol oynadığını düşündükleri saptamışlardır (Akt, Demiriz, 1997;19).

Çağlayan Atilla, baba yoksunluğu ve yokluğuna bağlı olarak görülen davranış bozukluklarını incelemiştir. Ankara il merkezindeki üst ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki anaokullarına giden üç-altı yaş grubundaki babası ölen, anne ve babası boşanmış, babası evi terk etmiş ya da babası sık sık uzun süreli iş gezilerine giden 123 çocuk örneklem alınmıştır. Baba yokluğu ve yoksunluğu olan erkek çocukların yaş dikkate alınmaksızın aşırı hareketli olduğu, kız çocuklarının ise gece

yalnız kalmaktan korktuğu bulunmuştur. Babanın ölümünde kız çocuklarının, erkek çocuklara göre daha fazla tepki verdikler, anne baba boşanması durumunda erkek çocukların yemek seçtiği kız çocuklarının ters ve inatçı olduğu, öfke nöbetlerinin olduğu ve babanın işi nedeni ile ayrıldığında ise erkek çocuklarının aşırı hassas ve içli olduğu bulunmuştur. Genel olarak tüm yaş gruplarında kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha fazla etkilendiği, çocukların çoğunluğunun aşırı hareketli olduğu görülmüştür (Çağlayan Atilla, 1989).

Özmen, 5-8 yaşları arasındaki anneleri veya babaları ölmüş çocukların kişilik özelliklerini incelemiştir.Annesi veya babası ölmüş 136 çocuğu, ailelerini ve öğretmenlerini örneklem olarak almış ve bu çocukların aileleri ve öğretmenlerine anket uygulamıştır. Bulgular 5-8 yaş grubu çocuklarının bazı kişilik özelliklerinin anne veya babanın ölümünden etkilendiğini saptamıştır. (Özmen, 1989)

Üstün, 5-11 yaş grubundaki çocukların anne-babalarının otoritelerini algılama farklılıklarını incelediği araştırmasında 116 ilkokul öğrencisini ve 88 anaokulu öğrencisini örneklem olarak almış ve yüz yüze görüşme tekniği kullanmıştır.Sonuçta, çocukların, engelleyici ve aktif otorite grubunda ele alınan anne-babalarının koyduğu kurallara uymanın doğru olduğu görüşünde birleştikleri, küçük yaşlarda evde otorite olarak anneyi daha büyük yaşlarda ise hem anne hem de babayı seçtikleri, tek başına otorite olarak babayı kabul etmedikleri, otoritenin varlığını kabul etmeyi seçtikleri ve nedenini düşünmeden otoritenin kuralı ne ise ona uymayı seçtikleri bulunmuştur.(Üstün,1989)

Berber, sosyo-ekonomik faktörlerin, ana-baba tutumlarının ve öğrencilerin özlük niteliklerinin, okul başarılarına etkilerini incelediği araştırmasında 246 lise son sınıf öğrencisinin örneklem olarak almıştır. Bulgulara göre, köy doğumlu olma ile şehir doğumlu olma ve okul başarısı arasında bir fark bulunmamıştır. Anne babanın mesleği ile okul başarısı arasında bir farklılık bulunmazken, anne babasının eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin okul başarıları, anne babasının eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarına göre farklılaştığı bulunmuştur. Gelir

seviyesi yüksek olanların düşük olanlara göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. Ailedeki birey sayısı arttıkça öğrenci başarısının düştüğü, anne baba tutumlarının demokratik ve ororiter olmasının, öğrencilerin okul başarılarını etkilemediği bulunmuştur (Berber,1990).

Hortaçsu, Oral ve Gültekin (1990), Türk ergenlerin aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Veri toplama aracı olarak Armsdern ve Greenberg'in (1987) bağımlılık testini kullanmışlardır. Türk ergenlerde batı örneklemine paralel olarak yaşın artması ile birlikte aile ile olan yakınlığın azaldığını bulmuşlardır. Bununla birlikte, batılı ailelerle karşılaştırıldığında, Türk ailelerin kontrolünün daha fazla olması dikkat çekmiştir. Ayrıca Türk ailelerde çocukların babalarla ilişkilerinin daha az olduğu aile içinde annenin rolünün çok daha fazla olduğunu saptamışlardır. (Akt, Eldeleklioğlu, 1996; 29).

Lamborn ve diğerleri 1991'de Baumrind'in kavramsal çerçevesine uygun olarak, otoriter, otoriteye dönük, hoşgörülü ve ihmalkar ailelerin ergenlik çağındaki çocuklarını yeterlilik ve uyum açısından incelemişlerdir. 14-18 yaş arası 4100 ergen araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Ergenler dört özellik açısından karşılaştırmışlardır.Bunlar;1) Psikolojik gelişim 2) Okul başarısı 3) İçselleştirilmiş baskı 4) Problem davranıştır.Bu karşılaştırmalar sonucunda otoriteye dönük (outhoritative) ailelerdeki ergenlerin diğer (otoriter, ihmalkar, hoşgörülü) ailesi olan ergenlere göre, psikolojik uyumlarının, başarı yönelimlerinin ve özgüvenlerinin daha fazla, problemli davranışlarının daha az olduğunu, otoriter aileleri olan ergenlerin ise itaatkar, yetişkin standartlarına uygun, okulda başarılı ve yaşıtlarına göre daha az problemli olduklarını ancak, sosyal ve akademik konularda kendilerine olan güvenlerinin daha az olduğunu saptamışlardır..Ebeveynlerini ihmalkar (neglectfull) olarak tanımlayan ergenlerin, otoriteye dönük ailelerdeki ergenlere göre kendilerine daha az güven duydukları , akademik ve sosyal yeteneklerinin daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Ailesini şımartıcı hoşgörülü (indulgent) olarak algılayan ergenlerin de ihmalkar ailelerdeki gençler gibi okulda daha az başarılı olup alkol, uyuşturucu kullanma ve okuldan kaçma gibi problemli davranışları daha fazla gösterdiklerini,.

ancak, sosyal yeterlilik, kendine güven ve psikolojik uyum gibi konularda daha yüksek puan aldıklarını ve bu çocukların somatik şikayetlerinin otoriter ailelerdeki akranlarına göre daha fazla olduğu bulmuşlardır. (Akt, Eldeleklioğlu, 1996; 24).

Özdemir, yaptığı çalışmada 'Anne-Çocuk Eğitimi Programı 'nın anneler üzerindeki etkisini incelemiştir. 45 Anne deney grubu ve 30 anne kontrol grubu olarak alınmış, sonuçlar 86 sorudan oluşan bir görüşme formu ve Ebeveyn Tutum Ölçeği ile test edilmiştir Ebeveyn Tutum Ölçeği demokratik veya otoriter çocuk yetiştirme tutumları, çocuklarla özdeşleşme, uyma ve sosyal hareketlilik gibi bazı Psiko-Sosyal ölçümler için kullanılmıştır. İki yıllık anne eğitim programı sonrası, programa katılan annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde farklılık gösterdikleri, onlarla daha çok konuştukları ve disiplinde cezalandırmadan çok, neyin doğru olduğunu açıkladıkları görülmüştür. Annelerin çoğunluğu çocukların yanlış bir davranışına karşılık verirken onların niyetini göz önünde bulundurduklarını belirttikleri, eşleri ile ilişkilerinin değiştiğini şimdiki durumlarıyla ilgili daha olumlu değerlendirmelerde bulundukları saptanmıştır. Beklenmeyen bir veri olarak programa katılan annelerin katılmayan annelere oranla çocuklarının daha itaatkar, söz dinler olmalarını arzu ettikleri saptanmıştır. İki grup arasında eğitilmiş annelerin lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. (Özdemir, 1991).

Lawton ve Ewe 1992 yılındaana-baba-çocuk ilişkilerinin kalitesini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında bu ilişkilerde bir çok etkenin rol oynadığını belirtmişlerdir. Lewton ve Ewe aile içinde iyi bir ilişki olmasına rağmen, çocuklukta ailelerin parçalanmasının bağları zayıflattığını ve bu ayrılıkların ilişkilerin kalitesini bozduğunu saptamışlardır. Ayrıca, çocuk sayısının çok olmasının, ailedeki kaynakları kullanmada rekabete yol açtığını ve aile bağlarını zayıflattığını, aile içindeki sevginin ve ilişkilerin bölünmesinin çocuklar için bir olumsuzluk kaynağı olduğu ve bu olumsuzluktan en çok büyük çocukların etkilendiğini saptamışlardır. Annelerin çocuklarıyla babalardan daha iyi ilişkiler içinde oldukları da bir başka bulgudur. Araştırmadaki bir diğer sonucun aile-çocuk ilişkilerinin kalitesinin ana-babanın kendi çocukluk yaşantılarıyla ilgili olduğudur,

fakat araştırmacılar bunun çok belirleyici olmadığını, kişinin daha sonraki yaşamının, olgunlaşmasının ve sosyal statüsünün kendi ailesindeki aile-çocuk ilişkisinin yapısını belirlediğini saptamışlardır. (Akt, Eldeleklioğlu, 1996; 26).

Steinberg ve diğerleri, 14-18 yaşlarındaki sosyo-ekonomik ve etnik olarak heterojenliğe sahip yaklaşık 6400 adölesanı örneklem olarak aldıkları araştırmalarında okul başarısında ailevi ilgi ve otoriter tutumun etkisini araştırmışlardır. Örneklem grubu farklı sosyo-ekonomik düzeyler, farklı etnik kökenler, farklı aile yapıları ve farklı topluluklardan öğrenci örnekleri bulunan okullardan seçilmiştir. Veriler 1987-88 ve 1988-89 öğretim yılları arasında, okul yöneticileri gözetiminde öğrencilerin doldurdukları kendini tanıtım formu ile toplanmıştır. Bulgular, otoriter ebeveynliğin okulla daha çok ilgilenme ve daha iyi bir okul performansı için rehberlik ettiğini göstermiş ve gencin okul başarısında otoriter ebeveynliğin pozitif etkisi olduğunu düşündürmüştür. Ev ortamında otoriter bir ebeveyn ilgisi olduğunda, gencin okul başarısını arttırmanın çok daha olası olduğu vurgulanmıştır. Sonuçlar, otoriter ebeveynliğin yüksek okul yıllarında gencin okul başarısı ve performansında anlamlı bit etkisi olduğunu göstermiştir. (Steinberg ve diğ., 1992 ;1266-1281)

Arı ve diğerleri, farklı ana-baba tutumlarına 4-11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkilerini incelemişlerdir.Araştırma verileri Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü öğretim elemanları denetiminde stajyer öğrenciler tarafından toplanmıştır. Veriler 1 -30 Ağustos 1993 tarihleri arasında Ankara il merkezindeki 11 Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması merkezleri'ne gelen annelerle, bu merkezlere bağlı adreslere gidilerek 2642 anne ile görüşme yoluyla toplanmıştır. Sonuçta, annelerin serbestlik düzeyi arttıkça çocukların problemlerinin azaldığını, annelerin demokrat olma düzeyi arttıkça, çocuklarında problem görülme oranının azaldığını, annelerin otoriter olma düzeyi arttıkça, çocuklarda problem görülme oranını da arttığını bulmuşlardır. (Arı ve diğ., 1995;23)

Boom ve Hoeksma, anne-çocuk etkileşiminde bebeğin mizacının etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda huysuz bebeklerin huysuz olmayan bebeklere göre hem negatif ve pozitif duygusallık düzeyleri ve gelişimleri hem de çevresel ilgi düzeyleri açısından farklı olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca huysuz bebeklerin annelerinin huysuz olmayan bebeklerin annelerinden, görsel temas oranı, büyüme, etkili uyarma, fiziksel temas, teselli, müdahale etmeme ve pozitif sinyallere tepki verme açısından farklı oldukları bulunmuştur. (Book, Hoeksma, 1994; 581).

Hatunoğlu, lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada anne-baba tutumları (demokratik, otoriter, ilgisiz) ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 328 öğrenciyi örneklem olarak almıştır. Veri toplama aracı olarak Kuzgun' un geliştirdiği Ana-Baba Tutum Envanterini kullanmıştır. Deneklerin gösterdikleri saldırgan davranışlar Saldırganlık Ölçeği ile ölçülmüştür. Bulgular saldırgan anne-baba tutumları ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Otoriter ana-baba tutumunda yetişen bireyler katı, kuvvet uygulayıcı ve ihtiyaçlarına karşı bir duyarsızlığın var olması nedeni ile, demokratik ve ilgisiz ana-baba tutumlarına oranla daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdikleri, demokratik, otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarında sözel saldırganlığa sahip bireylerin sayısının diğer saldırganlık alt boyutları ile ilgili davranışlara sahip olan bireylerden fazla olduğu bulunmuştur. Cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ekonomik durumun ise bireylerin saldırganlık düzeylerini etkilediği bulunmuştur (Hatunoğlu, 1994).

Özeri, araştırmasında annenin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun suça yönelik adalet gelişimi ve göreve yönelik adalet gelişimini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Araştırmada, annelere PARI ölçeğini, 5 yaşındaki çocuklarına ise suça yönelik adalet ölçeği ile göreve yönelik adalet ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, annelerde en fazla demokratik tutumun olduğu belirlenmiştir. Anne tutumlarının çocuğun suça yönelik adalet gelişimini anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Çocuğun cinsiyeti ve kaçıncı çocuk olduğu ile göreve yönelik adalet

gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak anne tutumlarının çocuğun adalet gelişimini etkilediği tespit edilmiştir. Bu nedenle çocuğa uygulanan tutumun daima demokratik olması gerektiği yargısına varılmıştır. Böylece çocuğun erken adalet gelişimi desteklenmiş ve beklenen düzeyden daha ileride bir adalet gelişimi sağlanmış olacağı vurgulanmıştır.(Özeri, 1994).

Rickman ve Davidson, utangaç ve utangaç olmayan 30 aylık çocukların ebeveynlerini duygusallık, kişilik ve davranış ölçütleri açısından değerlendirmişlerdir. Araştırma sonunda utangaç çocukların ebeveynlerinin, utangaç olmayan çocukların ebeveynlerine göre daha düşük seviyede çevre ilişkisi sağlanması, daha yüksek çekinme ve utanma, belirsizlik içeren bir görevden daha hızlı sürede çekilme gösterdikleri görülmüş, belirsiz görevlerden daha hızlı çekilmeleri artan bir endişe belirtisi olarak yorumlanmıştır. Çevreyle ilişki kurma, çekinme, utanma ve sosyallik ölçeklerinden alınan puanlarda gruplara göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. Buna göre çocuğun utangaçlığı ile annenin çevreyle ilişki kurma ölçeği arasında negatif ilişki, annenin kaçınma ölçeği ile arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Yani ebeveynlerin çevreyle düşük seviyede ilişki kurması, yüksek seviyede çekinme, utanma ve endişeli tepki vermeye meyilli olmaları ile çocuktaki utangaçlık davranışının ilişkili olduğu bulunmuştur. (Rickman, Davidson, 1994;346).

Greenbarger ve arkadaşlarının erişkinlerin iş yapısı ile ebeveynlik yaklaşımları ve davranışları arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarına toplam 188 çalışan anne ve baba ile bunların 5-7 yaşlarındaki çocukları katılmıştır. Araştırma sonuçları iş şartlarının kişilerin huyunu etkilemek suretiyle ebeveyn tutumlarına etki ettiği yorumunu kısmen desteklediği. Fakat aynı zamanda bazı iş şartlarının ebeveynlik rolünde davranışı doğrudan sosyalleştirebileceğini ortaya koymuştur. (Greenberger ve diğ., 1994; 990).

Aile Araştırma Kurumu tarafından 1992-93 yılları arasında Türkiye genelinde yapılan uygulamalı bir araştırmada, ailelerin mevcut çocuk eğitme ve yetiştirme tarzlarının nasıl olduğunu tespit etmek, konu ile ilgili kurum ve kuruluşların çocuğa,

aileye ve eğitime yönelik politikalar oluşturmalarına temel teşkil edebilecek verileri belirlemek amaçlanmıştır. Bunun için tüm Türkiye'deki çocuklu aileleri temsil eder nitelikte bir örneklem seçilmiştir. Çalışmada 5-12 yaş grubunda çocuğu olan tüm aileler araştırma kapsamına alınmıştır (n=6.156.813). Araştırmada, binde bir örnekleme ile 6.156 aile ele alınmıştır. Araştırma 11 il merkezi, 22 ilçe merkezi ve 58 bucak / köy olmak üzere toplam 91 yerleşim yerinde yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak 124 soruluk mülakat formu kullanılmıştır. Ailelerin % 81'i çekirdek aile niteliğinde olup kırsalda bu oranın %75'e düştüğü görülmüştür. Ailelerin çocuklarına oyuncak toplama, kardeşe bakma, sofra toplama, yatak toplama ve basit ev işlerine yardım etme konusunda sorumluluk verdikleri, hangi sorumluluk türü olursa olsun genel olarak kız çocuklarına erkek çocuklarına oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça söz hakkı tanımama eğiliminin arttığı, eğitim düzeyi arttıkça giyim kararında çocuğa söz hakkı tanıma oranının da arttığı bulunmuştur. Komşu ziyaretlerinde beklenen, annenin eğitim düzeyi arttıkça gerek aşırı müdahale, gerekse hiç müdahale etmeme yönündeki uç davranışların güç kaybettiği, yaşanan yer kırda ve az gelişmiş yörelerde yer aldıkça ılımlı müdahale eğiliminin azaldığı bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça, annenin eğitim düzeyi düştükçe, kırsal ve gelişmemiş yörelere gidildikçe çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu yönündeki görüşün güçlendiği bulunmuştur. Türkiye'de annelerin ağırlıklı bölümünün, çocuklarını 'yetkin' çocuk yetiştirme tarzında, yani yakın ilgi ve sevgiyle denetimin bir arada olduğu, değerlerine uygun yada yakın biçimde yetiştirdiği bulunmuştur. Çocuk baba ilişkisinde anne vasıtasıyla elde edilen veriler, babaların yarısının çocuğa karşı bazen sert, bazen yumuşak davrandığını göstermiştir (araştırma 9.html. 1995)

Erturan ve Akbağ, lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin çocukluk dönemlerine ilişkin olarak algıladıkları anne-baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 359 'u kız 553'ü erkek olmak üzere 712 lise ikinci sınıf öğrencisini örneklem olarak almışlardır. Ergenlerin uyum düzeylerini ölçmek için Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) kullanmışlardır. Ergenlerin çocukluk

dönemlerine ilişkin olarak hem anne hem de baba için algıladıkları ilgi ve şefkat gösterme davranışının arttıkça kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin de arttığını; anne ve babanın koruyuculuk davranışlarının artmasına bağlı olarak ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinde azalma olduğunu; anne-babanın çocuk yetiştirmede tutarlı disiplin anlayışını benimsemelerine bağlı olarak ergenlerin kişisel sosyal ve genel uyum düzeylerinin arttığını, çocukluk döneminde anne-babanın fiziksel cezalandırması arttıkça ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinde azalma olduğunu, çocukluk döneminde anne-baba için algılanan duygusal cezalandırmanın artmasına bağlı olarak da ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin azaldığını saptamışlardır (Akbağ, Erturan, 1995; 1).

Mangır ve diğerleri, 5. sınıfa devam eden 10-11 yaş grubu, fiziksel yönden istismar edilen ve edilmeyen çocukların ana-baba tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyden 715 çocuğu örneklem olarak almış ve gruba Brofensrenner Ana-Baba Tutum Ölçeği uygulamışlardır. Araştırma sonucunda çocuğun doğuş sırası ile fiziksel istismar edilmeleri arasında anlamlı ilişki olduğunu, ilk çocukların fiziksel istismara daha fazla maruz kaldığını, en az istismara maruz kalanların ise ortanca çocuklar olduğunu bulmuşlardır.(Mangır, 1995;81)

Savran ve Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 1994-1995 öğretim yılı mastar öğrencileri, anne-baba tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmalarında 53 anne ve 52 babayı örneklem grubu olarak almışlardır. Veri toplama aracı olarak da PARI (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği) ve ACL (Adjective Check List Kişilik Testi) kullanmışlardır. Araştırma sonucunda koruyucu anne-baba tutumları ile ACL (Adjective Check List Kişilik Testi)'nin başarma, şefkat gösterme, yakınlık ve kendini suçlama alt ölçekleri arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulmuşlardır. Bu alt ölçekte yüksek puan alanların kişilik özellikleri, koruyucu anne-baba tutumuna sahip olan bireylerin davranış özelliklerine büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini, demokratik davranma ve eşitlik ile ACL'nin sadece erkeksi özellikler alt ölçeği arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulmuşlardır. Erkeksi özellikler alt ölçeğinden yüksek puan alanların demokratik

ana-baba tutumları geliştirdiklerini, ev kadınlığını reddetme boyutu ile ACL'nin şefkat gösterme, yakınlık, karşı cinsle ilişki, değişiklik ve ilgi görme alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu, karı-koca geçimsizliği ve baskı disiplin boyutları ile ACL'nin hiçbir alt ölçeği arasında anlamlı ilişki bulunmadığını ortaya koymuşlardır (Savran ve diğ., 1995; 171).

Savran ve Kusin, 74 anne- baba ile PARI kullanarak okulöncesi dönemde çocukları olan anne ve babaların çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları ile kendi anne-babalarının çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında, anne-babaların çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları ile kendi anne-babalarının çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını algılamaları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu saptamışlardır. Ancak koşulların yetersizliği nedeniyle büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarını araştırma kapsamı dışında tutmuşlardır (Savran, Kuşin, 1995,181)

Turner (University of Cambridge) ve Gervai (Hungarian Academy of Sciences), okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinde cinsiyetle ilgili kişilik, tavırlar, tercihler, davranış ve kültürel farklarla ilgili çalışmalarını İngiltere ve Macaristan'da yürütmüşlerdir. Araştırma sonuçlarında babalar için elde edilen bulguların annelere oranla daha olumlu olduğu, kız çocuğa sahip babaların, erkek çocuğa sahip olanlara oranla daha ılımlı bir cinsel kimlik sergilediği ve bu iki kültür arasında benzerlikler olduğu bulunmuştur (Turner, Gervai, 1995;759).

Brody ve diğerleri, çalışmalarında, ebeveyn-çocuk etkileşiminin ve evli olma durumunun ebeveynler arası ilişkiye ne gibi katkıları olduğunu incelemişlerdir. 10-12 yaş arası (84 kız, 86 erkek) 170 çocuğu örneklem olarak almışlardır. Veri toplamada etkisiz ebeveyn-çocuk iletişimi, çocukların niteliklerinin ebeveyn davranışlarına etkileri, ebeveynlik uygulamaları, olumsuz evlilik ilişkileri ve evlilik ilişkilerinde çatışma-destek durumlarının yer aldığı bir model test kullanılmıştır. Etkisiz ebeveyn-çocuk iletişiminde çocukların niteliklerinin de önemli olduğu görülmüştür (Brody ve diğ. 1996; 408-421).

Goldberg ve arkadaşları, annelerin toplam haftalık çalışma saatleri ve psikolojik çalışma durumları, çocuğun başarısı ve annelerin ebeveynlik tutumlarını incelemişlerdir. Bu çalışmaya 105 çocuk ve bunların anneleri (hem çalışan hem de çalışmayan) katılmıştır. Sonuçta, bütün grup için annelerin uzun süreli haftalık çalışma saatleri, öğretmenlerce verilen çocuk başarısı, okul çalışma saatleri, çalışma alışkanlıkları ve başarıya yol açan kişilik yönleri arasında düşük ilişki olduğu, çalışan anne grubu içinde annelerin çalışma saatleri arttıkça, benlik kontrolü ve çalışma alışkanlıkları konusunda erkek çocukların kız çocuklara göre daha zayıf olduğu saptanmıştır (Goldberg, ve diğ., 1996;1513).

Sıngır, araştırmasında anne-babaların çocuklarına uyguladıkları ceza ile çocukların anne-babaya karşı sevgisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlkokul 1. ve 2. sınıfa giden 300 öğrenciyi örneklem olarak almıştır. Veri toplama aracı olarak Fiziksel Ceza Ölçeği kullanmıştır. Sonuçta ceza gören çocukların cinsiyeti ile anneye duyulan sevgi arasında bir fark olmadığı, buna karşılık babaya duyulan sevgi arasında fark olduğu, bulunmuştur. Kız çocuklarının ceza alsalar da almasalar da babalarını erkek çocuklara göre daha fazla sevdikleri bulunmuştur. (Şıngır, 1996).

Tokol, 3-6 yaş arası çocukların genel gelişimleri ile anne-baba tutumlarını incelemiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeye sahip 69 okulöncesi eğitim alan, 69 okulöncesi eğitim almayan çocuk örneklem olarak alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) ve Anne-Baba Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Sonuç olarak okulöncesi eğitim alan çocukların genel gelişimlerinin okulöncesine devam etmeyen çocuklara göre daha yüksek olduğu, okulöncesi eğitim alan çocukların ana-baba tutumlarının koruyucu, geçimsiz ve baskıya yönelik olduğu bulunmuştur. Anne-Babaların eğitim düzeyi ve ailelerin kalabalık olması ile çocukların genel gelişim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur (Tokol, 1996).

Demiriz, 9-12 yaş çocuklarında yaşın, cinsiyetin ve sosyo-ekonomik düzeyin anne-baba tutumunu algılama ile benlik kavramı arasındaki ilişkiyi etkileyip

etkilemediğini incelemiştir. ilkokula devam eden 9-12 yaşındaki 240 kız ve 240 erkek çocuğu örneklem olarak almıştır. Çocukların anne-baba tutumlarını nasıl algıladıkları hakkında bilgi toplamak için Lynda Jackson'ın geliştirdiği Family Attitudes Test, çocukların benlik kavramını değerlendirmek için de Piers-Harris'in geliştirdiği Piers-Harris Children's Self Concept Scale kullanılmıştır. Sonuçta, 9-12 yaş çocukların anne-baba tutumlarını algılamalarında belirgin fark olduğu bunun da annenin koruyuculuğu, cezalar, anne-baba tartışmaları gibi durumlar yanında benlik kavramı puanlarıyla da ilişkili olduğu, yine kızlar ve erkekler, alt ve üst sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar olduğu, buna göre anne-babanın tutumlarının çocuklarının benlik kavramını önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır (Demiriz (1997).

Tınaz, araştırmasında aile yapısı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 13 yaş ve üzeri iki çucuğa sahip 60 çekirdek aile ve bu ailelerdeki 240 birey örneklem olarak alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Aile Tanıma Formu, Aile Yapısını Değerlendirme ve Sıfat Tarama Listesi kullanılmıştır. Bulgulara göre, aile sistemleri tek tek bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinin düzeyleriyle ilişkili olduğu kadar, üyelerin kişilik özellikleri bakımından benzerleriyle de ilişkili olduğu bulunmuştur. Ailenin iletişim ve doyum düzeyi ve tüm psikolojik yapılar, daha çok anne ile anne ve kız çocuklarının kişilik özellik düzeyleriyle ilişkili bulunmuştur. Babanın kişilik özellikleri ise ailenin daha çok birlik, yönetim ve yetkinlik düzeyleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Tınaz, 1997; 503-522).

Çivitçi, lisede öğrenim gören kız ve erkek ergenlerin, 5-12 yaş arası çocukluk dönemlerine ilişkin olarak anne ve babalarının bazı davranışlarını algılamaları ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 194 kız ve 207 erkek lise öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Kendini Kabul Envanteri ve Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta lise öğrenimi gören kız ergenlerin kendini kabul düzeylerinin çocukluk dönemlerindeki hem annelerinin hem de babalarının davranışlarıyla ilişkili olduğu, erkek ergenlerin kendini kabul düzeylerinin ise daha çok babalarının

davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Çivitçi, 1998).

Tuzgöl, anne-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin cinsiyet, yaş, okul türü, anne babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir düzeyine göre saldırganlık düzeylerini incelemiştir. 465 lise 1. ve 2. sınıf öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Saldırganlık Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçta, anne baba tutumu ve cinsiyet değişgenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı olmakla beraber, özellikle cinsiyetin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlara oranla daha yüksek olduğu, ana baba tutumu ile yaş ve ana babanın öğrenim durumu değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak ve temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Ana baba tutumu ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin saldırganlık düzeyine ortak etkileri anlamlı bulunmakla beraber, ailenin gelir düzeyinin saldırganlık düzeyine temel etkisi anlamlı bulunmuştur (Tuzgöl ,1998)

Haktanır ve diğerleri, Türkiye de anne-baba tutumları ile ilgili yapılmış araştırmaları incelemişlerdir.Yapılmış araştırmalarda anne-baba tutumlarına etki eden faktörlerin ağırlıklı olarak, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, doğuş sırası, anne-babanın yaşı, anne-babanın öğrenim durumu ve mesleği şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.(Haktanır ve diğ.,1999;337)

Sümer ve Güngör, çocuk yetiştirme stillerinin, bağlanma stilleri (insanın kendisi için önemli gördüğü kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygular) benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Ankara da iki büyük üniversitede okuyan 176 kız, 103 erkek öğrenci (yaş ortalaması;20) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen bir tutum envanteri, İlişki Anketi, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Benlik Belirginliği Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Sosyotrapi-Otonomi Ölçeği kullanılmıştır Sonuçta, anne-babanın uyguladıkları çocuk yetiştirme yöntemleri ile bağlanma stilleri, benlik özellikleri ve yakın ilişkilerden memnuniyet değişkenleri arasında beklendik yönde ilişki bulmuşlardır (Sümer, Güngör, 1999;35),

Yılmaz, eşler arasındaki uyumun ve ebeveyn çocuk etkileşiminin, çocukların benlik algıları ve akademik başarıları ile olan ilişkilerini gelişimsel olarak incelediği araştırmasında 534 ilköğretim, lise ve üniversite öğrencisi ile çalışmış veri toplama aracı olarak, Çiftler Uyum Ölçeği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği , Ergenler İçin Benlik Algısı Ölçeği ve üniversite öğrencileri İçin Benlik Algısı Ölçeği kullanmıştır Sonuçta, eşler arasındaki uyum ile ilköğretim ve üniversite öğrencilerinin algıladıkları ana-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkinin yaşa göre değiştiğini, lise öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile ana-baba tutumunun boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını, ilköğretim dönemindeki öğrencilerde eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi arasındaki; üniversite öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum ile algılanan kabul/ilgi/özerklik arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu görmüş, eşler arasındaki uyum arttıkça anne-babanın çocuğa ilgisinin de artması ve çocuğun anne-babası tarafından gösterilmiş olan ilgiyi fark etmesine yönelik bulgunun literatürle paralel olduğunu belirtmiştir. Yılmaz, aynı araştırmada annenin eğitim düzeyi arttıkça, akademik başarının da arttığını, eşler arasındaki uyum arttıkça ergenlerin genel olarak kendi davranışlarından hoşnut oldukları, anne-baba tutumlarının her üç yaş grubunda (ilk, orta, lise) benlik algısının çeşitli boyutlarını yordama da anlamlı katkıları olduğunu bulmuştur. (Yılmaz, 2001; 1).

Çakır, araştırmasında lise son sınıf öğrencilerinin kimlik, statü farklılıklarını algılanan anne baba tutumu, anne babanın eğitim durumu ve aile tipi açısından incelemiştir. Ankara'da 3 devlet okuluna devam eden 176 erkek ve 227 kız öğrenciyi örneklem olarak almıştır veri toplama aracı olarak Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (EOM-EİS-2) ve Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin kimlik statülerinin anne baba tutumları, babanın eğitim düzeyi ve cinsiyet ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu, ancak aile yapısı ile kimlik statüsü arasında bir bağlantı bulunmadığı saptanmıştır. Başarılı ve bağımlı kimlik statüsü açısından anne babasını demokratik olarak algılayan öğrenciler, anne babasını ihmal edici olarak gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları, diğer

tarafından bağımlı kimlik statüsünde anne babasını izin verici olarak algılayan öğrencilerin anne babasını ihmal edici olarak algılayan öğrencilere göre, babası lise mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur (Çakır, 2001)

Gökçedağ, anne-baba tutumlarının, lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeylerine etkilerini incelediği araştırmasında, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 205 lise öğrencisini örneklem olarak almıştır. Sonuçta, okul başarısı ile sürekli kaygı düzeyi ve otoriter tutum arasında negatif bir ilişki, demokratik tutum arasıda pozitif bir ilişki görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan semt okullarında otoriter tutumun hakim olduğu, sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve akademik başarılarının düşük olduğu, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe akademik başarının arttığı, sürekli kaygının azaldığı ve demokratik tutumun yaygınlaştığı görülmüştür. Ayrıca anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik tutum sergileme oranının ve akademik başarının arttığı sürekli kaygı düzeyinin azaldığı, ailedeki çocuk sayısı arttıkça tutumların otoriterleştiği saptamıştır. (Gökçedağ,2001)

Sarper, yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar ile ana baba yanında yetişen çocukların denetim odaklarını incelemiştir. Yuvalarda ve ailesinin yanında yaşayan 10-11 yaşlar arasındaki 130 çocuk örneklem olarak alınmıştır. Sonuçta çocuk yuvasında yaşayan çocukların dışsal denetim düzeylerinin ailesi ile yaşayan çocuklarınkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Gruplar arasındaki cinsiyet etkileşimi anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin denetim odağını etkileyip etkilemediği incelendiğinde çocuk yuvasında kalan erkek çocukların denetim odağı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular temelde aile ortamından ayrı yaşamanın anne baba yoksunluğunun denetim odağı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Aileden ayrı yuvada yaşama, dışsal denetimli olmada temel değişken olarak görülmüştür (Sarper,2001)

Leyendecker ve diğerleri, anneleri, uzun dönemli sosyalleşme hedefleri ve çeşitli günlük olaylar ve çocukların davranışları açısından incelemişlerdir. Araştırma

Orta Amerika dan ABD'ye göç eden 45 anne ile Avrupa-Amerika kökenli 41 anne üzerinde yürütülmüştür. Sonuçta bu iki kültürden gelen annelerin çocukları ile ilgili hedefleri arasında önemli farklılıklar bulmuşlardır. (Leyendecker ve diğ., 2002; 248).

Verlaan ve Schwartzman, ebeveynlerin (189 anne, 153 baba) uyumu ile çocukların (97 kız, 92 erkek) dışlayıcı davranış problemleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çocuklardaki dışlayıcı davranış problemleri ile ebeveynlerin uyum güçlükleri arasında kuvvetli bir ilişki olduğu, annenin anti sosyal davranışları, evlilikte geçimsizlik ve yanlış çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların dışlayıcı davranış problemleri ile bağlantılı olduğunu, aynı sonuçların baba-erkek çocuk açısından da etkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Verlaan, Schwartzman, 2002;214).

Phinney ve Ong, iki farklı kültür kökenine sahip (Vietnam-Amerika, Avrupa-Amerika) ailelerde, aile yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve ergen-ebeveyn ilişkileri arasındaki farklılıkları incelemişlerdir. Bulgular, birbirinden hem kültürel hem de demografik olarak farklılık gösteren bu iki aile grubunda da ergen-ebeveyn ilişkisi ve hayattan tatmin konusunda negatif işaretler olduğu bulunmuştur. (Phinney, Ong, 2002; 556).

Smith, ve diğerleri. torunlarını bakan 42 büyükanne-büyükbabaya anket uygulamışlar, 28 büyükanne-büyükbabayı da destek gruplarına almışlardır. Araştırmaya katılan büyük ebeveynlerin %88'i torunlarının eğitimi ile ilgili destek almanın yararlı olacağını düşündüklerini saptamışlardır. Büyük ebeveynlerin görüşlerini eğitim seviyesi, torunun yaşı, büyük ebeveynin önceki işi ve değişen statüsü açısından karşılaştırmış ve çok az farklılık olduğunu bulmuşlardır. (Smith ve diğ., 2002; 274).

Anderson, ve diğerleri, şehir içinde yaşayan ve kenar mahallelerde yaşayan annelerin çocuk bakımı ile ilgili kararlarını karşılaştırmışlardır. Şehirde yaşayan annelerin çocuk yetiştirme ile ilgili riskli davranışları daha sık sergilediklerini, ancak ebeveynlerdeki olumsuz tutumları azaltmak için stres faktörlerini azaltmak gerektiğini saptamışlardır. (Anderson ve diğ., 2002; 391).

Assel ve diğerleri, ebeveynlerin çocuk yetiştirme öyküleri, stres ve ebeveynlik özelliklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, bebeklerinin erken doğmuş olması durumunun ebeveynlik özelliklerini (negatif bir çocuk gelişimi süreci olduğu için) etkilediğini bulmuşlardır (Assel ve diğ., 2002; 359).

Thampson ve arkadaşları, annelerce tanımlanan ebeveyn davranışlarını incelemişlerdir. Annelerin %42'si demokratik, %37'si otoriter (fiziksel cezaya dayalı) tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Elde edilen veriler ebeveynliğin bir çok biçimde yürütüldüğünü ve "normal" aralık içinde yürütülen davranış değişkenlerinin çocuğun gelişmesinde anlamlı bir risk teşkil etmediğini belirtmişlerdir (Thampson ve diğ., 2002; 149).

Suizzo; Fransız annelerin kültürel yapıları ve çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Günlük bebek ve çocuk bakımı ile ilgili 50 çeşit uygulamayı önem sırasına göre tespit etmek amacıyla bir anket hazırlamıştır ve 455 Parisli anne babadan veriler toplamıştır. Araştırma sonucunda ebeveyn yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi ve dindarlığı bu durumu etkileyen en önemli faktörler olarak bulmuştur . Ancak bu etmenlerin puanlarının ciddi büyüklükte olmadığını saptamıştır (Suizzo, 2002;298).

Hoff, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde yetişen çocukların dil gelişimlerini ve kelime üretmedeki becerilerini incelemiştir. Bunun için sosyo-ekonomik seviyesi yüksek iki yaşında çocuğu olan 33 anne ve sosyo-ekonomik seviyesi orta, iki yaşında çocuğu olan 30 anneyi onar hafta aralıklarla iki kez gözleyerek kaydetmiştir. Birinci ve ikinci ziyaretlerin sonucunda sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarının, sosyo-ekonomik seviyesi orta olan ailelerin çocuklarına göre dil gelişimlerinin daha fazla olduğunu ve daha fazla kelime ürettiklerini bulmuştur (Hoff, 2003; 1368).

Eisenberg ve arkadaşları, tarafından, yaşları ortalama 10 alan, 180 çocuk arasında çocukların kendi ego kontrolleri ile ailenin çocuğa yakınlığı ve iyimser tavrı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda; çocukların duygusal ifadelerinin

yetişkinler tarafından anlaşılması ile çocuğun ego kontrolü arasında bir ilişki bulunmuştur. Ailedeki yetişkin bireylerin çocukların duygularını doğru anlamlandırmaları, çocukla kurulan yakınlık ve sıcaklık ile çocuğun ego kontrolü doğru bir orantı göstermiştir (Eisenberg ve diğ. 2003; 875)

Levine Coley, araştırmasında düşük gelirli Afrika kökenli Amerikalı kız çocukların yaşamlarında babalarının rollerini incelemiştir. 302 anne-kız çifti örneklem olarak almıştır. Veriler, anne ve kızlarıyla bireysel olarak yüz yüze görüşülerek toplanmış, adölesan dönemdeki kız çocuklar b ir anket doldurmuşlardır. Bulgular kız çocuklarının babalarından uzaklaşma ve kızgınlık durumlarını algılamaları onlar için daha büyük duygusal ve davranışsal problemler oluşturduğunu göstermiştir. Ancak iletişim ve güven algılamaları aynı sonucu vermemiştir. Bu ilişkiler babaların kızları ile iletişim düzeyine göre farklılık göstermiştir. Baba kız ilişkisinde iletişim azlığı ve yüksek düzeyde kızgınlık ve güvenin adölesan dönemdeki kızların özellikle psiko-sosyal problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Levine Coley , 2003)

Yalçınkaya ve Şanlı, araştırmalarında ailende alınan kararlara çocukların katılımını incelemişlerdir. İlköğretim okulu 6-7 ve 8. sınıfa giden 11-16 yaş grubu 424 öğrenciyi örneklem olarak almışlardır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Sonuçta, aile içinde karar vermede anne-baba ile çocuk arasında en çok çocuğun fikrinin sorulmaması durumunda sorun yaşanmakta olduğunu bulmuşlar ve bu durumun otoriter ana-baba tutumunda kaynaklanabileceği yorumunu yapmışlardır. Sorun yaşandığı durumlarda ise, çocukların tepkilerini kızarak, ikinci sırada ise ağlamak ve odasına kapanmak şeklinde gösterdikleri bulunmuştur. Sorun yaşandığı durumlarda çocukların görüşlerine göre anne-babaların sorun ile ilgili herhangi bir açıklama yapmadıkları, tepkisini döverek gösteren anne-babaların oranının iseçok düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca ebeveynler ile çocuklar arasında en çok, izlenecek televizyon programları , çocukların eve geliş saatleri ile ilgili sorun yaşandığı saptanmıştır (Yalçınkaya, Şanlı,2003).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Aile toplumsal kültürün gelecek nesillere aktarılmasında en önemli etkendir. "Aile toplumun temelidir" sözü ile ailenin bu özelliğine işaret edilmektedir. Bu önemli fonksiyonu nedeniyle ailenin korunması ve güçlendirilmesi modern devletlerin görevleri arasına girmiştir.

Ailenin toplumsal fonksiyonlarının yanı sıra onun kadar önemli bir diğer fonksiyonu da bireye dönük olanıdır. Canlı türlerin en savunmasızı kabul edilen insan yavrusunun tek koruyucusu ailedir. Bebeğin sağlıklı bir birey ve toplumun uyumlu ve üretken bir ferdi olma serüveninde en önemli basamak çocuğun bedensel ve ruhsal sağlığı için vazgeçilmez kabul edilen sevgi ve şefkat de ailenin temelidir. (Çakmaklı, 1991; VII)

Anne babalar sağlıklı çocuk yetiştirebilmek için çocuğa güven duygusu aşılamalı, çocuğun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlamalı, uygun davranış biçimlerini içeren bir model oluşturmalı, çocuğa karşılaştığı sorunlarında rehberlik etmeli, toplumsal alışkanlıkların kazanılmasını sağlamalı, okulda ve sosyal yaşamda çocuğun başarılı olması için yeteneklerini uyarmalı, çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun isteklerini gerçekleştirmesine yardımcı olmalıdır. (Yavuzer, 1998; 132).

Aile ile ilgili yapılmış tüm tanımlar ve araştırmalar toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesi için ailenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Aileyi bu kadar önemli yapan unsurlardan biri ebeveyn tutumlarıdır. Ebeveyn tutumları pek çok araştırmaya konu olmuş ve sonuçlar çocukların, özellikle ilk yıllarında, ebeveynlerini örnek aldıklarını, yetiştiriliş tarzlarından etkilendiklerini ve çocuğun kişilik gelişiminde ebeveynlerin otoriter, demokratik, aşırı hoşgörülü vs olmasının etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle ebeveyn tutumları büyük önem taşımaktadır.

Ebeveynler, anne-baba olmaya ait değerlerini ve beklentilerini çocuğa yansıtırken birçok faktörden etkilenmekte ve bu etkenler altında tutumlar sergilemektedirler. Bu faktörlerden biri de ebeveynlerin kendi yetiştiriliş tarzları ve büyük ebeveynlerin torunlarının yetiştirilmesine olan etkileridir.

Bu araştırma annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

3.1. Temel Problem

Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinde sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından farklılık var mıdır?

3.2. Alt Problemler

1. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkisi var mıdır?

2. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkileri sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık göstermekte midir?

3. Anne ve anneannelerin tutumları arasında anlamlı fark var mıdır?

4. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkileri annenin öğrenim durumuna göre değişmekte midir?

5. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile kendi yetiştiriliş tarzlarını algılamaları arasında ilişki var mıdır?

4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Geçmişten günümüze aile ile ilgili yapılan araştırmalarda birçok aile tanımına rastlamak mümkündür. Aile sosyal bir kurumdur. Sosyal kurum; örgütlenmiş bir bütünü oluşturan düşünceler, inançlar, gelenekler, görenekler ve maddi öğelerden kurulu, sürekliliği olan bir bütündür.

Ailenin çeşitli fonksiyonları vardır ve yapılan aile tanımları bu fonksiyonları içermektedir. Ülkemizde aile kurumuna çok önem verilmektedir ve aile bağları pek çok ülkeye göre daha fazladır. Çekirdek aile sayısı geniş aileye oranla daha fazla olmasına rağmen anlayış olarak geniş aile özellikleri göstermeleri bunun bir göstergesi olabilir.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar çeşitli etkiler altında (aile yapısı, sosyo-ekonomik düzey, çocuğun ve ebeveynin mizacı, eşler arası ilişki büyük ebeveynler vb.) biçimlenir.

Geniş aile ve geçiş ailesi yapılarından dolayı ülkemizde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında kendi yetiştiriliş tarzlarının ve büyük ebeveynlerin direk müdahale yoluyla etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerini sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından ortaya çıkarmak açısından önemlidir.

5. VARSAYIMLAR

-Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

-Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinin (PARİ) anne ve anneannelerin tutumlarını ölçeceği varsayılmaktadır.

- Anne-Baba Tutum Envanterinin annelerin kendi yetiştiriliş tarzları ile ilgili düşüncelerini ölçeceği varsayılmaktadır.

-Anne ve anneannelerin sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

6. KAPSAM ve SINIRLILIKLAR

- Bu araştırma 2002-2003 Eğitim-Öğretim Yılında Ankara merkez ilçelerinden Çankaya ve Keçiören'deki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden öğrencilerin anneleri ve anneannelerini kapsamaktadır.

- Bulgular 160 anne ve 160 anneanne ile sınırlıdır.

- Araştırmada incelenen anne ve anneanne tutumları "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARİ)"nin ölçeceği niteliklerle sınırlıdır.

- Araştırmada incelenen annenin kendi yetiştiriliş tarzına ilişkin düşünceleri "Anne-Baba Tutum Envanteri"nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

7.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara'nın Çankaya ve Keçiören merkez ilçelerindeki resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden öğrencilerin anneleri ve anneanneleri oluşturmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü (2002) verilerine göre üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen Çankaya ve alt sosyo-ekonomik düzey temsil ettiği düşünülen Keçiören (Yeşilöz, Atapark, Şentepe, Yükseltepe, Aktepe ve Ufuktepe semtleri) bölgeleri örneklem grubu olarak seçilmiştir. Örneklem grubu bu bölgelerdeki okullardan tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Bu okullar aşağıda liste halinde verilmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeyde ki okullarda anasınıfı ve öğrenci sayısı az olduğu için bu düzeyde daha fazla okul araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın anneler ve anneanneler olmak üzere iki alt evreni bulunmaktadır. Çalışma Ankara merkez ilçeleri ile sınırlıdır ve merkez ilçelerde bulunan anne ve anneannelerin sayısını ve listesini elde etmek mümkün olmadığından uzman görüşüne dayalı olarak 160 anne ve 160 anneanne olmak üzere 320 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı kabul edilmiştir Her iki alt evren için de grubun yarısı alt yarısı üst sosyo-ekonomik düzeyden seçilmiştir Örneklem grubu listedeki okulların anasınıflarına devam eden 160 öğrencinin anneleri ve anneannelerinden oluşmaktadır. Örneklem grubu orantılı olarak dağıtılmış, üst sosyo-ekonomik düzey için Çankaya bölgesinden 80 anne ve 80 anneanne, alt sosyo-ekonomik düzey için Keçiören bölgesinden 80 anne ve 80 anneanne, toplam 160 anne ve 160 anneanne örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan okulların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı,

Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Okullar	
ALT SED	ÜST SED
Hayri Erişen İlköğretim Okulu	Büyük Hanlı Kardeşler İlköğretim Okulu
Sancaktepe İlköğretim Okulu	Çankaya İlköğretim Okulu
Şehit Kubilay İlköğretim Okulu	Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu
Gazi Ahmet Muhtar Paşa İlköğretim Okulu	Halide Edip Adıvar İlköğretim Okulu
Ufuktepe İlköğretim Okulu	
Orhangazi İlköğretim Okulu	
Aşık Veysel İlköğretim Okulu	
Çağlar İlköğretim Okulu	
Nebahat Taşkın İlköğretim Okulu	
Tarhuncu Ahmet Paşa İlköğretim Okulu	

7.2. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada, ailelerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Aile Bilgi Formu (Ek1), Anne ve anneannelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI) (Ek2), Annelerin kendi anneleri tarafından nasıl yetiştirildiklerini belirlemek amacıyla Anne Baba Tutum Envanteri (Ek3) veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Araştırmada ilk aşama olarak veri toplama araçlarına (Aile Bilgi Formu,

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARİ), Anne Baba Tutum Envanteri) gerekli açıklamalar yazılmış ve birer aile numarası verilerek kapalı dosyalara konmuştur. Formların kaybolabileceği, eksik doldurulabileceği (özellikle anneanneler tarafından) gibi ihtimaller düşünülerek 400 dosya hazırlanmıştır.

Anne ve anneannelerden PARI yi kendi çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri tutumları dikkate alarak doldurmaları istenmiştir Anne-Baba Tutum Envanterini ise yalnızca annelerin doldurması ve formu doldururken kendi ebeveynleri tarafından nasıl yetiştirildiklerini düşünerek doldurmaları istenmiştir.

Araştırma için gerekli resmi izinler alınmıştır. Okullara tek tek gidilerek anasınıfı öğretmenlerine bilgi verilmiş ve öğretmenlerden ailelere formların ne amaçla ve nasıl doldurulacağına dair bilgi vererek formları dağıtmaları istenmiştir.

İkinci aşamada veri toplama araçları araştırmacı tarafından tek tek incelenmiş, araçların özelliklerini taşıyan ölçekler belirlenmiştir. Eksik doldurulan, sadece anne tarafından doldurulan formlar çalışma kapsamına alınmamıştır.

7.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, ailelerin demografik özelliklerini belirlemek için Aile Bilgi Formu, Anne ve anneannelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek için Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI), annelerin kendi ebeveynleri tarafından yetiştiriliş tarzlarını algıladıklarını belirlemek için Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

1. Aile Bilgi Formu

Ailelerin demografik özelliklerinin ortaya çıkarılması için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda, anne babanın yaşı, anne babanın çalışma durumu, anne babanın öğrenim durumu, ailedeki çocuk sayısı, anneannenin yaşı ve öğrenim durumu bilgilerini içeren sorular yer almaktadır.

2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument-PARI)

Orijinal adı Parental Attitude Research Instrument olan ölçek anne baba tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 60 maddeden oluşan bir tutum ölçeğidir.

Schaefer ve Bell tarafından geliştirilen ölçek daha sonra Le Compte ve Özer tarafından 1958 de Türkçeye çevrilmiş ve uyarlaması yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formu 115 maddeden oluşmaktadır.

Denekler 4 basamaklı bir değerlendirme sistemi içinde seçimlerini yaparlar. İfadeler 'çok uygun buluyorum', 'oldukça uygun buluyorum', 'biraz uygun buluyorum', 'hiç uygun bulmuyorum' biçiminde yapılmaktadır.

PARİ beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Aşırı Annelik Boyutu: Bu boyuttaki alt ölçekler, aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece verici olması ve çocuğunda bunu anlaması gereğine inanma gibi konuları içeren 16 maddeden oluşur..

2. Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Boyutu: Çocuğa eşit haklar tanımak, fikirlerini açıkça belirtmesini desteklemek, onunla arkadaşlık etmek ve birçok şeyi paylaşmayı kapsar. toplam 9 maddeliktir.

3. Ev Kadınlığını Reddetme Boyutu: Kadının kendi annesi ya da başkalarına bağımlılığı desteklemek, sinirlilik, çocuklarla uzun süre bir arada kalmaktan hoşlanmamak, yeni doğan bebeğin bakımında korkmak gibi konuları kapsar.

4. Karı-Koca Geçimsizliği Boyutu: Eşler arasındaki geçimsizliğin çocuk yetiştirmede rolü, kocanın düşüncesizliği anneye yardımcı olmayışı gibi konuları kapsar.

5. Baskı ve Disiplin Boyutu: Yukarıdaki 4 faktörle belirgin bir ilişki

göstermeyip kendi aralarında ilişki göstererek bir örüntü oluşturan bazı ölçeklerle birleştirilerek bunlardan da bir puan elde edilmiş ve bu faktör boyutuna da "baskı ve disiplin boyutu" adı verilmiştir.

"Hiç uygun bulmuyorum" yanıtına 1 puan diğerlerine sırasıyla 2-3-4 puan verilir. Ancak 2, 25 ve 44. maddelerine verilen yanıtlar tersine puanlanır. (Tortumoğlu, 1999; 11,12)

Türkçe Formun Çeviri İşlemi

Ölçek, Güney Le Compte ve Özer tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve 115 maddenin anlaşılırlığı saptanmıştır. Sonra, bağımsız hakemler tarafından maddeler tekrar İngilizce'ye çevrilmiş ve anlam kaybı olmamasına dikkat edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formu 10 kişilik bir anne gurubuna uygulanmış ve maddelerin anlaşılamayan yönleri düzeltilmiştir.

Normları

15 yaşındaki 160 lise öğrencisi (80 kız, 80 erkek) ile 138 baba ve 152 anne üzerinden hesaplanan alt test ortalamaları ve standart sapmaları çıkarılmıştır.

Güvenirliği

Test-tekrartest güvenirliği: İlk Türkçe çevirisi iki hafta ara ile yinelenen uygulama sonucu elde edilen Pearson Momentler Çarpımı korelasyonları .58. ile .88 arasında bulunmuştur.

Ölçeğin son formu üzerinde güvenirlik çalışması yapılmamıştır.

Geçerliği

Yapı geçerliği: Üç farklı sosyo-ekonomik guruptan 179 annenin ölçek puanlarına uygulanan faktör analizi sonucu 5 faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar 1) Aşırı annelik: aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun da bunu anlaması gereğine inanması gibi konuları kapsar. 2) Demokratik tutum ve eşitlik: Çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleme, onunla arkadaşlık etme ve birçok şeyi paylaşma gibi konuları kapsar. 3) Ev kadınlığı rolünü reddetme: Kadının kendi

annesine ya da başkalarına bağımlılığını desteklememe, sinirlilik, çocuklarla bir arada uzun süre kalmaktan hoşlanmama gibi konuları kapsar. 4) Geçimsizlik: Eşler arasındaki geçimsizliği çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı gibi konuları kapsar. 5) Artık boyut: Daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi konuları kapsar.

Bir başka çalışmada değişik sosyo-ekonomik düzeyler ile çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. 179 annenin faktör puanlarının tek yönlü varyans analizi sonuçları şöyle bulunmuştur.. Birinci faktörde, (aşırı annelik) üç sosyo-ekonomik düzey birbirinden anlamlı bir farklılık göstermiştir. 'Aşırı annelikte' en yüksek puanı alt sosyo-ekonomik düzey denekleri almıştır. Üçüncü ve dördüncü faktörlerde ise üst sosyo ekonomik düzey anneleri en yüksek puanları almışlardır. Beşinci faktörde alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyler sırasıyla daha yüksek puanlar almışlar ve en düşük puanlar üst sosyo-ekonomik düzey annelerinin olmuştur.

Küçük (1987), 160 9. sınıf, orta sosyo-ekonomik düzey öğrencisi, bunların anneleri (N=152) ve babalarından (N=138) oluşan örneklemle yaptığı bir çalışmada ana babalara Çocuk Yetiştirme Durumu Ölçeğini bunların çocukları olan öğrencilere de tutum ölçeği dahil Piers Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri, Mooney Problem Tarama Listesi ve Minnesota Danışma Envanterinin kimi alt ölçeklerini uygulayarak ailenin çocuk yetiştirme tutumuyla çocukların kişilik nitelikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada aşamalı bileşik regresyon tekniği ile aile tutumunun, çocukların kişilik niteliklerini ne ölçüde yordadığına bakılmıştır.

Araştırmanın denenceleri aile tutumunun bu yordayıcı gücünün varolduğu yönünde ifade edilmiş; elde edilen sonuçlar da denenceleri destekleyici nitelikte bulunmuştur.. Özellikle babanın demokratik tutumu; annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesini algılayışı ve aile-içi çatışma ile ilgili algılayışı, çocukların psikolojik

niteliklerini yordamada annenin tutumundan daha etkin bulunmuştur. Bu verilerle Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğinin II. (demokratik), III. (annenin ev kadınlığını reddetmesi) ve IV. (aile-içi çatışma) alt ölçeklerinin yapı geçerliği desteklenmiştir. (Öner, 1997; 538-541)

Bu araştırmada 60 maddeden oluşan ölçeğin tamamı ve beş alt boyutu da kullanılmıştır.

3. Anne Baba Tutum Envanteri

Ölçek 1972'de Kuzgun tarafından geliştirilmiş, 1996'da Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından yeniden düzenlenip geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 40 maddelik Anne- Baba Tutum Ölçeği oluşturulmuştur. Ölçek demokratik, otoriter koruyucu-istekçi alt boyutlarından oluşmaktadır

Güvenirliği

Ana-Baba Tutum ölçeğinin güvenirliği iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanarak sınanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı; Kuder Richardson 20'nin genişletilmiş bir hali olan Cronbach Alfa Formülü ile hesaplanmıştır. Kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır.

Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı 54 kişilik bir öğrenci gurubunu 15 gün ara ile aracın iki kez uygulanması ile elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yapılmıştır. Elde edilen kararlılık katsayılarına baktığımızda ölçeklerin oldukça kararlı bir ölçme yaptığı belirtilmiştir.

Geçerliliği

Ana-Baba Tutum Ölçeğinin maddeleri yazılırken daha önce geçerlik ve güvenirlikleri belirlenmiş Ana-Baba Tutum Ölçekleri incelenmiş ve sorular aynı formda hazırlanmıştır. Böylece, ölçeğin mantıksal geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, alt ölçekler arasındaki korelasyonlar hesaplanmış, sunulmuştur.

Demokratik alt ölçek puanları ve Otoriter alt ölçek puanları arasında -

0.64'lük Otoriter ve koruyucu alt ölçek puanları arasında ise, .36'lık bir korelasyon vardır. Bu haliyle ölçeklerin birbirinden az çok bağımsız ölçme yaptıkları söylenebilir. Demokratik alt ölçeği ile Otoriter alt ölçeği arasındaki korelasyonun negatif yönde olması birbirinin tersi olan bu davranış boyutlarının, bu ölçeklerle ölçülebildiğinin işaretidir. (Eldeleklioğlu,1996)

7.4 Verilerin Analizi

Bu araştırma annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada ilk aşama olarak veri toplama araçlarına (Aile Bilgi Formu, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARİ), Anne Baba Tutum Envanteri) gerekli açıklamalar yazılmış ve birer aile numarası verilerek kapalı dosyalara konmuştur. Formların kaybolabileceği, eksik doldurulabileceği (özellikle anneanneler tarafından) gibi ihtimaller düşünülerek 400 dosya hazırlanmıştır. İkinci aşamada veri toplama araçları araştırmacı tarafından tek tek incelenmiş, araçların özelliklerini taşıyan ölçekler belirlenmiştir. Eksik doldurulan, sadece anne tarafından doldurulan formlar çalışma kapsamına alınmamıştır. Örneklem grubunun ölçeklere verdikleri yanıtlar özelliklerine uygun olarak Excel progamında yazılmıştır.

PARİ ve anne-baba tutum ölçekleri ile toplanan verilerin analizinde SPSS istatistik programından yararlanılmıştır. Puanların betimlenmesinde ortalama ve standart sapmalar kullanılmıştır.

Anne ve anne annelerin PARI puanları arasındaki fark t-testi ile test edilmiştir. Annelerin a) PARI ve b) Anne-Baba Tutumu Puanları arasında SED'e göre fark olup olmadığı t-testi; anne eğitim ve baba eğitim düzeyine göre fark olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Anne ve annelerin PARI puanları arasında SED'e göre fark olup olmadığı; annelerin anne-baba tutumları arasında kendi annelerinin PARI puanlarına göre olumlu ve olumsuz tutuma sahip olma durumlarına göre fark olup olmadığı t-testi ile test edilmiştir. Annelerin PARI

puanları ile anne-baba tutum puanları arasındaki ilişki, Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Anlamlılık testlerinde .05 düzeyi temel alınmıştır. Ancak <.01 veya daha altında olasılıklardaki anlamlı çıkan farklara dikkat çekebilmek için .01 ve .001 anlamlılık düzeyleri de kullanılmıştır. (Büyüköztürk,2002)

8. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu çalışma, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bulgular iki bölümde incelenmiştir.

1. Ailelerin demografik bilgileri (Tablo1-6 arasında verilmiştir)

2.Anne ve anneannelerin tutumları arasındaki ilişkilerin değerlendirmeleri (Tablo 7-13 arasında verilmiştir)

Ailenin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablo 1: Anne ve Anneannelerin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılımı

SED	ANNE		ANNEANNE		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Alt	80	50.0	80	50.0	160	100.0
Üst	80	50.0	80	50.0	160	100.0

Tablo 2: Annelerin ve Babaların Yaşlarına Göre Dağılımı

ANNE-BABA YAŞ	ANNE				BABA			
	ALT SED		ÜST SED		ALT SED		ÜST SED	
	N	%	N	%	N	%	N	%
30 yaş ve altı	52	65.0	15	18.8	30	37.5	2	2.4
31-40 yaş arası	24	30.0	55	68.8	35	43.8	47	58.8
41 yaş ve üzeri	4	5.0	10	12.4	15	18.7	31	38.8
TOPLAM	80	100.0	80	100.0	80	100.0	80	100.0

Tablo 2 'e göre alt SED' deki annelerin % 65.0' i 30 yaş ve altında, % 30.0' u 31-40 yaş arası, %5.0' i 41 yaş ve üzerindedir, üst SED' deki annelerin ise %18.8' inin 30 yaş ve altında olduğu, %68.8' inin 31-40 yaş arasında olduğu, %12.4' ünin 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Ayrıca alt SED' deki babaların %37.5' inin 30 yaş ve altında olduğu, %43.8'inin 31-40 yaş arasında olduğu, %18.7' sinin 41 yaş ve üzerinde olduğu, üst SED' deki babaların ise %2.4' ünin 30 yaş ve altında olduğu, %58.8' inin 31-40 yaşları arasında olduğu, %38.8' inin 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir

Alt SED' deki annelerin büyük bölümünün 30 yaş ve altında olduğu, üst SED' de ise 31-40 yaş arasında yığılma olduğu görülmektedir. Bu durumun alt SED' de eğitim durumu, ekonomik koşullar, gelenekler gibi nedenlerle erken yaşta evlenme oranının fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Üst SED' de yüksek öğrenim evlenme yaşını yükseltmektedir.

Babaların yaşlarına bakıldığında hem alt SED' de hem üst SED' de çoğunluğun 31-40 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Savran ve Kuşin, anne-babalar ile onların anne-babaları arasındaki çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında örneklem grubunu oluşturan annelerin % 47.29' unun 35 yaş üzerinde olduğunu, %37.83' ünün 30-34 yaş grubu arasında olduğunu, %12.16' sının 25-29 yaş arsında olduğu, %2.70' inin 20-24 yaşları arasında olduğunu belirlemiştir (Savran,Kuşin,1995;181-195)

Özyürek, kırsal bölge ve kent merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Demografik bulgular incelendiğinde, araştırmaya katılan 26 ve daha alt yaş grubunda bulunan annelerin %18.8' inin kırsal da, %9.5' inin kentte, 27-35 yaş grubundaki annelerin %70.9' unun kırsalda, % 71.2' sinin kentte, 36 ve daha üst yaş grubundaki annelerin %10.3' ünün kırsalda, %19.3' ünün kentte yaşadığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan 29 ve daha alt yaş grubundaki babaların %17.9' unun kırsalda, %29.5' inin kentte, 30-38 yaş grubundaki babaların %51.3' ünün kırsalda, %56.1' inin kentte, 39 ve daha üstü yaş grubundaki babaların ise %30.8' inin kırsalda, %14.4' ünün kentte yaşadığı görülmüştür (Özyürek, 2004)

Tablo 3 : Anne ve Babaların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

ANNE-BABA ÖĞRENİM	ANNE				BABA			
	ALT SED		ÜST SED		ALT SED		ÜST SED	
	N	%	N	%	N	%	N	%
İlköğretim	61	76.2	-	-	55	68.8	-	-
Lise	19	23.8	20	25.0	24	30.0	11	13.7
Üniversite	-	-	60	75.0	1	1.2	69	86.3
TOPLAM	80	100.0	80	100.0	80	100.0	80	100.0

Tablo 3 incelendiğinde alt SED' deki annelerin %76.2' sinin ilköğretim, %23.8' inin lise mezunu olduğu, üst SED' deki annelerin ise %75.0' inin üniversite mezunu, %25.0' inin lise mezunu olduğu görülmektedir

Alt SED' deki babaların %68.8'inin ilköğretim mezunu, %30.0'unun lise mezunu, %1.2'sinin üniversite mezunu olduğu, üst SED' deki babaların ise % 86.3' ünün üniversite mezunu, %13.7' inin lise mezunu olduğu görülmektedir.

Babaların öğrenim düzeyleri ve meslekleri birlikte incelendiğinde üst SED' de üniversite mezunu ve profesyonel bir mesleğe sahip olanların daha fazla olduğu alt SED' deki babaların ise ilköğretim mezunu ve ağırlıklı oranda işçi veya serbest meslek mensubu oldukları görülmektedir.

Bulduk ve diğerleri, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocuklarının antropometrik ölçümleri yoluyla beslenme geçmişlerini değerlendirmişlerdir. Çalışmalarında sosyo-ekonomik yönden farklı iki grup oluşturmuşlardır. Sonuçta çocukların annelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe eğitim seviyelerinin de yükseldiğini görmüşlerdir. (Bulduk ve diğ.,

1992; 126-151). Bu bulgu, araştırma bulgularını destekler niteliktedir..

Yeşilyaprak, kişilik gelişimine ailesel faktörlerin etkilerini incelediği araştırmasında örneklem grubunu oluşturan 720 lise 2. sınıf öğrencisinin % 20.4' ünün annesinin, % 3.7' sinin babasının okur-yazar olmadığını, % 49.1' inin annesinin, % 43.2'sinin babasının okur-yazar veya ilkokul mezunu olduğunu, % 10.2' sinin annesinin,%12.5' inin babasının ortaokul mezunu olduğunu, %14' ünü annesinin, %15.2' sinin babasının lise mezunu olduğunu, % 6.2' sinin annesinin, %25.3' ünün babasının yüksek öğrenim mezunu olduğunu saptamıştır (Yeşilyaprak,1993)

Ömeroğlu, araştırmasında sosyo-kültürel düzeyde (köy-kent) annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını, tutumların annelerin şahsi özellikleri, çocukla olan ilişkileri ve dini yaşantıları ile farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Örneklem olarak 0-6 yaş çocuğa sahip 50 köy ve 53 kentte yaşayan olmak üzere 103 anne almıştır. Veri toplama aracı olarak PARI yi kullanmıştır.Sonuçta, kentte yaşayan annelerin köydeki annelere göre daha belirgin bir şekilde üst öğrenim düzeyine sahip oldukları bulunmuştur Ömeroğlu, 1996)

2000 nüfus sayımına göre Ankara da okuma yazma bilen nüfus oranı ülke genelinde olduğu gibi her iki cins içinde sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında erkeklerin %36.2'si, kadınların %13.6'sı okuma-yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde %97.1'e, kadınlarda %89.3'e yükselmiştir. Kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arası farklılık devam etmektedir. En az ilköğretim mezunu olanların oranı da her iki cins için 1975-2000 yılları arasında sürekli artış göstermiştir.En az ilköğretim (8 yıllık) mezunu olanların oranı 1975 yılında erkeklerde %32.5, kadınlarda ise %19.6 iken, bu oran 2000 yılında erkeklerde %59.6'ya, kadınlarda ise %43.7'ye yükselmiştir.Eğitim düzeylerinde özellikle lise ve yüksek öğretimde önemli gelişmeler olmuştur. 1975 yılında erkeklerin %10'u kadınların %7.3'ü lise mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin %21.8'i kadınların %15.1'i lise mezunudur. Yüksek öğretim mezunu olan

nüfus oranı her iki cinsiyette de artış göstermekle birlikte kadın nüfustaki artış erkeklerden daha fazladır. 1975 yılında erkeklerin %10.5'i kadınların %3'ü yükseköğretim mezunu iken 2000 yılında bu eğitim düzeyinden mezun olan erkeklerin oranı %19.8'e kadınların oranı %13.2'ye yükselmiştir.(DİE, 2000) Bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 4: Anne ve Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı

MESLEKLER		ALT SED		ÜST SED	
		N	%	N	%
ANNE	Profesyoneller (doktor,öğretmen vb.)	-	-	45	56.3
	Memur	-	-	4	5.0
	İşçi	5	6.3	-	-
	Serbest Meslek	5	6.3	4	5.0
	Emekli	-	-	4	5.0
	Ev Hanımı	70	87.4	23	28.7
	TOPLAM	80	100.0	80	100.0
BABA	Profesyoneller (doktor, öğretmen vb.)	-	-	49	61.3
	Memur	6	7.5	4	5.0
	İşçi	25	31.3	1	1.3
	Serbest Meslek	47	58.7	26	32.4
	Emekli	2	2.5	-	-
	TOPLAM	80	100.0	80	100.0

Tablo 4 incelendiğinde alt SED' deki annelerin %87.4' ünin ev hanımı olduğu, %6.3' üinün işçi; %6.3' ünün serbest meslekle uğraştığı; üst SED' deki annelerin ise %56.3' ünün profesyonel bir meslekle (doktor; mühendis; öğretim görevlisi vb) uğraştığı, %28.7' sinin ev hanımı, %5.0' inin memur, %5,0' ının serbest bir meslekle uğraştığı, %5.0'inin emekli olduğu, görülmektedir

Alt SED' deki babaların %58.7' sinin serbest meslek sahibi, %31.3' ünün işçi, %7.5' ının memur, %2.5' inin emekli olduğu, üst SED' deki babaların ise %61.3' ünün profesyonel bir meslekle uğraştığı, %32.4' ünın serbest meslek sahibi, %5.0' inin memur olduğu, %1.3' ünün işçi olduğu olduğu görülmektedir.

Alt SED' de annelerin %90' a yakınının bir meslek sahibi olmadığı, çalışan düşük orandaki annelerin de anketler incelendiğinde temizliğe gitme, işçilik gibi işleri yaptıkları görülmektedir.Bu durumun alt SED' de eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.. Üst SED' deki annelerin ise ağırlıklı olarak profesyonel bir işle uğraştıkları görülmektedir. İyi bir eğitim sahibi olmasına rağmen ev hanımı anne oranı da önemli ölçüdedir. Bu durumun ülkemizde ekonomik ihtiyaç duyulmadığı sürece kadının çalışmasına karşı olan geleneksel anlayıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Tablo 3, ve 4 karşılaştırıldığında öğrenim durumu, meslek sahibi olma ve çalışma durumu arasında ilişki olduğu, eğitim seviyesi düştükçe çalışma oranının da düştüğü görülmektedir.

Bulduk ve diğerleri, araştırmalarında üst sosto ekonomik düzeydeki annelerin %52' sinin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin %25' inin evin dışında bir işle uğraştıklarını bulmuşlardır (Bulduk ve diğ., 1992). Bu bulgu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

2000 yılında yapılan nüfus sayımında 1990 yılından sonra Ankara ilinde işgücüne katılım oranında önemli bir değişim olduğu görülmüştür. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksek olmakla birlikte, cinsiyetler arasındaki farkın 2000 yılında azaldığı görülmektedir. Erkek ve kadınların işgücüne katılma oranlarındaki değişim incelendiğinde özellikle

1990-2000 döneminde erkeklerde işgücüne katılma oranının azaldığı, kadınlarda ise arttığı görülmektedir. 1990 yılında erkeklerin işgücüne katılma oranı %72.4 iken, 2000 yılında bu oran %69.1'e düşmüştür.Buna karşılık kadınlarda işgücüne katılma oranı %22.8'den %27'ye yükselmiştir. Bunun nedenlerinden birisi olarak, özellikle hizmet sektöründe ücretli olarak istihdam edilen kadınların sayısındaki artış gösterilebilir. (DİE, 2000)

Tablo 5: Anneannelerin Yaşlarına Göre Dağılımı

ANNEANNE YAŞ	SED			
	Alt		Üst	
	N	%	N	%
50 yaş ve altı	25	31.25	22	27.5
51 -60 yaş arası	47	58.75	44	55.0
61 yaş ve üstü	8	10.0	14	17.5
TOPLAM	80	100.0	80	100.0

Tablo 5 incelendiğinde alt SED deki anneannelerin %31.25' inin 50 yaş ve altında olduğu, %58.75' inin 51-60 yaş arasında olduğu, %10.0' unun 61 yaş ve üzerinde olduğu, üst SED deki anneannelerin ise %27.5' inin 50 yaş ve altında olduğu, %55' inin 51-60 yaş arasında olduğu, %17.5' inin 61 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Anneannelerin yaşları incelendiğinde hem alt SED' de hem de üst SED' de çoğunluğun 51-60 yaşları arasında olduğu görülmektedir.

Anneannelerin öğrenim durumu ilköğretim ağırlıklı bulunduğu için anneannelerin öğrenim durumu tablo ile belirtilmemiştir.

Tablo 6:: Ailelerdeki Çocuk Sayısının Dağılımı

ÇOCUK SAYISI	SED			
	Alt		Üst	
	N	%	N	%
1 çocuk	23	28.7	37	46.3
2 çocuk	39	48.8	37	46.3
3 çocuk ve üzeri	18	22.5	6	7.4
TOPLAM	80	100.0	80	100.0

Tablo 6 incelendiğinde alt SED' deki ailelerin %28.7' sinin bir çocuğu, %48.8' inin iki çocuğu, %22,5' inin üç çocuğu, üst SED' deki ailelerin ise %46.3' ünün bir çocuğu, %46.3' ünün iki çocuğu, %7.4' ünin üç çocuğu olduğu, alt SED' de 2 çocuğa sahip aile oranının fazla olduğu üst SED' de ise 1 ve 2 çocuğa sahip aile oranını eşit olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre sosyo-ekonomik düzey düştükçe ailelerdeki çocuk sayısının arttığı söylenebilir.

Yeşilyaprak, kişilik gelişiminde ailesel faktörleri incelediği araştırmasında, öğrenim düzeyi düştükçe ailedeki çocuk sayısının arttığını bulmuştur (Yeşilyaprak,1993). Bu bulgu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ankara, İstanbul ve Konya da, işçi aileleri üzerinde yapılan bir araştırmada %12.14' ünün çocuk sahibi olmadığı, %28.14' ünün bir çocuğu, %35.21' inin iki çocuk sahibi olduğu, %16.50' sinin üç çocuğu olduğu, %8' inin dört çocuk veya daha fazlasına sahip olduğu görülmüştür.(T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı,1998)

2000 nüfus sayımında Ankara da yaşayan kadınların doğurganlık düzeyi

incelendiğinde, ilçe merkezlerinde ve köylerde bulunan 15-49 yaş grubundaki kadınların Büyükşehir de bulunun aynı yaş grubu kadınlardan daha fazla çocuk doğurduğu, Büyükşehir de çocuk doğum oranı ortalama 1.79 iken, bu oran ilçe merkezlerinde 2.26, köylerde 2.52, Ankara il genelinde ise 1.9 olduğu bulunmuştur.(DİE ,2000)

2000 nüfus sayımının Ankara'daki çocuk sayısı ile ilgili sonuçları kent merkezinden köylere doğru gidildikçe doğum oranı ve çocuk sayısının arttığını göstermektedir. Bu durum kent merkezinden köylere gidildikçe eğitim seviyesi ve aile planlaması ile ilgili bilgi düzeyinin azalmasından kaynaklanıyor olabilir. Şehirde yaşam şartlarının ekonomik yönden zor olması, kırsal kesimde tarım için iş gücü ihtiyacı, kırsal kesime doğru gidildikçe aile planlaması yöntemlerinin kullanımın azalması ve kaderciliğin artması da etkili faktörler olabilir.

Anne ve Anneannelerin Tutumları Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi

Tablo 7: Anne ve Anneannelerin PARI Puanlarının "t" Testi Sonuçları

	N	$\overline{X}$	SS	Sd	T	P
Anne	160	147,66	26,05	318	3,624	,000*
Anneanne	160	158,05	25,22			

* P<.001

Tablo 7 incelendiğinde anne ve anneannelerin PARI ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur Buna göre 60 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek puanları kuramsal olarak orta noktası olan 150 puan eşik değer alındığında. anneannelerin aile hayatına ilişkin tutumlarının (PARI) annelere göre daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Bu durum zamanın etkisiyle anneannelerin tutumlarının yumuşamasından, belki de kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını unutup torunlarını düşünerek form doldurmuş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Yaşın ilerlemesine torun sevgisinin eklenmesi de anneannelerin tutumlarının yumuşamasında etkili olabilir.Çevremizde kendi çocuklarına katı disiplin hatta fiziksel ceza uyguladığı halde torunlarını aşırı şımartan, torunlarına ebeveynleri tarafından konulan kurallara müdahale eden büyük ebeveynlerin sık gözlenmesi bu bulguyu destekler niteliktedir.

Sistler ve Gottfried, siyah ve beyaz nüfusta çocuk yetiştirme bilgisini, anne ve anneanneler arasındaki paylaşım ve bu paylaşıma kültür, kuşak farkı ve aile yapısının etkisi açısından incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; bir annenin çocuk gelişimi hakkındaki bilgisi, kendi annesi ile olan temas en düşük seviyede olsa bile ve kuşak farklılıkları meydana gelse bile, kendi annesinin bilgisi ile belirgin derecede ilişkilidir. Buna ek olarak bir annenin sosyo-kültürel altyapısı kendisinin çocuk gelişimi bilgilerini ve kültürel beceri gelişimini etkiler. Ayrıca bu araştırmada anne ve anneannelere çocukların gelişim süreci ile ilgili sorular sorulmuş ve sonuçlarda belirgin bir ırksal fark olduğu, siyah ailelerin çocuk gelişimindeki zamanlamaları daha az önemli gördüğü tespit edilmiştir (Sistler, Gottfried, 1990; 90).

Georgio Üniversitesi Çocuk ve Aile Gelişimi Bölümü, ABD (1991) ebeveyn tutumları ve hedefleri açısından kuşaklar arasındaki farklılıkları araştırmıştır. Bu araştırma anne (32) ve anneannelerle (28) yürütülmüştür. Sonuçlar; anneannelerin kendi kızlarına nazaran çocukları daha az özerk gördüklerini ve değer olarak ebeveynliğe ve terbiye konusuna daha fazla vurgu yaptıklarını göstermiştir (Martin ve diğ., 1991;195).

Tablo 8: Anne ve Anneannelerin PARI Toplam Puanlarının SED'e Göre "t" Testi Sonuçları

Çatışma	SED	N	$\overline{X}$	SS	Sd	T	P
Anne	alt	80	165,63	20,34	158	12,042	,000*
	üst	80	129,70	17,28			
Anneanne	alt	80	166,79	23,88	158	4,659	,000*
	üst	80	149,41	23,57			

* P<.001

Tablo 8 incelendiğinde alt SED ve üst SED' deki annelerin PARI ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Alt SED 'deki annelerin, üst SED 'deki annelere göre daha olumlu tutum içinde oldukları görülmektedir.

Aynı şekilde alt SED ve üst SED 'deki anneannelerin PARI ortalama puanları arasındaki farkında anlamlı olduğu görülmektedir Alt SED 'deki anneannelerin, üst SED 'deki anneannelere göre daha olumlu tutum içinde oldukları görülmektedir ve hem alt SED 'de hem üst SED 'de anneannelerin daha olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur.

Anneannelerin daha olumlu tutum sergilemesi, belki de kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını unutup torunlarını düşünerek form doldurmuş olmalarından yada zamanın etkisiyle anneannelerin tutumlarının yumuşamasından, kaynaklanıyor olabilir. Torun sevgisinin eklenmesi yaşlanmayla birlikte görülen tutumların yumuşaması sürecini arttırmış olabilir. Alt SED in hem anne tutumlarında hem de anneanne tutumlarında daha olumlu çıkması anneannelerin gerçek tutumlarını yansıtmamalarından, anneler düzeyinde ise üst SED deki annelerin bilgilerini davranışlarına yansıtamamalarından, iş yaşantısı stres ve zaman yetersizliği nedeniyle çocuklarına zaman ayıramamalarından ve çocukların zamanının çoğunu kreş, okul, etüt merkezleri gibi kurumlarda geçiriyor olmalarından ve bu nedenle kendi tutumlarını olumsuz bulup eleştirmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca

ülkemizde geleneksel anlayışın kadına yüklediği rol nedeniyle çalışan annelerin evdeki sorumluluklarının da fazla olması hem ev hem de işte yorulmalarına neden olmaktadır. Bu durum çocuklarına ayırdıkları zamanı nitelikli geçirememelerine neden olabilir. Yada bu sonuç araştırmaya alınan grubun özelliğinden kaynaklanıyor olabilir.

Bazı araştırmacılara göre ülkemizde demokratik çocuk yetiştirme tutumlarından çok geleneksel çocuk yetiştirme tutumları ağır basmaktadır. Bu tutumlar çocuktan koşulsuz itaat bekleme, sıkı ana-baba kontrolü, koruyuculuk, çocukla ilgilenme, onun için her türlü özveride bulunma ile belirginlik kazanır. Kısaca bu çocuk yetiştirme tutumlarında sıkı kontrol ve yoğun sevgi bir oranda bulunur. İmamoğlu ve İmamoğlu (1981) bu geleneksel tutumların alt sosyo-ekonomik düzeyde en güçlü olduğunu ve üst sosyo-ekonomik düzeye doğru zayıfladıklarını belirtmektedirler (Recepov, 2000; 56).

Türkiye'de çocuğun aile içindeki yeri ve çocuğa yüklenen değerler, SED ve oturulan bölgenin gelişmişliğine göre değişmektedir. Nitekim Kağıtçıbaşı'nın Çocuğun Değeri (ÇD) Araştırması (1980), kırsal kesimlerde ve az gelişmiş bölgelerde çocuğun maddi değeri önem kazanırken, kentte ve gelişmiş bölgelerde psikolojik değerinin arttığını göstermiştir. Çocuğa maddi değerler yükleyen evli yetişkin oranı az gelişmiş bölgelerde %100'e varırken, orta derecede gelişmiş bölgelerdekilerin %73'ü, gelişmiş bölgelerdekilerin %61'i ve metropoliten bölgelerinde oturanların %40'ı çocuğa bu tür değerler yüklememektedir. Bu araştırma bulgularından da görüldüğü gibi, artan kentleşme ve sosyo-ekonomik gelişme ile maddi bağımlılıklarda azalma olmaktadır.

Yine Çocuğun Değeri Araştırmasında, düşük SED'de, özellikle kırsal kesimde çocuktan, en fazla ana-babaya bağımlı olması, itaat etmesi beklenmekte, en az ise bağımsız ve kendine güvenir olması istenmektedir. Bir başka deyişle, Türkiye'de çocuğa atfedilen özellikler, çocuktan beklentiler ve çocuk yetiştirme yöntemlerinin, farklı sosyo-ekonomik düzeye göre değiştiği görülmektedir (Recepov, 2000;56).

Steinberg, Laurence ve diğerleri yaptıkları çok geniş kapsamlı bir araştırmada, aile yapısı ve aile tutumlarının, ergen davranışlarını özellikle dört konuda etkilediğini belirtmektedirler. Bunlar;

1. Okul performansı,
2. Özgüven,
3. Stres,
4. Çocuk suçlarıdır.

Öğrenciler, önce sosyo-ekonomik düzey ve aile yapısına göre sınıflandırılmışlar daha sonra, her grubun sonuçları, ailelerinin otoriter olup olmamasına göre karşılaştırılmıştır. Sonuçta, etnik, sınıfsal ve evlilik statülerine göre, sağlam, kabul edici ve demokratik aileleri olan ergenlerin, okulda daha başarılı, daha özgüvenli oldukları daha az kaygı duydukları ve daha az depresyona girdikleri ve suç işlemeye daha az eğilimli oldukları görülmüş, otoriter ailelerden gelenleri ise daha başarısız, daha güvensiz, depresyona ve suçluluğa yatkın oldukları saptanmıştır (Steinberg ve diğ, 1992;1266-1281).

Tablo 9: Anne ve Anneannelerin PARI Alt Boyut Puanlarının SED e Göre 't' Testi Sonuçları

PARI	EBEVEYN	ALT SED						ÜST SED					
		N	X	SS	Sd	t	p	N	X	SS	Sd	T	P
TOPLAM	Anne	80	165.63	20.34	158	.33	.741	80	129.70	17.28	158	6.00**	.000
	Anneanne	80	166.79	23.88	-	-	-	80	149.31	23.57	-	-	-
KORUYUCU	Anne	80	50.94	7.83	158	.35	.727	80	35.54	7.28	158	6.82**	.000
	Anneanne	80	50.49	8.44	-	-	-	80	44.69	9.03	-	-	-
DEMOKRAT	Anne	80	29.03	3.33	158	.59	.556	80	29.15	3.62	158	2.38*	.018
	Anneanne	80	28.70	3.62	-	-	-	80	27.55	4.80	-	-	-
EV KADINI	Anne	80	30.69	7.08	158	.72	.470	80	25.80	6.62	158	2.65**	.009
	Anneanne	80	31.53	7.56	-	-	-	80	28.58	6.62	-	-	-
ÇATIŞMA	Anne	80	15.58	3.98	158	1.05	.294	80	11.89	3.69	158	3.65**	..000
	Anneanne	80	16.24	3.99	-	-	-	80	14.10	3.96	-	-	-
DİSİPLİN	Anne	80	39.40	8.05	158	.32	.747	80	27.03	5.17	158	6.50**	.000
	anneanne	80	39.84	9.06	-	-	-	80	34.25	8.48		-	-

* p< .05 **p< .01

Tablo 9 incelendiğinde alt SED deki anneannelerin PARI toplam puanlarına göre annelerden daha olumlu tutuma sahip oldukları, ayrıca anneannelerin Ev Kadınlığını Reddetme, Çatışma (Karı-Koca Geçimsizliği), Baskı ve Disiplin alt boyutlarında annelerden daha olumlu tutuma sahip oldukları, annelerin ise Koruyucu (Aşırı Annelik) ve Demokratik Tutum Eşitlik Tanımada daha olumlu tutuma sahip

oldukları görülmektedir. Üst SED de toplam PARI puanlarına göre yine anneannelerin daha olumlu tutuma sahip olduğu , alt boyutlara bakıldığında ise annelerin yalnızca Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma boyutunda daha olumlu tutuma sahip olduğu diğer tüm boyutlarda ise anneannelerin daha olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir

Bu bulgular doğrultusunda anneanne tutumlarının anne tutumlarından daha olumlu olduğu söylenebilir. Bu durumun anneannelerin tutumlarında zaman veya büyük ebeveyn olmanın etkisiyle yumuşama olmasından yada kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını unutup torunlarını düşünerek yanıt vermiş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeye göre annelerin çocuklarına karşı olan tutumları incelendiğinde, alt SED' deki annelerin hem toplam puanlarda hem de Koruyucu Annelik, Ev Kadınlığını Reddetme, Çatışma, Disiplin alt boyutlarını daha çok benimsedikleri, Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma alt boyutunu ise üst SED deki annelerin daha çok benimsedikleri bulunmuştur. Alt SED' deki anneannelerin hem toplam puanlarda hem de tüm alt boyutlarda, üst SED' deki anneannelerden daha olumlu tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Toplam puanlara bakıldığında alt SED' deki annelerin daha olumlu tutum sergilediği düşünülse de alt boyutlara bakıldığında, alt SED' deki annelerin daha çok disiplinle ilgili boyutları benimsedikleri, üst SED deki annelerin ise demokratik tutum ile ilgili boyutu daha çok destekledikleri görülmektedir. Alt SED 'de anneler daha olumlu tutum sergiliyor görünse de belki de katı disiplin, fiziksel ceza gibi disiplin yöntemlerini destekliyor olabilirler.

Tablo10: Annelerin Anne-Baba Tutum Envanteri Puanlarının SED'e 't' Testi Sonuçları

	SED	N	$\overline{X}$	SS	Sd	t	P
ANA-BABA	alt	80	94,66	16,86	158	3,26	,001*
TUTUMU	üst	80	87,35	10,84			

* P<.01

Anne-Baba Tutum Ölçeği yalnızca anneler tarafından doldurulmuş, annelerden ebeveynlerinin onları yetiştirirken sergiledikleri tutumları düşünerek ölçeği doldurmaları istenmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde alt SED ve üst SED 'deki annelerin Ana-Baba Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yani alt SED 'deki annelerin kendi annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını üst SED deki annelere göre daha olumlu algıladıkları bulunmuştur.

Bu durum üst SED' deki anne ve babaların eğitim düzeyi yüksek olması, eğitim düzeyleri ve SED gibi faktörlerin etkisiyle çocuk gelişimi, eğitim, olumlu ve olumsuz tutum örnekleri ve etkileri ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olmaları, konu ile ilgili yayınları takip ettikleri ve bilgileriyle kendi anne-babalarının tutumlarını karşılaştırdıklarında ebeveynlerini olumsuz bulduklarından kaynaklanabilir.

. Fischer ve Lazerson 1984 yılında farklı toplumsal sınıflara ait ebeveyn davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisinin farklı olup olmadığını araştırmışlardır. Alt sosyo-ekonomik düzey ve orta sosyo-ekonomik düzey ele alınmış, şu bulguları elde etmişlerdir; alt düzeydeki ebeveynler çocuklarından, orta düzeydeki ebeveynlerden daha az bağımsız davranış ve başarı bekler görüntüsündedirler. Alt düzeydeki ebeveynler çocuklarına itaat etme, otoriteye saygı, temizlik ve düzen gibi değerlere yönelik baskı yaparlarken, orta düzeydeki ebeveynler, merak, öğrenmeye istekli olma ve kendini kontrol etme gibi konulara önem verme eğilimindedirler.(Akt,Öğretir,1999;39)

Şendoğdu, anne-baba tutumları ile ilgili araştırmasında,aşırı koruyucu annelik boyutu ile annenin mesleği arasında ilişki olduğunu, aşırı koruyucu annelikte işçi ve memur annelerin ilk sırada olduğunu, ikinci sırada ise emekli ve ev hanımı olan annelerin yer aldığını, baskı-disiplin boyutunu benimseyen anneler arasında ise işçi ve memur annelerin ilk sırada yer aldığını, emekli annelerin de ikinci sırada olduğunu belirlemiştir. (Şendoğdu, 2000)

Tablo 11: :Annelerin PARI Puanları ile Anne-Baba Tutum Envanteri Puanları Arasındaki Korelasyon

		R	N	P
TOPLAM		0.46***	160	.000
SED	Alt	0.47**	80	.000
	Üst	0.29**	80	.009
ANNE ÖĞRENİM	İlköğretim	0.45**	61	.000
	Lise	0.47**	39	.003
	Üniversite	0.16	60	.230
BABA ÖĞRENİM	İlköğretim	0.49***	55	.000
	Lise	0.36*	35	.033
	Üniversite	0.16	70	.174

* P<.05 ** P<.01 *** P<.001

Tablo 11' de, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile kendi yetiştiriliş tutumlarını algılamaları arasındaki korelasyon incelendiğinde, annelerin PARI puanları ile Anne-Baba Tutum Envanterine ilişkin puanları arasında SED e göre anlamlı ilişki olduğu, alt SED deki annelerin kendi annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını daha çok benimsedikleri yada etkilendikleri bulunmuştur Ayrıca ilköğretim ve lise mezunu annelerin ve eşleri ilköğretim veya lise mezunu olan

annelerin PARI puanları ile Anne-Baba Tutum Envanteri puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur Üniversite mezunu olanların puanları arasında ise ilişki bulunamamıştır Buna göre ilköğretim ve lise mezunu annelerin kendi annelerinin tutumlarını üniversite mezunu annelerden daha çok benimsedikleri bulunmuştur Bu bulguya göre eğitim düzeyi düştükçe kendi yetiştiriliş tarzını benimseme oranı artmaktadır.

Anne ve anneannelerin PARI alt boyutlarına veya toplam puanlarına bakıldığında (Tablo:8-9) anneannelerin daha olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir. Bu durum annelerin anneannelerden etkilenmediği izlenimini uyandırmaktadır.Oysa annelerin kendi tutumları ile yetiştiriliş tarzlarının karşılaştırıldığı bu tabloda annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının kendi annelerinin tutumlarından etkilendiği görülmektedir.

Savran ve Kuşin, anne babalar ile onların anne babaları arasındaki çocuk yetiştirmeye yönelik tutum ilişkilerini incelemişler ve araç olarak PARI kullanmışlardır Araştırmalarını 74 anne-baba üzerinde yürütmüşlerdir. Araştırma esnasında deneklerin %75.67' si annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını, %79.73' nün babalarının çocuk yetiştirme tutumlarını benimsemediklerini, %24.32 si annelerinin tutumlarını, %20.27' sinin babalarının tutumlarını benimsediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca deneklerin %59.46' sı çocuk eğitimi ile ilgili yayınlardan yararlandığını, %40.54' ü yararlanmadığını, %22.97' si çocuk eğitimi konusunda özel eğitim aldığını, %77.02' si hiçbir eğitim almadığını belirtmiştir. Araştırma sonucunda PARI puanlarına bakıldığında, anne –babaların (etkilenmediklerini söyleseler de) çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları ile kendi anne-babalarının çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını algılamaları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Ancak bu bulgu Demokratik Davranma alt ölçeği için geçerli değildir. Savran ve Kuşin bu araştırmalarında büyük ebeveynlere ulaşamadıklarını ve ölçek uygulayamadıklarını belirtmişlerdir Savran, Kuşin, 1995;181-195).

Aktaş, çalışan annelerin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla 163 anneye anket uygulamış, anket uygularken annelerin işte olduğu saatlerde çocuğun

bakıcı, büyükanne veya bir okulöncesi eğitim kurumuna bırakıldığını varsaymıştır. Çalışan anneler, çocuklarını, ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılanması açısından büyük ebeveynlerin bakmasını uygun bir çözüm yolu olarak gördüklerini ancak büyük ebeveynlerle çocuk yetiştirme tutumları ve disiplin konusunda çatışmaya düştüklerini aynı görüşü paylaşmadıkları için sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir. (Aktaş, 1995)

Tablo 12: Annelerin PARI ve Anne-Baba Tutum Envanteri Puanlarının Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları

SED			N	X	SS	Sd	f	P
ALT SED	AB TUTUM	İlköğretim	61	96.34	17.80	1	2.606	.110
		Lise	19	89.26	12.30			
	PARI	İlköğretim	61	167.23	19.60	1	1.611	.208
		Lise	19	160.47	22.30			
	KORUYUCU	İlköğretim	61	51.82	7.00	1	3.359	.071
		Lise	19	48.11	9.72			
	DEMOKRATİK	İlköğretim	61	28.85	3.37	1	.685	.410
		Lise	19	29.58	3.25			
	EV KADINI	İlköğretim	61	30.52	7.03	1	.135	.715
		Lise	19	31.21	7.39			
	ÇATIŞMA	İlköğretim	61	15.44	3.86	1	.282	.597
		Lise	19	16.00	4.42			
	DİSİPLİN	İlköğretim	61	40.59	8.04	1	5.972	.017
		Lise	19	35.58	6.95			
ÜST SED	AB TUTUM	Lise	20	90.05	10.66	1	1.666	.201
		Üniversite	60	86.45	10.54			
	PARI	Lise	20	132.55	16.77	1	.723	.398
		Üniversite	60	128.75	17.48			
	KORUYUCU	Lise	20	38.50	7.02	1	3.692	.058
		Üniversite	60	34.95	7.20			
	DEMOKRATİK	Lise	20	28.30	3.18	1	1.481	.227
		Üniversite	60	29.43	3.73			
	EV KADINI	Lise	20	24.40	6.68	1	1.195	.278
		Üniversite	60	26.27	6.59			
	ÇATIŞMA	Lise	20	11.95	4.27	1	.008	931
		Üniversite	60	11.87	3.51			
	DİSİPLİN	Lise	20	29.40	5.73	1	5.994	.017
		Üniversite	60	28.23	4.76			

*p<.001

Tablo 12 incelendiğinde alt SED de ilköğretim mezunu annelerin, kendi ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını lise mezunu annelerden daha olumlu olarak algıladıkları, üst SED de ise lise mezunu annelerin kendi ebeveynlerinin tutumlarını, üniversite mezunu annelerden daha olumlu algıladıkları görülmektedir.Yani öğrenim düzeyi düştükçe kendi ebeveynlerinin tutumlarını onaylayan annelerin oranı artmaktadır.Bu bulgu öğrenim düzeyi düşük annelerin kendi ebeveynlerinin tutumlarını daha çok benimsediği şeklinde yorumlanabilir.Üst SED de öğrenim durumunun yüksek olması ve ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olma ihtimalleri, çocuklarını kendi yetiştiriliş tarzları gibi yetiştirmek istememeleri kendi ebeveynlerinin tutumlarını alt SED kadar benimsememelerinin nedeni olabilir.

Alt SED de ilköğretim mezunu annelerin PARI toplam puanlarının lise mezunu annelerden daha yüksek olduğu, üst SED 'de de lise mezunu annelerin PARI toplam puanlarının üniversite mezunu annelerden daha yüksek olduğu yani eğitim seviyesi yükseldikçe tutumların olumsuzlaştığı görülmektedir. üst SED deki annelerin bilgilerini davranışlarına yansıtamamalarından, iş yaşantısı stres ve zaman yetersizliği nedeniyle çocuklarına zaman ayıramamalarından ve çocukların zamanının çoğunu kreş, okul, etüt merkezleri gibi kurumlarda geçiriyor olmalarından ve bu nedenle kendi tutumlarını olumsuz bulup eleştirmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca ülkemizde geleneksel anlayışın kadına yüklediği rol nedeniyle çalışan annelerin evdeki sorumluluklarının da fazla olması hem ev hem de işte yorulmalarına neden olmaktadır. Bu durum çocuklarına ayırdıkları zamanı nitelikli geçirememelerine neden olabilir. Yada bu sonuç araştırmaya alınan grubun özelliğinden kaynaklanıyor olabilir.

PARI alt boyutlarına bakıldığında alt SED de ilköğretim mezunu annelerin koruyucu annelik ve disiplin alt boyutlarını daha çok desteklediği, lise mezunu annelerin ise demokratik tutum, ev kadınlığını reddetme, çatışma alt boyutlarını daha çok desteklediği, üst SED de ise lise mezunu annelerin koruyucu annelik, çatışma, disiplin alt boyutlarını üniversite mezunu annelerinde demokratik tutum, ev

kadınlığını reddetme alt boyutlarını daha çok benimsedikleri bulunmuştur. SED ve eğitim durumlarından alınan puanlara bakıldığında, sosyo ekonomik düzey ve ya eğitim düzeyi düştükçe koruyucu annelik ve disiplin alt boyutlarının puanlarının arttığı, demokratik davranma ve eşitlik tanıma alt boyutundan alınan puanların azaldığı görülmektedir.

Alt SED de üniversite mezunu anne, üst SED de ilköğretim mezunu anne olmadığı için eğitim düzeyleri arasında karşılaştırma yalnızca lise mezunu anneler arasında yapılabilmiştir. Lise mezunu anneler arasındaki farka bakıldığında,alt SED deki lise mezunu annelerin koruyucu annelik, çatışma, disiplin ve ev kadınlığını reddetme alt boyutlarını üst SED deki annelere oranla daha fazla, demokratik davranma ve eşitlik tanıma boyutunu ise daha az benimsediği bulunmuştur.

Arı ve diğerleri 11 Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezine gelen 2642 anneye uyguladıkları anketler sonucunda annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe otoriter tutum oranının azaldığını, serbest ve demokrat tutum oranının da arttığını görmüşlerdir (Arı ve diğ,1995) .

Özcan, beşinci sınıf öğrencilerinin özgüvenleri, akademik başarıları ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 426 öğrenciyi örneklem olarak almıştır.Araştırma sonunda anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça akademik başarının arttığı, aşırı koruyuculuk, ev kadınlığını reddetme, karı-koca geçimsizliği, baskı-disipline dayalı ana-baba tutumlarının azaldığı, eğitim seviyesi yüksek annelerin çocuklarını daha az koruduğu, çocuklara daha az baskı-disiplin uyguladığı ayrıca babaların eğitim düzeyi arttıkça özgüven puanlarının arttığı bulunmuştur. (Özcan 1996)

Şendoğdu, anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne-babalarını algılamaları ile anne-babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Üst, orta ve alt SED den 50'şer çocuk olmak üzere 80'i kız, 70'i erkek 150 çocuğu örneklem olarak almıştır. Veri toplama aracı olarak Bilgi Formu ve PARI kullanılan araştırma sonunda, anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça aşırı

koruyuculuk düzeyinde azalma olduğu saptanmıştır. Aşırı koruyucu annelik boyutu babanın eğitim düzeyi arasındaki ilişki önemli bulunmuştur. Anne ve babanın eğitim düzeyi düştükçe daha fazla baskı-disiplin boyutunu benimsedikleri görülmüştür. (Şendoğdu, 2000)

Tablo 13: Annelerin Ana-Baba Tutum Envanteri Puanları ile Öğrenim Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları

Faktör	Grup	N	$\overline{X}$	SS	Sd	F	P
Anne Eğitim	İlköğretim	61	96,34	17,80	2,157	7,771	,000*
	Lise	39	89,66	11,34			
	Üniversite	60	86,45	10,84			

* P<.001

Tablo 13 incelendiğinde annelerin Ana-Baba Tutum Ölçeği puanları ile annenin eğitim düzeyi arasında anlamlı fark vardır. Bulgulara göre ilköğretim mezunu annelerin kendi annelerinin tutumları ile ilgili düşünceleri lise ve üniversite mezunu annelere göre daha olumludur. Yani eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin kendi annelerinin tutumları ile ilgili düşünceleri olumsuzlaşmaktadır.

Ülkemizde aile tutumları üzerine yapılan araştırmaların bir analizini yapan Öner (1983) ailenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk yetiştirmeyle ilgili otoriter tutumların, yerini daha demokratik tutumlara bıraktığını tespit etmiştir.

Korkmazlar (1986) araştırmasında anne-babaların eğitim düzeyinin, çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmada üniversite mezunu anne-babaların çocuklarının ilkokul eğitimi görmüş ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha bağımsız bir düşünce biçimine sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Ulusavaş, 1990)

Güneysu, ilkokul dört ve beş sınıf öğrencisi 229 kız ve erkek çocuk üzerinde yaptığı araştırmada anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının hangi etmenler tarafından etkilenebileceğini, çocuğun anne-babasını nasıl algıladığını ve algılanan

bu tutumlardan dolayı kişilik gelişimlerinin nasıl etkilendiğini incelemiştir. Sonuçta, Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile anne-baba tutumları arasında önemli bir ilişki bulmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar anne ve babaları tarafından daha az sevildiklerini ve daha fazla cezalandırıldıklarını düşünmektedirler. Ayrıca anne babaların erkek çocuklarından beklentilerinin daha yüksek olduğu ve bu yüzden daha çok cezalandırıldığı bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklar anneleri tarafından daha az sevildiklerini algılamaktadırlar. Babalarda ise eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğa karşı sevgi gösterme artmakta, cezalandırma ise azalmaktadır. Ailede çocuk sayısı arttıkça çocuğa karşı sevgi göstermenin azaldığı cezalandırmanın ise arttığı görülmüştür (Güneysu, 1982))

Mızrakçı, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri incelediği araştırmasında, 3-6 yaş grubu çocuğu olan annelere anket uygulamış ve annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde en etkili faktörün annenin eğitim düzeyi olduğunu ve annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe geleneksel tutumların azaldığını bulmuştur.(Mızrakçı, 1994)

Er Gazeloğlu, çocukların psiko-sosyal gelişimlerine anne-baba tutumlarının etkilerini incelediği araştırmasında 300 ilkokul 4. sınıf öğrencisini örneklem grubu olarak almış ve gruba Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği uygulamıştır. Sonuçta anne-babanın eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutum sergileme oranının arttığını ve Psiko-Sosyal Gelişim Ölçeğinde başarılı olma oranının arttığını görülmüştür. (Er Gazeloğlu, 2000)

9. SONUÇ

Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerini sosyo-ekonomik düzey ve öğrenim durumu bakımından incelemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın örneklemi, üst SED 'den 80 anne ve 80 anneanne, alt SED den 80 anne ve 80 anneanne olmak üzere 160 anne, 160 anneannedir 160 anne ve 160 anneanneye Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) uygulanmıştır ve kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarına göre doldurmaları istenmiştir. Ayrıca 160 anneye Ana-Baba Tutum Envanteri uygulanmış ve kendi yetiştiriliş tarzlarını dikkate alarak doldurmaları istenmiştir. Araştırma bulgularında şu sonuçlar elde edilmiştir.

Anneanne tutumlarının anne tutumlarından daha olumlu olduğu anneanne tutumlarının eşik puanın üstünde olduğu yani olumlu olduğu bulunmuştur (Tablo 7)

Anne ve anneannelerin PARI toplam puanlarına ve alt boyutlarına bakıldığında alt SED deki anneannelerin hem toplam puan hem de Ev Kadınlığını Reddetme, Çatışma, Baskı ve Disiplin alt boyutlarında annelerden daha olumlu tutuma sahip olduğu, Koruyucu Annelik, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma alt boyutlarında da annelerin daha olumlu tutuma sahip olduğu, üst SED de ise anneannelerin hem toplam puanlarda hem de Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma boyutu hariç tüm boyutlarda daha olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur. (Tablo 11,12)

Sosyo-ekonomik düzeye göre annelerin çocuklarına karşı olan tutumları incelendiğinde, alt SED' deki annelerin hem toplam puanlarda hem de Koruyucu Annelik, Ev Kadınlığını Reddetme, Çatışma, Disiplin alt boyutlarını daha çok benimsedikleri, Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma alt boyutunu ise üst SED deki annelerin daha çok benimsedikleri bulunmuştur. Alt SED' deki anneannelerin hem toplam puanlarda hem de tüm alt boyutlarda, üst SED' deki anneannelerden daha olumlu tutum sergiledikleri bulunmuştur (Tablo 8-9).

Annelerin PARI puanları ile Ana-Baba Tutum Envanteri puanları arasında SED ve öğrenim durumuna göre anlamlı ilişki bulunmuştur (Tablo 11)

Alt SED de ilköğretim mezunu annelerin, kendi ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarını lise mezunu annelerden daha olumlu olarak algıladıkları, üst SED de ise lise mezunu annelerin kendi ebeveynlerinin tutumlarını, üniversite mezunu annelerden daha olumlu algıladıkları,.yani öğrenim düzeyi düştükçe kendi ebeveynlerinin tutumlarını onaylayan annelerin oranının arttığı bulunmuştur (Tablo,12).

Alt SED de ilköğretim mezunu annelerin PARI toplam puanlarının lise mezunu annelerden daha yüksek olduğu, üst SED 'de de lise mezunu annelerin PARI toplam puanlarının üniversite mezunu annelerden daha yüksek olduğu yani öğrenim düzeyi yükseldikçe tutumların olumsuzlaştığı bulunmuştur. (Tablo,12)

Alt SED ve üst SED deki annelerin Ana-Baba Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yani alt SED 'deki annelerin kendi annelerinin tutumlarını üst SED' deki annelerden daha çok benimsedikleri bulunmuştur. (Tablo 13).

Annelerin öğrenim düzeyleri ile hem PARI ortalama puanları hem de Ana-Baba Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca annelerin PARI puanları ile eşlerinin öğrenim düzeyleri arasında da ilişki olduğu görülmüştür.(Tablo 12-13)

10. ÖNERİLER

Aile toplumun bütünlüğünü sürekliliğini sağlayan uyum ve gelişme düzeyini belirleyen en önemli, en küçük toplumsal kurumdur. Aile, toplumun bir birimi olarak onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını gelenek ve göreneklerini beğenilerini, inançlarını, önyargılarını kısacası kültürünü yansıtır. Çocuklar yaşamla başa çıkma yollarını ailede, özelliklede anne-babalarından öğrenirler. Çocuk ve gençlerin ruhsal sağlıkları ve sorunları ile ailenin durumu ve tutumları arasında büyük bir ilişki söz konusudur.

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimleri ve tutumlarını etkileyen pek çok faktör vardır. (aile yapısı, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba ve çocuğun mizacı, büyük ebeveynler vs).

Ülkemizde ailelerin çoğunluğu yapısal olarak çekirdek aile görünümündedir. Toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş üretime geçişle birlikte kırsal kesimdeki geniş aileler parçalanıp endüstri bölgelerine çekirdek aile olarak göçmüşlerdir. Ancak büyük çoğunluğu geniş aile anlayışından kurtulmamıştır. Bu durum ebeveynlerin çocuk geliştirme tutumlarını hem sosyo-ekonomik düzey hem eğitim durumu hem de ebeveynlerin kendi yetiştiriliş tarzları açısından etkilemektedir. Ebeveynlerin kendi yetiştiriliş tarzlarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkileri ile ilgili araştırma yok denecek kadar azdır. Bu konu ile ilgili araştırmalar arttırılabilir.

Ailelerin geçiş ailesi anlayışından kurtulup bağımsız bir çekirdek aile olamamasında sosyo-ekonomik düzey ve eğitim durumu oldukça etkilidir. Toplumsal kalkınma, eğitim düzeyimiz ve sosyo-ekonomik yapıdaki artışın ebeveyn tutumlarını olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Bu konu ile ilgili tüm kurumların üzerine düşen görevi aksatmadan yapması yararlı olabilir..

Bu araştırma farklı bölgelerde, özellikle kırsal-kentsel alan veya geniş-çekirdek aile karşılaştırması yapılarak tekrarlanabilir. Bu araştırmada alt SED in daha

olumlu tutum sergilediği bulunmuştur bu durum envanter uygulanan grubun özelliğinden kaynaklanabilir. Farklı bölgelerde tekrar yapılabilir

Bu araştırmada anneanne tutumlarının anne tutumlarına etkileri incelenmiştir. Aynı araştırma babalar ve annelerinin tutumları ya da babalar ve kendi babalarının tutumları ile ilgili de yapılabilir. Zira ülkemizde babalara yüklenen duygularını yansıtmama, güçlü olmak zorunda olma gibi roller kuşaktan kuşağa, anne tutumlarına oranla daha katı bir anlayışla aktarılmakta ve babaların tutumlarını etkilemektedir.

Ebeveynler ve çocuklarla ilgili yapılan pek çok araştırma ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda eğitime ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynler çocuk bakımı, eğitimi ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili bilinçlendirilirse daha olumlu tutumlar sergileyecektir bu da olumlu kişiliklere sahip çocukların yetişmesi için önemli bir adım olacaktır. Bu konuya önem verilmesi, anne-babaların çocuk eğitimi konusunda bilgilendirilmelerinin gerektiği bu konu ile ilgili anne-baba eğitim programlarının arttırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

AĞDEMİR,Sürmeli, (1991)**Aile ve Eğitim** Aile ve Toplum, MART , ss.11-13

Aile Araştırma Kurumu, (1995), **Ailede Çocuk Eğitimi,** http//www.aile.gov.tr9html

AKBABA, Sırrı, (1988), **Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

AKBAĞ,Müge, ERTURAN,Nurder,(1995), **Liseli Ergenlerin Anne-Baba Tutumlarını Algılamaları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki,**Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, (7),ss.2-15

AKTAŞ, Yaşare,(1995) **Çalışan Annelerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Önemi, 10. YA-PA Okulöncesi** Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,Ankara

ANAR,Suat, (1990) **Aile ve Toplumsallaşma,** Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ss.29-42

ANDERSON,E.S., JACKSON,A., WAİLOOT,M.P., PETERSEN,S.A., (2002), **Child Care Decisions:Parental Choice or Chance,** Child Care Health and Development, page,391-401

ANKARA MİLLİEĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ TANITIM REHBERİ, 2002

ARİ, Meziyet, BAYHAN,Pınar, ARTAN,İsmihan, (1994), **Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması,** 10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara ,ss.22-37

ASSEL,M.A., LANDRY,S.H., SWANK,P.R., STEELMAN,L., MİLLER-LONCAR,C.,(2002) **How Do Mothers' Childrearing Histories, Stres and Parenting Affect Children's Behavioural Outcomes?,**Child Care Health and Development, page,359-368

BERBER, Şakir, (1990), **Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, (1997), **Ailede Çocuk Eğitimi ve İlkeleri** , Çağdaş Eğitim, (228-233), ss.10-11

BOOM,Dymphna C van den, HOEKSMA,jan B., (1994) **The Effect of İrritability on Mother-İnfant İnteraction : A Growth-Curve Analysis,** Developmental Psychology, vol.30,page. 581-590

BRODY, Gene, H.,İ. ARİAS, F.D. FİNCHAM,(1996), **Linking Marital and Child Attributions to Family Processes and Parent-Child Relationship,** Journal of Pyschology, 10(4),408-421

BUDAK, G. (1990) **Endüstrileşme Süreci İçinde Aileni Yeri ve Önemi,** 1. Aile Şurası Bildirileri, ANKARA, ss.195-199

BULDUK; Sıdıka, S. KÜÇÜKKÖMÜRLER, M: YAMAN ve diğ (1992), **Okulöncesi Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocuklarının Antropometrik Ölçümleri Üzerine Bir Araştırma** 8.Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, İstanbul, ss.126-151

BUZ; Serap, (1989), **Ebeveynlerin 5-6 Yaş Grubu Çocuklarını Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş, (1993) **Aile İçi Demokrasi ve Eğitim,**Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (12), ss.143-151

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, (2002) **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik,Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları veYorum,** PEGEM Yayıncılık, Ankara

ÇAĞDAŞ, Aysel, (2002), **Anne-Baba-Çocuk İletişimi,** Nobel Yayınları, Ankara

ÇAĞLAYAN ATİLLA, Fatma (1989), **3-6 Yaş Grubundaki Çocukların Baba Yoksunluğunda ve Yokluğunda Gösterdikleri Davranış**

Bozukluklarının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Ankara

ÇAKIR, Sakine Gülfem, (2001), **The Relationship of İdentify Status With Parental Attitudes Family Type And Parental Education Level in Adolescent,** ODTÜ Sosyal bilimler Enstitüsü Master Tezi, Ankara

ÇAKMAKLI, Kemal, (1991) **Aileler İçin Sosyal Hizmet,** Aile Araştırma Kurumu Yayınları, İstanbul

ÇİKRIKÇI, Semra, (1999) **Ankara İli Merkezindeki Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu ile Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

ÇİFTÇİ, Orhan, (1991) **Çocuğu Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü,** Aile ve Toplum Dergisi, Haziran, ss.19-22

ÇİVİTÇİ, Asım, (1998), **Lise Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerine İlişkin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları ile Kendini Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişki,** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

Çocuk ve Aile Özel İhtisas Komisyonu Raporu,8. 5 Yıllık Kalkınma Planı, (2002) Ankara

DEATER-DECKARD, Kirby, (2000) **Parenting and Child Behavioral Adjustment in Early Childhood: A Quntitative Genetic Aproach to Studying Family Processes,** Child Development (March/April , page. 468-484

DEMİRİZ, Serap, (1997) **9-12 Yaş Çocuklarının Benlik Kavramı ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara

DİE, (2002), **Devlet İstatistik Enstitüsü, Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre İlçe ve Semtler Listesi (Ankara)**

DİE, (2000) **Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Nüfus Sayımı, Ankara Raporu**

DOĞAN, Hasan Zafer, (1991) **Aile Yapısının Durumsal Çözümlemesi**, Aile ve Toplum Dergisi, Mart, ss.23-34

DUMAN, Tayip, (1997),**Eğitim Psikolojisi,** Gün-Doğu Okul Yayınları, İstanbul

EİSENBERG,Nancy, ZHOU,Oing, LOSOYA, Sandra, FABES, (2003), **Richard: The Relation of Parenting, Effortful Control and Ego Control toChildrensEmotional Expressivity,** Child Development, (May/June, page,875-895

ELDELEKLİOĞLU, Jale (1996), **Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara

ELMACIOĞLU, Tuncer, (1998) **Başarıda Aile Faktörü,** Hayat Yayincılık, İstanbul

ER GAZELOĞLU, Canan, (2000), **İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Anne-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi,** Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi) Ankara

FLOYD,Frank. J,, GİLLİOM, Laura A.,,COSTİGAN, Catherine L., (1998) **Marriage and the Parenting Alliance: Longitudinal Prediction of Change in Parenting Perceptions and Behaviors,** Child Development,, October , page, 1461-1479

FİDAN, Nurettin,(1996),**Okulda Öğrenme ve Öğretme,**Alkım Yayınevi,Ankara

GEORGE, Jody, (1988), **Children and Grandparents The Right to Visit,** Children Today, (November-December), page, 14-18

GOLDBERG, Wendy A., GREENBERGER, Ellen, NAGEL, Stacy K.,(1996) **Employment and Achievement : Mother's Work İnvolvement in Childeren's Achievement Behavior and Mothers' Parenting Behaviors,** Child Development, Vol: 67, page,1512-1527

GÖKÇEDAĞ, Sevda, (2001) **Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyi Üzerinde Ana-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip**

Karşılaştırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir

GREENBERGER, Ellen, O'NEİL,Robin,NAGEL, Stacy K., (1994), **Linking Workplace and Homeplace: Relations Between the Nature of Adults' Work and Their Parenting Behaviors,** Developmental Psycology, Vol:30, page, 990-1002

GRUSEC, Joan E., GOODNOW, Jacqueline J. (1994), **İmpact of Parental Discipline Methods on the Child' İnternalization of Values: A Reconceptualization of Current Points of View,** Developmental Psycology, Vol: 30, page, 4-19

GÜÇLÜ, Nezahat, (1997), **Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesi,** Çağdaş Eğitim Dergisi

GÜLERCE, Aydan, (1996), **Türkiye'de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri,** Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

GÜNEŞ, Tacettin, (1996), **Köy Ailesinde Aile İçi Otorite İlişkileri,** T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara

GÜNEYSU; Sibel, (1982), **Anne-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri,** Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara

GÜNGÖRMÜŞ, Oya, (1986), **Babanın Çocuğun Zekası, Akademik Başarısıve Benlik Kavramı Üzerine etkisinin Araştırılması,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul

HAKTANIR, Gelengül, DOĞAN, Sevgi, (1996), **Çocuklar, Bebekler ve Bakımlarına İlişkin Düşünceler,** Milli Eğitim Dergisi,(132), ss.33-34

HAKTANIR. Gelengül, ARAL, Neriman, BARAN, Gülen, KÖKSAL, Aysel, BULUT, Şenay, (1999), **Türkiye'de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bakışı,** 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara

HATUNOĞLU, Arzu, (1994), **Ana-Baba Tutumları ile saldırganlık Arasındaki İlişkiler,** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi),Ankara

HOFF, Erika, (2003), **The Specificiti of Environmental İnfluoence Socioeconomic Status Affect Early Vocabulary Development Via Maternal Speech,** Child Development, (September – October), pages, 1368-1378

HOFFMAN, Martin L., (1994), **Discipline and İnternalization,** Developmental Psychology, Vol: 30, Pages, 26-28

KAPTAN,Saim, (1998), **Bilimsel Araştırma Teknikleri,** Bilim Yayınları

KARADAYI, Figen, (1997), **Aile ile İlişkilerde Bağımlılık, Bağımsızlık, Özerklik Kavramlarının İncelenmesi ve Toplumsal Bağlamdaki Yeri Ön Çalışması,** Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, ss. 89-101

KARADENİZ; Aynur, (1994), **Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Karadeniz Teknik Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),TRABZON

KAYA, Özcan, (1994), **Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara

KULAKSIZOĞLU, Adnan, (1989), **Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri,** Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, ss. 71-87

LADD, Gary W., LADD, Becky Kochenderfer, (1998), **Parenting Behaviors and Parent-Child Relationship : Correlates of Peer Victimization in Kindergarten?** ,Developmental Psychology, Vol: 34, pages,1450-1458

LEYENDECKER, Birgit, HARWOOD, Robin L., LAMB, Michael E., SCHÖLMERİCH, Axel, (2002), **Mothers' Socialisation Goals and Evaluations of Desirable and Undesirable Everday Situations in Two Diwerse Cultural Groups,** International Journal of Behavioral Development, 26(3), pages,248-258

LEVİN COLEY, Rebekah, (2003), **Daughter-Father Relationship and Adolescent Psychosocial Functioning in Low İncome African-American Families,** Journal of Mariage Families, 65 (Nov.), 867-875

MANGIR, Mine, ARAL, N., HAKTANIR, G., BARAN, G., BAŞAR, F., KÖKSAL, A., (1995), **Fiziksel Yönden İstismar Edilen ve Edilmeyen Çocukların Ana-Baba Tutumlarını Algılayış Şekillerinin İncelenmesi,** 10.Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara

MARTİN, Peter, HALVERSON, Charles F., WAMPLER, Karen S., HOLLETT-WRİGHT, Nancy, (1991), **Intergenerational Differences in Parenting Styles and Goals,** International Journal of Behavioral Development, 14(2), pages, 195-207

MİLLER, Scott A. (1995), **Parents' Attributions for Their Children's Behavior,** Child Development, Vol.66, pages. 1557-1584

MIZRAKÇI, Şule, (1994), **Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları,** Ege Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir

MOORE, Ginger A., COHN, Jeffrey F., CAMPBELL, Susan B. (1997), **Mothers' Affective Behavior With Infant Siblings: Stability and Change,** Developmental Psychology, Vol: 33, pages,856-860

NAS, Recep, (1986), **Ailede Çocuk Eğitimi,** Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1)

ÖĞRETİR, Ayşe Dilek, (1999) **Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba**

Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

ÖK, Muharrem, (1996), **Toplum ve Aile,** Milli Eğitim Dergisi, (129-162)

ÖMEROĞLU, Fatma, (1996), **Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma),** Marmara Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul

ÖNER, Necla, (1997), **Türkiyede Kulanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı,** Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

ÖZCAN, Handan, (1996), **İlkokul Öğrencilerinin Özgüvenleri, Akademik Başarıları ve Anne-Baba Tutumları arasındaki İlişkiler,** Marmara Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

ÖZDEMİR, Ayşe (1991), **A Study On The Effectiveness Of Mother Training On Mothers,** Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem, (2000), **Evlilik ve Aile Terapisi,** PDREM Yayınları, Ankara

ÖZERİ, Zeynep Nezahat, (1994), **Okulöncesi Dönemde Ahlak Gelişimive Eğitimi (Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının 5 Yaş Çocuğunun Adalet Gelişimine Etkisinin Araştırılması,** Marmara Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

ÖZMEN; Berrin, (1989), **Annesiz veya Babasız Büyüyen 5-8 Yaş Çocuklarının Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi,** Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Ankara

ÖZYÜREK, Arzu (2004), **Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

PERRY, David G.(1994), **Comments on the Grusec and Goodnow (1994) Model of the Role of Discipline in Moral İnternalization,** Developmental Psychology, Vol: 30, pages,23-25

PHİNNEY, Jean S., ONG, Anthony D, (2002), **Adolecent-Parent Disagreements and Life Satisfaction in Families From Vietnamese –and European-American Backgrounds,** International Journal of Behavioral Development,26(6), pages. 556-561

RAİHA, H., LEHTONEN, L., HUHTALA, V., SALEVA, K., KORVENRANTA,H, (2002), **Excessively Crying Infant in the Family: Mother-Infant, Father-Infant and Mother-Father Interaction,** Child Care, Health and Development,28, pages,419-429

RECEPOV, Recep, (2000) **Algılanan Ana-Baba Davranışları (Kültürler Arası Bir Karşılaştırma),** Ankara Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara

RİCHARDS, M., (1996), **Aile İlişkileri,** Çev. Dilek Şirvanlı-Özen, Türk Psikoloji Bülteni, 2(5), ss.37-40

RİCKMAN, Maureen D., DAVİDSON, Richard J., (1994), **Personality and Behavior in Parents of Temperementally Inhibited and Uninhibited Children,** Developmental Psychology, Vol: 30, pages,346-354

RİTCHİE,Jane, (1992), **Women's Studies İnç.Forum.5,** Child-Rearing Practices and Attitudes of Working and Full-Time Mothers,, pages 419-425

SARPER, Nilgün, (2001), **Yetiştirme Yurdunda Yetişen Çocuklar İle Anne-Baba Yanında Yetişen Çocukların Denetim Odaklarının Karşılaştırılması,** Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir

SAVRAN, Canan ve Diğerleri, (1995), **Ana-Babaların Kişilik Özellikleri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler,** 10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara, ss. 171-179

SAVRAN, Canan, KUŞİN, İclal, (1995), **Ana-Babalar ile Onların Ana-Babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum İlişkileri**

10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara, ss. 181-195

SİSTLER, Autnrey K., GOTTFRİED, Nathan W., (1990), **Shared Child Development Knowledge Between Grantmother and Mother,** Family Relations Journal of Applied Family and Child Studies, Vol:39 ,pages 92-96

SMİTH, Gregory C., SAVAGE-STEVENS, Susan E., FABİAN, Ellen S., (2002), **How Caregiving Grandparents View Support Grovups for Grandchildrenin Their Care** Family Relations, Vol:51, pages 274-281

STEİNBERG ,Laurence, S.D.LAMBORN, S.M. DORNBUSCH, N. DARLİNG, (1992), **Impact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: AutboritativeParenting, School, Involvement andEncouragement to Succeed,** Child Development, 63, 1266-1281

SUİZZO, Marie-Anne, (2002), **French Parents'Cultural Models and Childrearing Beliefs,** İnternational Journal of Behavioral Development, 26(4), pages, 297-307

SÜMER, Nebi, GÜNGÖR, Derya, (1999), **Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi,** Türk Psikoloji Dergisi, 14(44), ss.35-58

ŞENDOĞDU, Canan, (2000), **Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Anne-Babalarını Algılamaları ile Anne-Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,** Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

ŞINGIR , Hatice, (1996), **Anne ve Babaların Çocuğa Karşı Uyguladığı Ceza İle Çocuğun Anne ve Babaya Karşı Sevgisi Arasındaki İlişki,** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

TAN, Mine, (1989), **Çağlar Boyunca Çocukluk,** Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (22), ss.71-77

T,C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (1998), **Mesleklere Göre Aile Araştırması: İşçi Ailesi**

THOMSON, Margaret J.J., RAYNOR, Alex, CORNAH, Deborah, STEVONSON, Jim, SONUGA-BARKE, Edmund J.S., (2002) **Parenting Behaviour Described by Mothers in a General Population Sample,** Child Care, Health and Development, 28(2) ,pages 149-155

TINAZ, Dilek, (1999), **Gerçek Bir Mit: Normal Aile,** Yaşadıkca Eğitim Dergisi, (61), ss. 32-36

TOKOL, Oylum, (1996), **Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Ve Etmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Ana-Baba Tutumlarının Karşılaştırılması,** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

TORTUMLUOĞLU, Gülbu,(1999), **Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi,** Atatürk Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum

TURNER, Patricia J., GERVAİ, Judit, (1995), **A Multidimensional Study of Gender Typing in Prescoohl Children and Their Parents: Personality Attitudes, Preferences, Behavior, and Cultural Differences,** Developmental Psychology Vol:31, pages 759-772

TTUZGÖL, Meliha, (1998), **Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi,** Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

ÜSTÜN, Elif, (1989), **Okulöncesi Eğitimi Alan 5-6 Yaş ve İlkokula Devam Eden 7-8, 9-10, 11 Yaş Grubu Çocukların Anne-Babalarının Otoritesini Algılama Farklarının Karşılaştırılması,** Hacettepe Üniversitesi (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Ankara

VERLAAN, Pierrette, Schwartzvan, Alex E., (2002), **Mother's and Father's Parental Adjustment: Links to Externalising Behaviour Problems**

in Sons and Daughters, İnternational Journal of Behavioral Development, 26(3), pages, 214-224

ULUSAVAŞ, Mualla, (1990), **Aile Ana-Baba ve Çocuk Yönünden Türkiye'de Durum** Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, V. (1), ss. 137-145

YALÇINKAYA, Hülya, ŞANLI, N., (2003), **İlköğretim Okulu 11-16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Vermeye Katılım Konusundaki Görüşleri,** Milli Eğitim Dergisi, 157

YAVUZ, Kerim, (1991), **Anne ve Çocuk,** Aile ve Toplum Dergisi, Haziran

YEŞİLYAPRAK, Binnur, (1993), **Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma** Aile ve Toplum Dergisi, 3 (1)

YEŞİLYAPRAK, Binnur, (1989), **Anne-Baba Tutumlarının Kişilik Gelişimi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Araştırma,** 6. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, İstanbul, ss. 105-116

YILMAZ, Ayşen, (2001), **Eşler Arasındaki Uyum Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi,** Türk Psikoloji Dergisi, 16(47), ss. 1-20

YILMAZ, Ayşen, (2001), **The Relationship Between Marital Adjustment Parenting Style and Self-Perception of Children from Different Age Groups,** Yürk Psikoloji Dergisi, 16(47), ss.21-24

YILMAZ, Ayşen, (1999), **Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar,** Türk Psikoloji Yazıları, 3 (1), ss., 99-118

EK-1

AİLE BİLGİ FORMU

Anne

1- Yaşınız

2- Çalışıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

3- Mesleğiniz

4- Eğitim Durumunuz

5- Ailedeki Çocuk Sayısı

6- Ailede Yaşayan Diğer Bireyler

Anneanne

1-Yaşınız

2-Eğitim Durumunuz

Baba

1- Yaşınız

2- Çalışıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

3- Mesleğiniz

4- Eğitim Durumunuz

EK - 2

AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ

Görüşünüzü belirten kısmı (x) işareti ile belirtiniz. Araştırma için, soruları cevaplandırılması çok önemli bir noktadır. Onun için bazı ifadeler birbirlerine benzer dahi olsa genelde cevaplandırmanızı rica ederiz.

	Çok uygun buluyorum	Oldukça Uygun Buluyorum	Biraz Uygun Buluyorum	Hiç Uygun Bulmuyorum
1. Çocuk yorucu ve zor işlerden korunmalıdır.	( )	( )	( )	( )
2. Anne ve babalar, çocuklarının dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	( )	( )	( )	( )
3. Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	( )	( )	( )	( )
4.Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	( )	( )	( )	( )
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.	( )	( )	( )	( )
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.	( )	( )	( )	( )
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki, zamanının boşa geçirmesi affedilmez.	( )	( )	( )	( )
8. Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.	( )	( )	( )	( )
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmamasıdır.	( )	( )	( )	( )
10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	( )	( )	( )	( )
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	( )	( )	( )	( )

12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	( )	( )	( )	( )
13.Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.	( )	( )	( )	( )
14. Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.	( )	( )	( )	( )
15. Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.	( )	( )	( )	( )
16. Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.	( )	( )	( )	( )
17. Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.	( )	( )	( )	( )
18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.	( )	( )	( )	( )
19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi	( )	( )	( )	( )
20. Bir çocuğa ne olursa olsun döğüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	( )	( )	( )	( )
21. Çocuklar bencil olduklarında hep bir şeyler istediklerinde annesinin tepesinin atması çok normaldir.	( )	( )	( )	( )
22. Eğer çocuklar ailedeki kurallara uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	( )	( )	( )	( )
23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.	( )	( )	( )	( )
24. Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.	( )	( )	( )	( )
25. Küçük bir çocuk, cinsiyet konusundan sakınmalıdır.	( )	( )	( )	( )
26. Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında herşeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır	( )	( )	( )	( )
27. Uyanık bir anne-baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	( )	( )	( )	( )

28. Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler	( )	( )	( )	( )
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar	( )	( )	( )	( )
30. Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	( )	( )	( )	( )
31. Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.	( )	( )	( )	( )
32. Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler	( )	( )	( )	( )
33. Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.	( )	( )	( )	( )
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	( )	( )	( )	( )
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	( )	( )	( )	( )
36. Çocuk hiç bir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	( )	( )	( )	( )
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.	( )	( )	( )	( )
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.	( )	( )	( )	( )
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde döğüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir	( )	( )	( )	( )
40. Anne-baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.	( )	( )	( )	( )
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendini evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.	( )	( )	( )	( )
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.	( )	( )	( )	( )
43. Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.	( )	( )	( )	( )
44. Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.	( )	( )	( )	( )

45. Eğer anne ve babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların örgütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	( )	( )	( )	( )
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar	( )	( )	( )	( )
47. Bir çocuk eninde sonunda anne babasınınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.	( )	( )	( )	( )
48. Eğer bir anne çocuklarını yetiştirmiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.	( )	( )	( )	( )
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.	( )	( )	( )	( )
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiç bir şekilde hoş görüyle karşılanamaz.	( )	( )	( )	( )
51.Anne-babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.	( )	( )	( )	( )
52. Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.	( )	( )	( )	( )
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.	( )	( )	( )	( )
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.	( )	( )	( )	( )
55. Bütün zamanının çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.	( )	( )	( )	( )
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	( )	( )	( )	( )
57. Anne babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.	( )	( )	( )	( )
58. Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar	( )	( )	( )	( )
59.Çocukların toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	( )	( )	( )	( )
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir	( )	( )	( )	( )

EK-3

ANA-BABA TUTUM ENVANTERİ

	Hiç Uygun Değil	Çokaz Uygun	Kısmen Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
2. Çok yönlü biri olarak büyümem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
4. İlişkimiz, problemimi ona açamayacağım kadar resmidir.	( )	( )	( )	( )	( )
5. Arkadaşlarımı eve çağırmama izin verir, onlara iyi davranırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
6. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	( )	( )	( )	( )	( )
7. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
8. Bana hükmetmeye çalışırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
9. Her konuda benim fikrimi de almaya özen göstermiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
10. Problemlerimi onunla rahatlıkla konuşabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
11. Evde bir konu tartışılırken benim de görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	( )	( )	( )	( )	( )
12. Bugün bile alış-verişe çıktığım zaman, beni kandıracakları endişesiyle kendisi de gelmek ister.	( )	( )	( )	( )	( )
13. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )

14. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zamanlar soğuk ve itici davranırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
15. Yapmamam gereken şeylerin nedenini bana açıklar.	( )	( )	( )	( )	( )
16. Sevmediğim yemekleri bana zorla yedirirdi.	( )	( )	( )	( )	( )
17. Sınavda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
18. Benim gibi bir evladı olduğu için mutsuz olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
19. Küçüklüğümden itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	( )	( )	( )	( )	( )
20. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	( )	( )	( )	( )	( )
21. Her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamı istemezdi.	( )	( )	( )	( )	( )
22. Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak görmüştür.	( )	( )	( )	( )	( )
23. Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine anlattığımda, çok ilgisiz davranırdı.	( )	( )	( )	( )	( )
24. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık vermiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
25. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya vs. götürmeyi ihmal etmezdi.	( )	( )	( )	( )	( )
26. Bana önemli ve değerli bir insan olduğum inancını vermiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı biçimde kontrol eder.	( )	( )	( )	( )	( )

28. Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	( )	( )	( )	( )	( )
29. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi göstermem.	( )	( )	( )	( )	( )
30. Benimle genellikle sert tonda ve emrederek konuşur.	( )	( )	( )	( )	( )
31. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
32. Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi sormuştur.	( )	( )	( )	( )	( )
33. Benim iyiliğimi istediğini, ama benim için iyinin ne olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	( )	( )	( )	( )	( )
34. Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	( )	( )	( )	( )	( )
35. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
36. Başkalarına benden daha çok önem verir, daha nazik davranır.	( )	( )	( )	( )	( )
37. İyi bi iş yaptığımda beni övmektençok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	( )	( )	( )	( )	( )
38. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	( )	( )	( )	( )	( )
39. Günlük olaylarla ilgili anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verirdi.	( )	( )	( )	( )	( )
40. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.	( )	( )	( )	( )	( )

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM: Kültür
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11.070/4708
KONU : Envanter Uygulaması

12/12/

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

İLGİ: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 28.11.2002 tarih ve 9124 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ilgide kayıtlı yazıda, adı ge üniverşitede Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans progr öğrencisi Vildan YILMAZ'ın "Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Bü Ebeveynlerin Etkilerinin Sosyal Ekonomik Düzey ve Eğitim Durumu Bakamın İncelenmesi" konulu tezi ile ilgili olarak ilimiz Keçiören ve Çankaya ilçelerindeki İlköğre Okullarında PARİ (Aile Hayatı ve Tutum Envanteri) ve Anne Baba Tutumu Envante uygulayabilmesi için izin istenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan Devlet Memurları Kılık Kıy Yönetmeliği ve Okullarda uyulması gereken usul ve esaslara özen gösterilmesi kaydıyla konusu istek Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Haydar DİKMEN
Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
13/12/2002

Orhan KIRLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

Hüseyin MEYDAN
Milli Eğitim Müdürlüğü
Şefi
ASLI GİBİDİR

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : Kültür
Sayı : B.08.4.MEM.4.06.02.11.070/
Konu : Envanter Uygulanması.

55162

TÜM İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜKLERİNE

İLGİ : İl Milli Eğitim Müdürlüğünün, 17.12.2002 tarih ve 070/4715 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı yüksek Lisans öğrencilerinden Vildan YILMAZ'ın okulunuzda Envanter Çalışması yapabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin Valilik Oluru ekte gönderilmiştir

Bilgilerinizi ve Valilik Oluru gereğince işlem yapılmasını rica ederim.

EK : 1

Nazife TEKİNER
Müdür a.
Şube Müdürü

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM: Kültür
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11.070/4708
KONU : Envanter Uygulaması

12/12/2

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

İLGİ: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 28.11.2002 tarih ve 9124 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ilgide kayıtlı yazıda, adı geçe üniversitede Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans program öğrencisi Vildan YILMAZ'ın "Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Büyü Ebeveynlerin Etkilerinin Sosyal Ekonomik Düzey ve Eğitim Durumu Bakamında İncelenmesi" konulu tezi ile ilgili olarak ilimiz Keçiören ve Çankaya ilçelerindeki İlköğretir Okullarında PARİ (Aile Hayatı ve Tutum Envanteri) ve Anne Baba Tutumu Envanterle uygulayabilmesi için izin istenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan Devlet Memurları Kılık Kıyafe Yönetmeliği ve Okullarda uyulması gereken usul ve esaslara özen gösterilmesi kaydıyla sö konusu istek Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Haydar DİKMEN
Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
13/12/2002

Orhan KIRLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

ASLI GİBİDİR
Hüseyin MEYDAN
Milli Eğitim Müdürlüğü
Şefi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Kültür
SAYI : B.08.04.MEM.06.01.11.070/ 8166 21 ARALIK 2002
KONU :Envanter Uygulaması

İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜKLERİNE
KEÇİÖREN

İLGİ: Milli Eğitim Müdürlüğü Kültür Bölümünün 17.12.2002 tarih ve 32513 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Vildan YILMAZ 'ın okulunuzda Envanter Uygulaması yapabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin ilgi tarih ve sayılı yazı ekinde alınan 17.12.2002 tarih ve 4708 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

EK: 1- Valilik Onayı

Şenol AĞBABA
Müdür a.
Şube Müdürü